

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**FUTBOLDA TARAFTAR VE TAKIM ÖZDEŞLEŞMESİ
(TRABZONSPOR ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

Mustafa BAŞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. A. Azmi YETİM

Ankara

Temmuz 2008

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**FUTBOLDA TARAFTAR VE TAKIM ÖZDEŞLEŞMESİ
(TRABZONSPOR ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

Mustafa BAŞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. A. Azmi YETİM

Ankara

Temmuz 2008

Kabul ve Onay

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLolar LİSTESİ.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
ÖNSÖZ	IX
1.GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	5
2.1. Futbol.....	5
2.1.1. Futbol'un Karakteristik Özelliği	7
2.1.2. Futbolun Toplumsal Boyutu	8
2.2. Futbolun Tarihsel Gelişimi	10
2.2.1. Dünya'da Futbolun Tarihsel Gelişimi.....	13
2.2.2. Türkiye'de Futbolun Tarihsel Gelişimi	14
2.3. Trabzon'da Futbol'un Tarihi Gelişimi	16
2.3.1. Trabzon'da Futbol Olgusu	23
2.3.2. Trabzonspor'un Kuruluşu.....	26
2.4. Futbol'da Kimlik Kavramı ve Taraftar Kimliği	28
2.5. Futbol Seyircisinin Özellikleri	30
2.5.1. Taraftar	33
2.5.2. Taraftar Tipleri.....	34
2.5.2.1. Sadık taraftar.....	35
2.5.2.2. İzleyici-taraftar.....	36

2.5.2.3. Hayranlar(Fan)	37
2.5.2.4. Gezginci taraftar(flaneur)	37
2.5.3. Fanatikler	38
2.5.4. Holiganlar	39
2.6. Özdeşleşme Kavramı	39
2.6.1. Özdeşleşme Modelleri.....	44
2.6.1.1. Kreiner ve Ashforth: Geliştirilmiş Özdeşleşme Modeli.....	44
2.6.1.2. Scott, Corman, Cheney: Yapısal Özdeşleşme Modeli.....	45
2.7. Futbolda Özdeşleşme	48
2.7.1. Futbol Taraftarlığında Özdeşleşme	52
2.7.1.1. Kişi – Küme Özdeşleşmesi.....	53
2.7.1.2. Küme–Küme Özdeşleşmesi	54
2.7.1.3. Kişi-Kültürel Sportif İmge Özdeşleşmesi	55
2.7.2. Futbol Taraftarlığında Olumlu ve Olumsuz Özdeşleşme.....	56
2.8. Grup Davranışları ve Taraftarlık.....	57
2.8.1. Davranış.....	58
2.8.2. Grup Davranışı.....	58
2.8.3. Grup Süresi	58
2.8.4. Kalabalık	58
2.9. Grup ve Grubun Özellikleri	59
2.9.1. Sosyolojik Açıdan Grup.....	59
2.9.2. Birincil ve İkincil Gruplar	59
2.10. Taraftarlıkta Grup Davranışları	61

2.10.1. Taraftar Açısından Grup.....	61
2.10.2. Biz Şuuru ve Grup Birliği.....	62
3. GEREÇ VE YÖNTEM	64
3.1. Araştırmanın Yöntemi	64
3.2. Evren ve Örneklem.....	64
3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	65
3.5. Verilerin Toplanması ve Bilgisayar Ortamına Aktarılması.....	65
3.6. Verilerin Analizi.....	66
4. BULGULAR.....	67
5. TARTIŞMA.....	105
6. SONUÇ.....	123
7. ÖZET.....	124
8. SUMMARY.....	128
9. KAYNAKLAR	130
10.EKLER.....	144
11. ÖZGEÇMİŞ	148

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerinin Dağılımı.....	67
Tablo 2. Katılımcıların Müsabakaları Taraftar Grubuyla İzleme Durumlarına Göre Dağılımı	68
Tablo 3. Katılımcıların Taraftar Gruplarına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 4. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Sıklıklarına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 5. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Nedenlerine Göre Dağılımı	70
Tablo 6. Katılımcıların Amigolardan Etkileme Durumlarına Göre Dağılımı.....	70
Tablo 7. Katılımcıların Mağlubiyetten Etkilenme Durumlarına Göre Dağılımı ...	71
Tablo 8. Katılımcıların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	71
Tablo 9. Katılımcıların Günlük Davranışları İle Müsabaka Sırasındaki Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	72
Tablo 10. Katılımcıların Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmeli midir? İfadesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	72
Tablo 11. Katılımcıların Müsabakaya Kiminle Gelirsiniz İfadesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	73
Tablo 12. Katılımcıların Spor Taraftarı ve Spor taraftarı Özdeşleşme Ölçekleri Arasındaki İlişkilerin İstatistiksel Dağılımları.....	74
Tablo 13. Katılımcıların Yaş Grubu Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U, Scheffe).....	77
Tablo 14. Yaş Gruplarına Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarlığı Özdeşleşme Ölçeklerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	78
Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Betimsel Verilerin Dağılımı (Scheffe)	79
Tablo 16. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğine İlişkin Mean Değerleri	80

Tablo 17. Katılımcıların Farklı Meslek Grupları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U, Scheffe)	80
Tablo 18. Katılımcıların Meslek Grupları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	81
Tablo 20. Katılımcıların İzledikleri Tv Programlarına Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeklerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	83
Tablo 22. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Sıklıkları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	86
Tablo 23. Katılımcıların Müsabakalara Gitme nedenleri Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)	88
Tablo 24. Katılımcıların Müsabakalara Gitme nedenleri Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	89
Tablo 25. Katılımcıların Amigolardan Etkileme Düzeyleri Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)	90
Tablo 26. Katılımcıların Amigolardan Etkileme Düzeyleri Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	91
Tablo 27. Katılımcıların Takımın Mağlubiyetinden Etkilenme Durumları Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)	92
Tablo 28. Takımın Mağlubiyetinden Etkilenme Durum Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	93

Tablo 29. Katılımcıların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe).....	95
Tablo 30. Müsabaka İzlerken Sergilenen Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	96
Tablo 31. Katılımcıların Günlük Davranış İle Müsabaka Esnasındaki Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)	98
Tablo 32. Katılımcıların Günlük Davranış İle Müsabaka Esnasındaki Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	99
Tablo 33. Katılımcıların Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi Değişkenine Göre Taraftarlık ve Takımla Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe).....	100
Tablo 35. Katılımcıların Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe).....	102
Tablo 36. Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı	103

KISALTMALAR LİSTESİ

1. **TS** : Trabzonspor
2. **FB** : Fenerbahçe
3. **BJK** : Beşiktaş Spor Kulübü
4. **GS** : Galatasaray
5. **GSGM** : Gençlik Spor Genel Müdürlüğü
6. **FIFA** : Uluslar Arası Futbol Federasyonları Birliği
7. **UEFA** : Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
8. **TİCİ** : Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı

ÖNSÖZ

Spor toplumun her kesimi tarafından ilgi duyulan bir olgudur. Bireyler çoğu zaman bazı sebeplerden dolayı taraf olmuş veya taraf olmak zorunda kalmışlardır. Toplumun büyük bir bölümü tarafından zevk ve beğeniyle izlenen futbol, toplumda yer edinme, kabul görme düşüncesinde olan fertlerin ait olma dürtülerine yardımcı olmuş ve kendi düşüncelerine yakın hissettikleri gruplarla beraber hareket ederek taraf olmuşlardır. Futbol ile futbol taraftarlığı birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları gibidir.

Günümüzde büyük kitleleri peşinden sürükleyen, bir sektör haline gelmiş futbol; halen dünyada en fazla sporcu ve seyirci sayısına sahiptir. Futbol insanlarda; hüzün, mutluluk, sevinç, neşe, başarı, başarısızlık gibi duyguların birlikte yaşanmasını sağlayan hem aktif sporculuğu hem de pasif görünümlü taraftarlığı geniş kitlelere yayarak ilgi uyandırmıştır.

Futbolun bu kadar önemli olduğunu gören toplumlar, futboldan en etkili şekilde faydalanma yoluna gitmişlerdir. Bu kadar popüler olan, milyonlarca kişiyi peşinden koşturan ve kitleleri yönlendiren futbol, hiç şüphesiz kulüplerin varlığı ile bu gücüne ulaşmıştır. Her Ülke’de olduğu gibi ülkemizde de futbol kulüpleri gerek yarattığı ekonomik potansiyel, gerek sosyal etkileri, gerekse seyirci ve taraftar gibi olguları ile önemli birer sosyal kurum haline gelmişlerdir.

Bu cümleden hareketle, Türkiye’nin en önemli futbol kulüplerinden biri olarak kurulmuş olan “Trabzonspor futbol kulübünün taraftarlarının spor taraftarlıkları ve takımlarıyla özdeşleşmelerinin değerlendirilmesi” araştırmaya değer görülmüştür. Bu araştırmaya beni yönlendiren, yol gösteren, beni destekleyen danışmanın sayın Prof. Dr.

A. Azmi YETİM'e, fikirleriyle çalışmama yön veren Prof. Dr. A. Faik İMAMOĞLU'na, her alanda ufukumuzu açan Yrd. Doç. Dr. Fatih YENEL'e, istatistiksel analizlerde bana yol gösteren Yrd. Doç. Dr. Esen GÜRBÜZSEL'e, her zaman yanımda olan Arş. Gör. Recep CENGİZ'e, Arş. Gör. Şebnem CENGİZ'e, Arş. Gör. Kürşat Yusuf AYTAÇ'a ve bana sabır gösteren aileme sonsuz teşekkür ederim.

1.GİRİŞ

Tarihin ilk dönemlerinden bu yana insanoğlu çoğu zaman bağlı bulunduğu değerler doğrultusunda, mensubu olduğu etnik kókenlerin ya da Antik Olimpiyatlarda olduğu gibi”¹ yarışan sporcuların taraftarı olmuştur.

Bir çok úlkede olduğu gibi úlkemizde de taraftarlık olgusu toplumumuzun büyük bir kesimi için önem taşımaktadır. Futbol takımları arasındaki rekabet, taraftarlar için úlkenin çeşitli politik ve ekonomik sorunlarından da ilgi çekici olabilmektedir². Takımlar arasındaki bu rekabet direkt taraftarlara yansıdığından, taraftarlar çoğu zaman takımlarının başarısını, úlkenin ekonomik sorunlarından ve kendi problemlerinden daha önemli görmektedirler.

Taraftarlık olgusu çoğu zaman spor karşılaşmalarında ortaya çıkmaktadır^{1,3}. Sportif organizasyonları takip edip izleyen taraftarlar spor taraftarı olarak adlandırılır. Sistemli bir taraftarlık olgusu sanayileşme ile birlikte İngiltere’de başlamış, okullar ve fabrikalar bünyesinde geliřmiřtir⁴.

Úlkemizde, spor taraftarlığı ile siyasi parti taraftarlığı ilk sıralardadır. Doğan’ın yapmış olduğu bir *araştırma*’da spor taraftarlığı daha ön plana çıkmaktadır⁵. Bu araştırmaya göre spor taraftarı, her hangi bir partinin taraftarı değil ama her parti taraftarı mutlaka bir takımın taraftarıdır. İnsanlar yaşamış olduğu çevreden de etkilenerek sporla ilgili bir takım tutmaya başlarlar. Genellikle futbolla ilgili takım tutma daha çok ilköğretim döneminde yaşanır. İlköğretim çağındaki çocuklar o dönemlerde çoğu zaman başarılı olan takımın taraftarı olurlar. İlk önce sözle başlayan taraftarlık; ilgiyle, sempatiyle, sevgiyle devam ettikten sonra, tutkuya ve fanatikliğe dönüşür. Sonunda tuttuğu takımın başarı ve başarısızlığı doğrultusunda hayat tarzı değişir, ama taraftar bunun farkında olamaz. O takımla yatıp o takımla kalkar⁵. şüphesiz bu durum her birey için geçerli bir genelleme değildir.

İnsanların taraftar olmalarında aile, çevre ya da güçlü ve başarılı olan popüler takımın yanında yer almak gibi nedenler etkili olmaktadır. İnsanlar taraftar olurken, çoğunlukla üstünde iyice düşünüp karar vermezler. Takım tutulur ve öylece sürer gider. Ancak düşünülmeden yapılan bir tercih ömür boyu süren bir bağlılığa dönüşür ki, bunun da olumsuz bir yanı vardır⁶. Çünkü insan davranış psikolojisinin ne olması gerektiği konusunda genel kanı, insanın inandığı, güvendiği kişi ya da kurumun kendisini hayal kırıklığına uğratması halinde, bu inanç ve güveni bir başka kişi ya da kurumda yeniden kurması olarak ifade edilmektedir. Oysa çoğunlukla, taraftarlık kimliği böyle bir davranışa yol açmaz. Aksine, takımın ağır bir yenilgi alması durumunda bile taraftar çoğunlukla takım değiştirmez ve umudunu, güvenini, heyecanını sürdürmeye devam eder⁶.

İnsanlar kendilerini bir futbol taraftarı olarak görüp, ülkenin futbol etkinlikleriyle ilgilenirler⁷. Bir taraftar ya da futbol tutkunu olarak tanımlanmak kişiden kişiye değişik anlam taşımaktadır. “Taraftar kimliği, bazıları için sosyal statünün belirlenmesinde çok önemli bir etken”⁸ olabilmektedir. Taraftarlık, aynı zamanda kişisel benlik saygısını ve itibarını artırdığı gibi, toplumsal dayanışma ve arkadaşlık duygularının gelişmesi gibi sosyal kazanımlar da sağlar⁹.

Son zamanlarda yazılı ve görsel medya gibi kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, toplumun futbola olan ilgisini daha da arttırmış, böylece futbol basit bir yarışma olayı olmaktan çıkıp, kitleleri peşinden sürükleyen heyecan ve seyir aracı olmuştur^{10,11}. Bu yönüyle futbol taraftarlığı toplumun boş zaman davranışının baskın bir şeklini oluşturmaktadır. Taraftarlık, toplumdaki hasta, yaşlı, engelli gibi kesimlerin fiziksel kabiliyet gerektirmeden etkinlikleri izleyip, katılabilmesini sağlar⁹. Spor’a aktif katılım, sportif donanım, tesis ve rakip gibi unsurları zorunlu kılarken, spor hayranı ya da taraftarı olmak için bunlara en az düzeyde gereksinim duyulur⁹.

İnsanların taraftarlık uğruna yapmış oldukları bütün bu davranışların psiko-sosyal bir boyutu vardır. Sosyal psikolojinin çalışma alanı, toplumsal davranışın sistemli bir şekilde incelenmesidir. Bir anlamda, insanların yaşadığı toplumdan nasıl etkilendikleri konusunda sorabileceğimiz her konu sosyal psikoloji alanına girer. Kuşkusuz bu soruların hepsi tam olarak yanıtlanabilmiş değildir. Fakat sosyal psikolojinin görevi önemli soruları sormak ve cevaplarını aramaktır¹².

“Futbol takım taraftarlığının psikolojik ve sosyal nedenlerden ortaya çıktığı”² söylenir. Toplumun her kesiminde bireylerin çeşitli gereksinimleri vardır. Bunlar dürtülerle davranışlara dönüşür ve bir ihtiyaçtan doğan doyuma ulaşılır. İşte futbol takımı taraftarlığının temelinde bu yatmaktadır. Taraftarlar kendi yaşamlarındaki beklentilerini ve umutlarını takımlarının başarıları ile karşılarlar¹³.

Şüphesiz futbol popüler olması sebebi ile taraftarların gönül verdikleri futbol takımına bağlılıklarını ve takımlarıyla bütünleşmelerinin göstergesi olarak bir araya gelerek dernekler kurup, bu derneklere üye olup maddi ve manevi desteklerini esirgememektedirler. Bilhassa bir araya gelmesi imkânsız kitleleri bir araya getiren spor ve dolayısıyla futbol, kazanmaya dönük bir spor türü olması nedeniyle “fair play” den uzak ortamları da beraberinde getirmektedir. İnsanların yaşamlarında bu kadar olumlu ve olumsuz etkiye neden olan futbol taraftarlığı birçok araştırmaya konu olmuştur. Fakat literatür taraması yapıldığında futbol kulüplerine gönül vermiş taraftarlarla ilgili araştırmaların çok ta fazla olmadığı görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Futbolda Taraftar ve Takım özdeşleşmesinin değerlendirilmesidir.

Araştırmada, taraftarlık ve özdeşleşmeye ilişkin aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

1. Farklı yaş gruplarına göre taraftar ve takım özdeşleşmesi arasında bir fark varmıdır?
2. Eğitim durumuna göre taraftarlık ve takım özdeşleşmesi arasında bir fark var mıdır?
3. Taraftar ve takım özdeşleşmesi açısından meslek grupları arasında bir fark var mıdır?
4. Farklı taraftar gruplarıyla beraber hareket eden taraftarların taraftarlık ve özdeşleşmeleri arasında bir fark var mıdır?
5. Trabzonspor taraftarlar derneğine üye olanlarla olmayanların taraftarlık ve özdeşleşmeleri arasında bir fark var mıdır?
6. Farklı sıklıklarda maçlara gitmek taraftar ve takım özdeşleşmesini etkiler mi?
7. Taraftarların amigolardan etkilenme durumları taraftar ve takım özdeşleşmesinde etkili oluyor mu?
8. Takımın mağlup olması taraftar ve takım özdeşleşmesinde etkili oluyor mu?
9. Müsabakalara bir taraftar grubuyla gelenler ile ailesiyle gelenler arasında taraftar ve takım özdeşleşmesi açısından bir fark var mıdır?

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Futbol

Futbol, İngilizce’de (foot) ve (ball) kelimelerinden adını alan “ayak topu” olarak adlandırılan bir takım oyunudur. Bu oyunun en belirgin özelliği; duruma göre fiziksel, zihinsel veya ruhsal niteliklerin, yaratıcı zekâ, beceriklilik veya rastlantının rol oynadığı, yenenlerin ve yenilenlerin bulunduğu, uzlaşmalı kurallara dayanan eğlence amaçlı bir etkinlik olmasıdır¹⁴.

Futbol; biri kaleci olmak üzere, onbire kişilik iki takım (yirmi iki kişi) arasında oynanan, küre biçiminde özel bir maddeden yapılan topun, eller ve kollar kullanılmadan (kaleciler hariç), ayak, kafa ve vücudun diğer bölümleriyle vurarak rakip kale çizgisinden içeriye topun tamamının geçmesiyle sayı (gol) yapılmasına dayalı bir oyundur. Futbol çağımızın en çok sevilen spor dalı olarak kabul edilir. Çünkü futbol oyunu için özel bir vücut yapısına gerek olmamasının yanında; çok kişi ile oynanmasının, ayakla oynanmasının, geniş bir alanda oynanmasının, topla oynarken daha fazla organın bilinçli olarak kullanılmasının, hareket ve mücadele zenginliğinin, olasılıkların sonsuzluğu ve temelde sık değişmeyen oyun kurallarının¹ etkisi vardır^{5,16}.

İnsanlar, yaradılış itibarıyla, doğası gereği yuvarlanan cisimlere dokunmaktan ve vurmaktan büyük zevk alırlar. Dolayısıyla, insanların en çok ilgisini çeken oyun aracı da top olmuştur. “Küre şeklindeki yuvarlak cisimler, ilk çağlardan beri hemen her türlü oyunda topun yerini almış, insanlara topla oynama zevkini ve heyecanını” aşlamıştır¹⁷. Hemen her coğrafi bölgeden, her ırk ve din grubundan insanların böylesine ilgi gösterdiği top, yirmiye yakın spor dalının oyun aracı olmuş, futbolda bunların arasında ilk sırayı almıştır¹⁵.

Bugün futbol başlığı altında tüm dünya ülkelerinde oynanan, milyonlarca insanı stadyumlara ve televizyon ekranının başına çeken bu

spor dalının beş yaygın türü bulunmaktadır. Bunlar; Amerikan Futbolu, Avustralya Futbolu, Gal Futbolu, Kanada Futbolu, Klasik Futboldur¹⁸.

Futbol, bir yarışma olduğu kadar, aynı zamanda da insanları eğlendiren, kitleleri peşinden sürükleyen bir gösteri dir. Stadyumlara bir futbol maçını izlemeye gelenler, maç izleme zevkini hiçbir şeye değışmezler. Onbinlerce, yüzbinlerce futbolsever, tutkunu oldukları kulübe ya da milli takımlarına destek verebilmek, o atmosferi yaşayabilmek için saatler öncesinden stadyumları doldurur, belkide uzak şehirlere, dış sahalara giderler. Bunların hepsi, seyir zevki ve futbolun aynı zamanda bir gösteri sanatı olmasının sonucudur¹⁹.

Günümüzde önemli bir yere sahip olan futbol, gerek seyirci katılımı, gerek medya da yer alma, gerekse astronomik rakamların döndüğü bir endüstri ve sektör halini almıştır. Futbol her kıtada milyonlarca insan tarafından ilgi ve heyecanla izlenmektedir. Futbol dünyada olduğu gibi ülkemizde de ne kadar çok sevildiği, bu sihirli meşin yuvarlağın Türkiye’de ne kadar insanı peşinden sürüklediği görülmektedir².

Ülkemizde, futbolun popüleriği her geçen gün daha da artmaktadır. Futbol tarihimizde ilk kez bir takımımız UEFA kupasını kazanma başarısını göstermiştir. Galatasaray futbol takımının gerçekleştirdiği bu başarının sırrı “bilimsel çalışma ve kazanma inancı”¹⁷ olarak ifade edebiliriz.

Futbol bireysel yeteneği öne çıkaran bir oyun olmasının yanında, başarının takım dayanışmasıyla kazanıldığı, “sistemsiz, sistemli” bir oyundur. Oyuncuların, düzgün bir şekilde top sürmesine, çalım atmasına ya da düzgün bir şekilde yer değıştirmesine karşın, oyun; rastlantısal ilişkiler içerisinde değil, önceki çalışmaların (hafta içerisindeki antrenmanların), teknik kadronun taktikleri doğrultusunda planlı bir şekilde yürütülür. Futbolcu önceden kendisine biçilmiş görevi en iyi şekilde yerine getirmek durumundadır. Takımın yapısı, düzenli işleyen, takımın amacını,

norm ve değerlerini benimseme ve uygulamayı gerektiren kuralların uygulandığı sistemli bir örgütü çağırıştırır. Bundan ötürü Berger ve Elsner'e göre "Futbol takımları üst düzeyde örgütlenmiş ve uzmanlaşmış bir toplumsal yapıyı"¹⁷ yansıtmaktadır.

Futbol; uluslararası kurallara göre oynanan bir takım oyunudur. Kuralların basit olması, düz bir zeminde ve her birey tarafından oynanabilmesi, fazla bir malzeme gerektirmemesi, izleyici ve taraftar olarak da aktif olunabilmesi vb. özellikleri nedeniyle dünyanın en popüler sporu durumundadır²¹.

2.1.1. Futbol'un Karakteristik Özelliği

Kitleleri peşinden sürükleyen, dünyada en fazla lisanslı sporcuya sahip olan ve en fazla seyircisi bulunan futbol, sınırları belli düz bir zemin üzerinde, iki takım arasında, birbirlerine üstünlük sağlamak için yaptıkları bir mücadeledir²⁰.

Futbolda başarının belirleyici unsuru, bu oyuna özgü davranışların toplu veya topsuz olarak iyi bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Bunun yanında beceri; doğru zamanda doğru yerde olma ve duruma göre doğru tekniği kullanabilme yeteneęidir². Bu nedenle beceri, seçme ve karar verme ile ilişkilidir.

Müsabaka esnasında bir futbolcunun, yerden veya havadan gelen bir topa, direk vuruş mu? (ayak içi, ayaküstü, ayak dışı, kafa veya diz), Kontrol mü? (ayak, diz, kafa, göğüs), pas mı? (ayak içi, ayaküstü, ayak dışı, kafa, göğüs, uzun pas, kısa pas, diyagonal veya ikiye bir), çalım mı? (toplu, topsuz vücut çalımı), veya kaleye şut mu? vb alternatifleri çok kısa zamanda değerlendirerek doğru karar vermesi için yukarıda saydığımız alternatiflerin en uygununu seçmesi gerekmektedir, dolayısıyla futbolda dış ve iç etkenler olmak üzere çok değişken bulunmaktadır². Bu değişkenlerin çokluğu futbolu diğer takım ve bireysel sporlardan farklı kılmaktadır.

90 dakikalık bir müsabakada top, yaklaşık 60 dakika oyunda, geri kalan zamanda ise oyun dışındadır. Bu da başa baş bir oyunda her takım 60 dakikanın 30 dakikasında topa sahip olabildiğini gösterir. Topun oyunda olduğu sürede top sık sık havalanmakta ve 22 oyuncunun herhangi birinin topla oynama mesafesinden uzakta olmaktadır. Takımdaki bir oyuncu topa yaklaşık iki dakikadan fazla sahip olamaz. Geriye kalan 58 dakika boyunca, futbolcu oyun akışı içerisinde oyunu yönlendirmek, gerçek niyetini rakibe belli etmemek için yargıda bulunur, seçim yapar ve karar verir²².

Futbol tüm sportif oyunlar içerisinde en akıcı, mücadeleye dayalı ve çabuk karar verilmesi gereken bir yapıya sahip olduğunu ve bu nedenle futbolcuların fiziki yapılarındaki dayanıklılıkları kadar ruhsal ve psikolojik yapılarının da yeterli düzeyde dayanıklı olması gerekmektedir².

2.1.2. Futbolun Toplumsal Boyutu

Futbol, son yıllarda yapılan çeşitli teknik, taktik ve fiziksel gelişmelerden dolayı tümüyle değişmiş ve gelişmiş bir spor dalıdır. Bugün modern futbol, çok daha hızlı, teknik, yardımlaşmanın en üst seviyeye ulaştığı, çok daha süreklilik isteyen bir oyundur²³. En basit anlamıyla “gol atmak ve gole mani olmaya”²⁴ dayanan bir etkinliktir. Bu nedenle bu basit oyunun herkesçe tanınması inanılmayacak boyutlara ulaşmış, futbol günümüzde dünyanın her köşesinde işçileri ve işverenleri olan dev bir endüstri haline gelmiş²¹, finansal çerçevesi milyon dolarlarla ifade edilen bir sektör haline gelmiştir. Bu nedenle üretimi ve tüketimi dünya üzerinde pek çok insanı yakından ilgilendirmektedir²⁰.

Futbol “birçok insan için, ruhlarında dürüst duygular ve insani ilişkilerden oluşan küçükte olsa bir adacık oluşturmak için tek, hatta bazen en son şans olması önemliliğinin en büyük nedeni¹¹ olarak yorumlanmıştır. Sınır tanımaz ilişkileriyle ülkelerin ekonomileri, dostluk ve düşmanlıklarını bir anda oluşturan, genci, ihtiyarı, kadını, erkeği, dini, dili, ırkı ayırtmayan

renk cümbüşünün her çeşidini içinde bulunduran futbol, musikinin, ritmin, modanın, ahengin yaşandığı tribünlerde milyonların hem stresi, hem de deşarj noktasıdır²⁵.

Futbolun kaynaştırıcılığı, gelinen nokta, memleket, köken farkını, gelir, meslek, inanç sistemi, ırk vb. tüm ayırım unsurlarını silmiştir. Yalnızlık, dışlanmışlık, yoksulluk, ezilmişlik gibi duyguların geçici bir sürede olsa unutulmasını sağlamaktır. Stadyumlardaki bu kaynaşma yaşamın diğer alanlarına da yayılmaktadır. Stadyumlar, baskı altındaki tepkilerin dışavurumu için meşru bir zemin oluşturup adrenalin salımına izin vererek rahatlamaya sebep olmaktadır¹⁷.

Futbolda insan kendi özünü bulmuştur². Kolay ve zorun, iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin insana özgü karşıtlıklarını (alternatiflerini) sunan futbol, bu zengin açılımı ile çok farklı gereksinim ve özlemlere cevap vermektedir. Bu yüzden futbol, dünyada geniş kitlelerin bir kaçış alanı ve sığınağı da olmuştur. Hımayeci (baskıcı) kültürün egemen olduğu toplumlarda taraftar gruplarının futbola yükledikleri anlam ile futboldan beklentileri mensubiyetlerin öngördüğü ufuk ile sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden denilebilir ki dünyevi olana karşı futbol bu dünyada uhrevi bir kaçış, huzur ve sükûnet barınağı olmaktadır⁵.

Futbol kuralları ile değilse de; tarzı, oyuncuların sosyo-ekonomik durumları, söylemleri, takım/kulüp ve taraftarlık alt kültürleri ulusal karakteristiklerle yüklenmiştir²⁶. Futbolun dünyada kolayca yaygınlaşması büyük ölçüde bu millileşme yatkınlığına ve diğer spor dalları ile kıyaslanmayacak kadar kitlesel olmasından kaynaklanmaktadır.

Birçok ülkede futbolun ilgi görüp yaygınlık kazanmasının sebebi, toplumun en alt kademesindeki sade vatandaştan başlayarak toplumun değişik kesimlerinde görev yapan birçok kimseye ve hatta devlet başkanlarının bile zamanla ilgi odağı haline gelmesi, futbolun giderek tam bir toplumsal olgu haline dönüştüğü izlenimini vermektedir. Futbol, sporu

tamamen bırakıp, değişik ve daha önemli olarak tanımlanan işlerle uğraşmaya başlamadan önce, kendisine böyle toplumsal ölçekli büyük işler ve kahramanlık rolleri vermeden çoğu kişinin yaşamında önemli bir alanı işgal etmiştir²⁷.

Ülkemizde, herhangi bir kategoride futbol oynamamış birine rastlamak neredeyse imkânsızdır. Bu tespit dünyanın birçok ülkesi için de geçerlidir. Çoğumuz ömrümüzde basketbol, tenis oynamamış, boks, kayak, kürek dağcılık yapmamışızdır; ama bir şekilde futbol oynamışızdır. Oynamanın yanı sıra futbol, son derece geniş bir kitle tarafından, büyük bir dikkatle ve zevkle seyredilir; üzerinde yorumlar ve tartışmalar yapılır, ülke gündemini birçok önemli politik konudan daha fazla meşgul edebilir.

Futbol, tartışmasız, en fazla oynanan ve seyredilen, oynanmasından ve seyredilmesinden en çok zevk alınan spor dalıdır. Futbolun sırrı ayakla oynanmasıdır²⁸. Bu özelliği onu her yerde ve her şartta oynanabilir yapmıştır. İnsanı insan yapan en temel özelliklerinden biri, iki ayağı üzerine uzun süre durabilmesidir. Tüm cisimler yer çekimine karşı koyamayarak yere düşer. İnsan bu cisimlere yere yakın organı olan ayaklarıyla dokunabilir. Ayakla oynamayı, oyun aracı olan küre biçimindeki top tamamlar. Yerde duracak, yuvarlanacak, havada uçacak, mümkün olan tüm hareketleri yapabilecek bir top, sonraları geliştirilen uluslar arası alanın paylaşılması, oyun alanının geniş ve doğayla iç içe olması, fazla kişiyle oynanması, futbolu diğer spor dallarına oranla daha ilginç kılmıştır²⁹.

2.2. Futbolun Tarihsel Gelişimi

Futbol; on birer kişilik iki takım arasında, özel bir oyun alanında, belirli kurallara göre oynanan; eller ve kollar hariç topu vücudun herhangi bir yeriyle taşımaksızın rakibin savunduğu kalenin kale direkleri ve kale çizgisini topun tamamının geçmesiyle elde edilen sayı temeline dayanan; yaygın bir oyundur²¹.

Futbol'un kesin olarak başlangıç dönemi ve coğrafik bölgesi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Olimpiyat oyunlarının ortaya çıkışı hakkında nasıl çeşitli efsaneler ve rivayetler varsa, top oyunlarından futbol oyunu da birçok millete atfedilmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde futbol'un ilk başlangıcı olarak pek çok top oyunundan bahsedilmektedir. Ancak, bu belirtilen top oyunları gerek oyunun kuralları, gerekse oynanılan alan ve malzeme bakımından da farklılıklar göstermektedir³⁰.

Maya, Aztek ve diğer Orta Amerika kavimlerinin, Amerika kıtasının keşfinden önceki döneme ait top oyunları, bilinen futbol arasında çok az sayıda benzerlikler olmasına karşın, eski Çinlilerin ts'u kü adlı oyunu günümüz futboluna şaşırtıcı derecede benzemektedir³¹.

Futbolda da, hemen hemen diğer spor dalların tümünde olduğu gibi öncülüğü Çinliler yapmışlardır. Beş bin yıl önce Çinli hokkabazlar, topu ayaklarıyla dans ettiriyorlardı ve daha sonra ilk oyunlar da yine Çin'de düzenlendi. Sahanın ortasında bir çit vardı ve iki taraftaki oyuncular ellerini kullanmaksızın topun yere değmesini engelliyorlardı. Bu gelenek, hanedandan hanedana aktarılarak sürdü. Milattan önce yapılmış bazı anıtlardaki rölyeflerde ve milattan sonra yapılmış bazı kabartmalarda görüldüğü gibi, Ming Hanedanı'na mensup Çinliler bugünkü toplara benzeyen toplarla oynuyorlardı³².

Bu oyunun başlangıcı, efsanelerdeki "Sarı Kral" Huang Di'ye atfedilir. O zamanlar bu oyuna "Tsu-Chiu" (ayakla vurmak) denirdi. Bu oyun, bugünkü futbolun ilk formlarından olan bir oyun olarak tanımlanmaktadır. M.Ö. 621 ile M.S. 618 yılları arasında, Çin'de çok sevilmiş ve askerleri savaşa hazırlık amacıyla yetiştirmede kullanılan bir oyun olarak oynanmıştır³⁰. İmparator bu oyunu askerlerine, özellikle beceri ve birlikte iş görme yeteneği kazandırmak için oynatmıştır³³. Fakat daha sonraki yıllarda bu oyun tamamen unutulmuştur.

Avrupa'da futbol, Orta Çağ'da Çinlilerin icatta bulunmalarından birkaç bin yıl sonra, yeniden icat edilmiştir. Futbolun Orta Çağ'daki serüvenlerini incelemeden önce bir hatırlatma yapmak gerekmektedir. Tersine ne kadar iddia edilirse edilsin, antik çağda futbol(ayaktopu) oynanmamıştır³⁶. Bu yüzden Orta Çağ futbolunun kökenleri antik çağa dayandırılmaz. Yunan ve Roma çağlarında çeşitli top oyunlarının popüler olduğu bilinmektedir. Bu oyunların çoğu, iki veya daha fazla kişiyle oynanan bir tür "istop" oyunudur³¹.

Orta Çağ'da, Romalı askerler ve Fransızlar tarafından oynanan "La Soule" günümüz futboluna çok benzer. Bu oyun Romalı askerler tarafından Galya'ya götürülmüş ve oradan yayılmıştır. Oyun içinde her türlü sertlik serbesttir; oyun alanı kimi zaman kilometrelerce uzağa dikilmiş kazıklarla sınırlandırılır. Futbolun İngiltere'de ortaya çıktığı görüşü tartışmalıdır. Fransızlar, bu oyunun Normanlar tarafından İngiltere'ye götürülen "La Soule"dan türediğini, İtalyanlar ise kendi ülkelerinden çıktığını ileri sürmektedirler³⁴.

Kayıtlı ilk futbol oyunu bugün İngiltere'de Derby olarak adlandırılan yerde İ.S.217'de "Büyük Perhiz Salısı"nda (Shrove Tuesday) oynanmıştır. "Futbol", bir Roma garnizonu karşısında elde edilen kesin askerî zaferi kutlamak için düzenlenen bir şenliğin parçası olarak oynanmıştı. 1175 yılına gelindiğinde ise futbol her sene tekrarlanan bir etkinlik haline gelmiştir³⁵.

Romalı lejyonerler sayesinde Britanya Adalarına ulaşmış olan bu yenilik, yüzyıllar sonra, 1314'te Kral II. Edward, gürültülü ayaktakımı oyununu, Tanrının izin vermediği, birçok kötülüğe neden olduğu, büyük topların peşinden koşularak yapılan mücadele olarak nitelendiren bir kraliyet fermanına, mührünü vurmuştur. Bu dönemde, oyun artık futbol olarak adlandırılıyordu ve ardında birçok kurban bırakıyordu. Karşılaşmalar günler boyunca sürüyor, birçok cana mal olarak geniş alanlara yayılıyordu. Krallar bu kanlı mücadeleleri yasakladılar. 1349'da III.

Edward futbolu; "iŒe yaramaz ve aptalca" oyunlara dâhil etti. 1410'da IV. Henry ve 1547'de VI. Henry tarafından imzalanan futbol aleyhinde fermanlar da vardır^{36,38}.

2.2.1. Dünya'da Futbolun Tarihsel GeliŒimi

Futbol halk arasında oynanmaya baŒlandığı günden, belirli kurallar çerçevesi içine oturtulduğu 19.yüzyıla kadar sert bir kavga ve dövüŒ şeklindeydi. Futbolun modern çağlara uzanan yolu sayısız ölü ve yaralılarla doludur. Futbol, hem bedensel hem de yaŒamsal bir tehlike arz etmekteydi³¹.

Orta Çağ'da futbolun yasaklanmasının altındaki düşünce, salt ortaya çıkan kargaŒa değildir; halkın futbol oynamayı bahane edip toplanarak isyan çıkartma olasılığı, kralların en büyük korkularındandı. Onların isteği; halkın bu düzen bozucu oyunlarla ilgilenmek yerine askerî silahlarla ilgilenip, kendini savaŒ için yetiŒtirmesiydi. Konulan yasaklar, İngiltere'de halkı fazla etkilememiŒ, tersine futbol giderek artan bir tutkuyla, büyük kitlelerin ilgi odağı olmuŒtur. Bu büyük ilgi karsısında, futbolu yasaklayan fermanlar kaldırılmak zorunda kalmıŒtır³⁴.

17. yüzyıla kadar futbol genelde gizli olarak oynanıyordu. Futbolculara da halk tarafından kötü gözle bakılıyordu. Ancak bir süre İtalya'ya sığınıp sonradan ülkesine dönen Kral II. Charles döneminde "Calcio", yeniden serbestçe oynanmaya baŒlandı. Soyluların devam ettiği kolejler ise futbol kulüplerine öncülük etmiŒler. Eaton, Harrow, Westminster gibi kolejler futbolu kendi belirledikleri kurallarla oynamıŒlardır. 1841'de, rugby (ragbi) ile futbolun kesinlikle birbirinden ayrılması için yapılan çalıŒmalar sonunda futbol topunun tam bir küre biçimini alması kabul edildi. 1848'de ise "Cambridge Kuralları" adı altında belirlenen kurallar, anlayıŒ ve uygulama farklılıklarını ortadan kaldırdı. Bu da futbolun yayılmasını hızlandırdı. Futbol, bugünkü seklene on iki İngiliz Kulübünün 1863 yılında Londra'daki Free Mason'un meyhanesinde

imzaladıkları ve bugün de uygulanan futbol kuralları üzerinde kesin anlaşmaya varıp, "Football Association" / "İngiliz Futbol Federasyonu"nu kurmalarıyla ulaşmıştır³⁰.

1871 yılında Kral Kupası oynanmaya başlandı. Futbolun tüm evrene yayılması ise 1879'da ilk kez uygulanan profesyonellik olayı ile oldu. Glasgow'dan Darven'e getirilen İskoçyalı futbolcular ilk profesyonel oyuncular oldu. 1888'de İngiliz profesyonel ligi kuruldu ve ortaya konan kuralları diğer ülkeler de benimsemişlerdi³⁷.

1890 yılında sahanın sınırları kireçle çizildi ve ortasına bir daire yerleştirildi. Aynı yıl, kalelere de ağ gerildi. Bu ağlar, topu tutuyor ve goller hakkında kuşkuya yer bırakmıyordu. 1904 yılında FIFA kuruldu, örgüt o zamandan beri dünya üzerindeki ayak-top ilişkilerini yönetmektedir. FIFA, zamanında İngilizler tarafından oluşturulan kurallarda pek az değişiklik yapmışlardır³².

2.2.2. Türkiye'de Futbolun Tarihsel Gelişimi

Modern futbolun Türkiye'ye gelişi Dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi İngiliz denizcilerin, diplomat ailelerin ve tüccarların katkılarıyla olmuştur. Batı ülkelerinden gelen gazete ve dergilerden çeviri yaparak haberler yayınlayan Osmanlı gazeteleri, Fransa ve İngiltere'de oynanan futbol oyunu konusunda yazılar yayımlamıştır^{36,38}.

Türkiye'de ilk futbol, 1895 yılında İzmir'in Bornova semtinde ticaretle uğrasan İngiliz gençleri tarafından oynanmıştır. La Fontaine Giraud, Whittall ve Charnand aileleri ülkemizde ilk futbol oynayanlardır³⁸. İzmir'de oturmakta olan bazı İngiliz aileleri, iş icabı İstanbul'a taşınmışlar ve İngiliz sefarethanesindeki bazı memurları da aralarına alarak Moda çayırında futbol oynamaya başlamışlardır. İzmir'den İstanbul'a gelen futbolcularla beraber, İngiliz sefarethanesindeki personellerden bazılarının katılımı ile, onlara uygulanan dokunulmazlıktan da istifade ederek, Moda Futbol ve Ragbi kulübü 1896'da kurulmuştur⁴.

Türkiye’de ilk futbol kulübü, 1899 yılında “Black Stocking Football Club” (Siyah Çoraplılar Futbol Kulübü) adı altında kurulmuştur^{30,37,38}. Bundan sonra, 1901 yılında James La Fonten tarafından, Kadıköy Futbol Kulübü (Union) adı ile bir kulüp kurulmuştur. 1903 yılında Beşiktaş Kulübünün kurulmasından sonra, İngilizler, Moda Futbol Kulübü adı ile ikinci bir kulüp daha meydana getirmişlerdir³⁸. 1905 yılında Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) öğrencilerinden Ali Sami (Yen) Bey’in teşebbüsleri ile Galatasaray ve 1907’de de Kadıköy’de Fenerbahçe, Üsküdar’da Anadolu Kulüpleri kurulmuştur³⁹.

İstanbul’da dört yabancı takım "Moda", "Elpis", "Imogone" ve "Kadıköy" (Union) isimli kulüplerin kurduğu İstanbul Futbol Birliği kendi arasında bir futbol ligi kurdular (17 Mayıs 1903). Bu lige Türk takımları da katıldılar. 1910 yılında "İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi" adıyla kurulan ligin, tabanını daha da yerleştirip genişleterek yeniden örgütlenerek "Cuma Ligi" ve "Pazar Ligi" diye bölünerek Cumhuriyet’e ulaştığı görülmektedir. 13 Nisan 1923’te Türkiye Futbol Federasyonu kuruldu. Aynı yılın 21 Mayıs’ında FIFA üyeliğine kabul edildi. 26 Ekim 1923’de Türkiye, ilk millî maçını Romanya ile İstanbul’da oynadı (2–2). 1954’de kurulan UEFA (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği), 1962 yılında Türkiye’yi bir Avrupa ülkesi olarak üyeliğe kabul etti. 1951 yılında profesyonelliğin kabul edilmesiyle futbolun bir meslek dalına dönüşmesi ve gelişmesi sağladı³⁰.

Futbolda profesyonelliğin ilk önemli adımı 1951–1952 sezonundan itibaren İstanbul, Ankara ve İzmir’de profesyonel liglerin kurulmasıdır. Ancak, 1951’de hayata geçen bu profesyonellik, ancak İstanbul ve bir ölçüde İzmir ve Ankara’da uygulanabilen bir profesyonellikti. 1959–1960 sezonunda kurulan “Deplasmanlı Millî 1. Lig”de 1964 yılına kadar İzmir ve Ankara dışında Anadolu takımlarının temsilcileri yoktur. 1963–1964 Sezonunda kurulan 16 takımlı “Türkiye Profesyonel 2. Lig”inde sadece dört, 1965–1966 sezonunda 22 takımlı 2. Lig’de ise 10 Anadolu

takımı vardır. Futbolun Anadolu'ya yayılması ancak 1960'ların ikinci yarısı ile birlikte mümkün olmuştur⁴⁰.

2.3. Trabzon'da Futbol'un Tarihi Gelişimi

Osmanlı Devleti'nin 2. Meşrutiyetten (1908) sonra siyasal ve sosyal ortamdaki yumuşak tavrı üzerine, yeniden şekillenen spor hareketleri neticesinde, Türkiye genelinde olduğu gibi özellikle Trabzon okullarında da spor'un yapıldığı görülür⁴².

Kültür ve spor merkezi İstanbul'da 20. yüzyılın başında bir takım insanlar topa vurmaya henüz başlamışken, devrin yasaklarına rağmen Trabzon'da bu geleceğin temelleri atıldı⁴¹.

Balkan harbi yıllarında Terbiye-i Bedeniye derslerinin okul programlarına konulması üzerine, gerekli yeterlilikte öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da açılan "izcilik" kursuna, o yıllarda Samsun-Hopa arasındaki illeri temsil eden ve Trabzon'da oluşturulan Vilayet Umumi Meclisine Trabzon Sultanisinden Halil Nihat Karlıklı ve Cemal beyler İstanbul'a gönderildi⁴².

Bu yıllarda Trabzon okullarında Terbiye-i Bedeniye derslerine genelde gayri Müslim öğretmenler girerlerdi.

Lise yıllarını Dünya Savaşı'ndan önce geçiren Hıfzırrahman Raşit Öymen'e göre Trabzon'da Futbol'un başlangıcı; "1.Dünya Savaşı başlarında, Trabzon Sultanisi'nde okuyan gençlerin Beden Terbiyesi Hocası Madagaskar'da Fransız Lejyon arasında çavuşluk rütbesine kadar yükselmiş bir Ermeni idi. Derslerini şimdiki futbol sahası olan meydanda Fransızca kumanda vererek öğrencileri sağa sola koştururdu"⁴³ diye belirtmektedir.

İstanbul'da başarılı geçen kurs sonrası aldıkları eğitimi hayata geçirmek amacıyla Trabzon'a dönenlerden Halil Nihat Karlıklı'nın, Sultani(Lise) Beden Terbiyesi öğretmeni olarak atanmasından sonra Sultani'de 1913 yılında ilk defa futbol oynanmaya başlanmıştır⁴².

Halil Nihat Karlıklı ve arkadaşları 1913 yılında “Kırmızı-Beyaz” renklerle Trabzon’daki ilk futbol kulübünü kurar ve aralarına aldıkları öğrencilerle birlikte futbol oynamaya başlarlar⁴². Trabzon’da Türklerin kurduğu ilk futbol kulübü Trabzon İdman Yurdu dur⁴⁴. Ancak 1913 yılında kurulan bu kulübün üyeleri, Birinci Dünya Savaşının patlak vermesiyle, bir yıl sonra, 1914’te silâh altına alınınca, kulübün faaliyetleri de sona erdi. Kurumsal süreklilik açısından bakıldığında, Trabzon’da futbolun temelleri, 1921 yılında Trabzon İdman Ocağı’nın kuruluşuyla atılmıştır. Trabzon İdman Ocağı bugünkü Trabzonspor’un kökeni olarak kabul edilmektedir⁴⁴.

Özellikle Sultani ve Muallim Mektebi öğrencilerinin kurallardan uzak oynadıkları futbol, Trabzon’da yeni bir heyecan dalgasının yaygınlaşmasına neden oldu⁴⁴.

Otuz kadar faal üyesi olan İdman Yurdu Rumlarla yaptıkları ilk maçı 2–0 kazanmışlardır. İdman Yurdu takımı bu sporu tanıtmak amacıyla Türkocağı ile birlikte Akçaabat, Vakfikebir, Şarlı(Beşikdüzü) ve Görele’ye giderek kendi aralarında maçlar yapmışlardır⁴². Ne yazık ki yöre gençleri bu oyuna sadece seyirci kalmışlardır.

Sancılı günler geçiren Osmanlı İmparatorluğu batıda patlak veren genel savaş sonrası 4 Ağustos 1914 Pazartesi günü ülke genelinde, ciddi boyutlarda önlemlerle seferberlik ilan etti. “Asker olanlar silâh altına” yazılı kırmızı bültenlerle duyurular asan devlet, 1285–1309 (1869–1893) doğumlu olan 20 ile 45 yaşları arasındaki tüm gençleri silâh altına almışlardı⁴⁵. Bu gençler arasında sultani kısmında eğitim yapan gençlerin yanında, aktif olarak spor yapan İdman Yurdu’lular da bulunuyordu. Yaklaşık bir yıl faaliyet gösteren Kırmızı–Beyaz’lı İdman Yurdu, bu gelişmelerin ardından kapanarak, Trabzon’da uzun yıllar yaşanacak büyük bir kaosun, tatsız ve acı günlerin içine girildi.

18 Nisan 1916'da Ruslar Trabzon'a girdi. Belediye meclisi feshedilerek Rumların ağırlıkta olduğu yeni bir meclis oluşturuldu⁴⁶.

Şehirde kalan Türkler tedirgin, daha önce Osmanlıya bağlılık mesajları veren Rumlar eski gizli çalışma usullerine dönerek kilise, okul, ticarethane ve kulüplerde faaliyetlere çöktan başlamışlardı⁴⁶.

Yaklaşık iki yıl işgal altında kalan Trabzon 24 Şubat 1918'de teslim alındı⁴⁷. Göçmen halk bitkin perişan bir şekilde yeniden yuvalarına dönmeye başlamış, Rus işgalinin getirdiği sefalet ve yoksulluğun izleri her yerde kendini gösteriyordu⁴⁷. Halk uzun bir süre şehri tekrar yaşanabilir bir hale, gençlerin eğitimleri yapabilecekleri bir konuma getirmek için yoğun bir şekilde seferber oldu.

1919–1920 yılları arasında sıkıntılı günler geçiren öğretmenler, uzun bir süre maaşlarını alamadıkları halde büyük bir istekle çalışıyorlardı. Bir taraftan eğitimin zihinsel öğretileri içinde olan öğretmenler, diğer taraftan spora ağırlık vererek bedensel gelişim için uğraşıyorlardı⁴⁶.

Sultani'nin önündeki Kavakmeydanı okul öğrencilerinin ve öğretmenlerinin iddialı fakat kurallardan uzak sportif yarışmalarına sahne oluyordu. Beyzbol'un da denendiği fakat pek ilgi görmediği bu yıllarda, atletizm ve futbol büyük ilgi görüyordu. Özellikle futbol okullar arasında yeni bir heyecan dalgasının yayılmasına neden olmuştu⁴⁶. Bir taraftan Rum Okulu, diğer taraftan Sultani Mektebinin öğretmen ve öğrencileri oynadıkları maçları kazanmak için müsabakalarda varlarını yoklarını sahaya yansıtıyorlardı. İlginin her geçen gün artması ve katılımın çoğalması üzerine bireysel katılımların rekabet ortamında zengin bir tabana yayılması düşüncesindeki birkaç öğretmen kendi aralarında yaptıkları sohbetlerde, İstanbul'da olduğu gibi Trabzon'da da kulüpler kurmak gerektiğini düşünürler. İlk olarak okul çatısı altında spor yurtları oluşturma⁴⁷ çabası içine girerler.

Muallimler ve Muallimler Cemiyeti'nin sıcak havası içinde arayışlara girildi. Zağanos köprüsünün hemen karşısındaki cemiyet binasında kafa kafaya veren birkaç aydın öğretmen çekirdek çalışmalar yapmaya başladı⁴⁷.

Galatasaray Lisesi kökenlilerin çoğunlukta olduğu bu öğretmenlerin başında hiç şüphesiz Sultani öğretmenlerinden, eski İstanbul bisiklet şampiyonu Fransızca öğretmeni Ahmet Burhanettin Kahyaoğlu, Pedagoji öğretmeni Hıfzırrahman Raşit Öymen ve İngilizce öğretmeni Münir Pertev Subaşı gibi öğretmenler geliyordu.

İdmanocağı Kuruluyor, Muallimler cemiyeti çatısı altındaki spor kulübü kurma düşüncesi yeni boyutlara ulaşmış, birkaç gencin yürekli kararıyla 20 Ocak 1921'de Ortahisar'da Hükümet konağının biraz yukarısında, Pertevpaşazade Münir Bey'in geniş avlulu baba ocağının ilk katında Muallimler ve Muallimler Cemiyeti'nin himayesi altında olmayı reddeden Trabzon Sultani ve Darulmuallimin öğretmenlerinden bir grupta seçkin ve tanınmış gençlerden oluşan birkaç kişi Hükümete verilmek nizamname ve dilekçelerinde;

Madde-1: Ocağın adı " Trabzon İdmanocağı"dır.

Madde-2: Ocağın Kuruluşu 20 Kanunisani 1337- 20 Ocak 1921 tarihidir⁴⁸.

Ocağın başkanlığına evsahibi ve Trabzon Sultanisi İngilizce öğretmeni Münir Pertev Subaşı, Kabit-i Umumiliğe (Genel Sekreter) Darulmuallimin okulu pedagoji Öğretmeni Hıfzırrahman Raşit Öymen, İdare Müdürlüğüne Darulmuallimin Terbiye-i Bedeniye Muallimi Mustafa Sami Bey, Veznedarlığa Sultani ilk kısım Fransızca Muallimi Ahmet Burhanettin Bey, Kaputan-ı Umumiliğe Hacıyusufzade Mehmet Ali Tecimer bey, üyeliklere de tüccardan Yunuszade Tevfik, Subaşızade Kemal Engin getirildi⁴³.

Nizamname ve dilekçe hazırlanıp vilayet'e sunulduktan kısa bir süre sonra alınan onayla, Trabzon gençliğinin ilk spor yuvası "Trabzon İdmanocağı" spor kulübü sarı-kırmızı renkler altında 21 Ocak 1921 Cuma günü kuruluşunu resmen ilan etti⁴³. İstikbal Gazetesi 'de "İDMANOCAĞI" başlıklı haberinde "Memleketimizde spor hayatı oynattırması ve gençlerin çevik ve çöyük katılmak maksadıyla memleketimizin bazı müteşebbis gençleri tarafından İdmanocağı namıyla bir kulüp teşekkül edildiği ve mezkür kulüp müracaat üzerine Zat-ı Ali-i Vilayetpenabi tarafından lütfen kabul buyurulduğu müstabberdir... Müteşebbisleri mütemadiyen tebrik ve mesailerinde sebat ve muvaffakiyetler temenni ederiz". Diye yazarak İdmanocağı'nın kurulduğunu duyurmaktadır⁴⁹.

Aynı gazete "İDMANGRUBU" başlıklı devam eden yazısında "Tesis atiden itibaren gerek mekteplere kitap celp ve tevzi ve gerek küşad eylediği gece dersleriyle telaliyi irfaninin çalışkan Trabzon Muallim ve Muallimler Cemiyeti'nin bu kere de aşağı asliyetinden mütevekkil olmak üzere bir İDMANGRUBU tesisine teşebbüs eylediğini haber aldık" diye yazarak ikinci bir spor kulübünün kurulmakta olduğunu haber vermektedir⁴⁹.

İdmanocağı aralıksız her Cuma günü Kavakmeydanı'nda idman yapmaya başladı. Ancak kısa pantolonlarla idman yapan gençlerin üzerlerindeki çevre baskısını asgariye indirebilmek için uğraşan Kaptan Mehmet Rıza Kuğu bunu da başardı. Tabakhane'deki kulüp lokalinde soyunmaya başlayan İdmanocaklılar halkın hayret ve şaşkınlık dolu bakışları arasında Kavakmeydanı'na kadar yürüyor, idmanını bitirip yeniden lokale dönüyorlardı. Böylece aydın Trabzon halkı hem spora ilgi duymaya hem de yıllarca adından söz ettirecek olan Trabzon sporuna sempati ile bakmaya başladı⁴³.

İdmanocağı'nın ilk forması henüz mübadelede gitmemiş olan ve Kemer kaya'da oturan bir Rum kadınına diktirilmişti. Makine iki rengi bir

arada öremediğinden ilk formanın rengi düz beyaz olarak yapıldı ve göğüslerine sarı-kırmızı kokartlar dikildi^{43,50}.

İdmanocağı'nın Trabzon'da uyandırdığı ilgi bütün bu faaliyetlerin ötesinde başka gelişmeler de gösterir. İdmanocağı'nın kuruluşunun kazandırdığı boyutlar artık yeni çağrışımların filizlenmesine, biraz da "inat" kokan, "Biz de varız" anlayışının yön verdiği kaçınılmaz bir gerçektir. Muallimler ve Muallimler cemiyeti'nde muhalif grubu oluşturan kişilerin çabasıyla yeni bir kulüp kurma çalışmalarına hız verilmişti.

Nitekim İdmanocağı'nın kuruluşundan tam 27 gün sonra, 17 Şubat 1921 tarihinde, aralarında Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Mahmut Muammer Yarımbıyık'ın da bulunduğu kişilerce, "Sarı Lacivert" renkleri altında İdmangrubu Trabzon'un ikinci takımı olarak kurulur⁴².

1920 yılında Tümen subayları ile öğrenciler arasında oynanan futbol, 21 Ocak 1921'de İdmanocağı, 17 Şubat 1921'de de İdmangrubu'nun kuruluşuyla rekabet ortamı oluşturulmuştu⁴².

Trabzon, bünyesindeki futbol faaliyetlerini "yarışçı" bir karakterle büyürken, İki takım arasındaki bu yarışçı kimlik büyük bir gelişmenin ilk sinyallerini de vermişti. Sokak aralarında bile küçük çocuklar çeketleriyle kale yaparak küçük lastik topun peşinde koşarken, sevgi ile futbolun kısa zamanda Trabzon'da kökleşmek istediğini adeta anlatıyorlardı.

Bu yıllarda başlayan iki takım arasındaki rekabet'te biz mi yoksa onlar mı? Gerilimi iki takım arasında gidip geliyordu. Nihayet bu inatlaşmanın sonucu ilk müsabakanın tarihini de belirlemiş oldu "4 Mart 1921 Cuma". Trabzon halkını çok hareketli bir gün bekliyordu. Spora gönül vermiş Öğretmenler, Öğrenciler, Memurlar Kavakmeydanı'nı çoktan doldurmuşlardı. Kavakmeydanı bu büyük güne ev sahipliği yapmanın gururu içinde bir gelin gibi süslendi. Kavakmeydanı yüzyıllardır hiç bu kadar ilgi duymamıştı. Önce sarı kırmızılı renkleri arasında, sarı kırmızı

formalarıyla ve taraftarlarıyla İdmanocaklılar Kavakmeydanı'na geldiler. Kavakmeydanı bazı taraftarlarca önceden sarı kırmızı renklerle süslenmişti. Maçın oynanacağı saat yaklaşmış İdmangrubu hala görünürlerde yoktu. Seyirciler arasında gelip gelmeyecekleri lafları dolaşırken, sahaya doğru gelmekte olan muntazam bir kalabalık görüldü. Sahaya yaklaştıklarında gelenlerin İdmangrubu olduğu anlaşıldı. Sahaya gelip halkın dikkatini çeken değişmez formalarıyla toplu halde resim çektirdiler⁴⁷.

Trabzon halkının ve futbol severlerin ilk kez tanık olacakları ve sonucunu merakla beklediği an gelmişti. Müsabakayı yönetmek için görevlendirilen Osman Nuri Bey'in ilk düdüğü ile ilk vuruş yapılacak ve Trabzon spor tarihinde yeni bir sayfa açılacaktı. Oldukça sert bir havada geçen maç ile ilgili bilgi de "ilk anlaşmazlık yüzünden İdmanocağı-İdmangrubu birinci takımları arasında icra edilen birinci müsabaka pek kırıcı oldu"⁴². Sert geçen Trabzon spor tarihindeki ilk maçını İdmanocağı 3-0 kazandı.

Trabzon İdmanocağı'nın kuruluşundan iki yıl sonra, 1923 yılında, bu kulübe rakip olarak Trabzon İdmangücü adı altında yeni bir kulüp kuruldu⁴⁴. Bu iki takım arasındaki rekabet Trabzon'da futbolun gelişmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Ancak bu rekabet, Trabzon içi müsabakalarda, zaman zaman İdmanocağı, zaman zaman da İdamangücü'nün başarısıyla, başa baş denilebilecek biçimde geçmiş olsa da, Türkiye çapında daha çok İdmanocağı'nın lehine olmuştur. Trabzon İdmanocağı 1957-1958, 1963-1964 ve 1965-1966 sezonlarında Türkiye amatör ligi şampiyonu olarak Türkiye'ye adını duyuran ilk Trabzon takımı olmuştur⁴⁴.

Bu iki takım arasındaki rekabet tüm hızıyla devam ederken o yıllarda Akçaabat'tan okumak için Trabzon'a giden gençler futbola büyük ilgi duymaya ve kendi aralarında oynamaya başladılar⁵⁰. Trabzon sanat mektebine devam eden gençlerin Trabzon İdmanocağı kulübü camiası

içine grip çıkması Akçaabat'ta da böyle bir kulüp kurabilme düşüncesinin doğmasına yol açmıştı.

Doğal limanı dolayısıyla sürekli hareketlilik gösteren Akçaabat'ın köklü kültürü yeniliklere açık olmayı her zaman gerektirmişti. Bu engin güzellikler diyarı her zaman ilklere ilk damgasını vuran küçük bir kasabadır. Sanatsal ve sosyal yönleri ağır basan kasaba insanı, olması gereken her atılımı cesurca atabilme özelliği ile o zamanın ilçe futbol takımını 24 Ağustos 1923'te kurmayı başarmışlardır⁵⁰. Trabzon'da 1919–1924 yılları arasında yayınlanan İSTİKBAL Gazetesi 1 Ekim 1923 tarihli sayısında “Pulathane gençleri takım tesis ettiler” şeklinde haberi duyurmuştur⁵¹.

Bu kulüplerin yanında, 7 Temmuz 1923'de Gençlerbirliği, 14 Mart 1923'de Necmiatispor, 1 Ocak 1925'de İdmangücü, 1926'da Birlikspor, 11 Mayıs 1938'de Doğan Gençlik, 1931'de Sürmenespor, 1955'de Karadeniz Gücü, 1956 yılında da Martıspor⁴⁴ gibi takımlar kurularak Türk futbolunun üçüncü ayağı olan Trabzon da futbol'a renk ve heyecan katmışlardır⁵¹.

22 Mayıs 1922'de kurulan TİCİ için seçilen iki bölgeden biri İstanbul diğeri de İzmir'di. Ancak ittifakın kurulabilmesi için üçüncü bir bölge daha gerekliydi. Türkiye'de üçüncü bölge olarak daha önce İdmanocağı, İdmangrubu ve İdman Sebat Yurdu kulüplerinin mevcut olduğu Trabzon seçilmiştir⁵⁰.

Trabzon'da futbolun iki dönüm noktası vardır. Birincisi 20 Ocak 1921 tarihinde İdmanocağı, İkincisi 2 Ağustos 1967 de Trabzonspor'un kuruluşudur⁴⁴.

2.3.1. Trabzon'da Futbol Olgusu

Trabzon, tarihi, iklimi, coğrafyası ve bu coğrafya üzerinde yüzyıllardan beri süregelen farklı kültürel yaşam tarzları, bölge insanının yeteneklerine de futboluna da etki tmiştir⁴⁴.

Tarihin en eski ticaret yollarından biri olan, Çin'den başlayıp İran'dan Trabzon'a ulaşan İpek yolu, şehrin köklü kültürel yapısının oluşmasına zemin oluşturmuştur. Buharlı geminin icadıyla ticaret, dolayısıyla da Trabzon'un önemi artmıştır. Trabzon merkez ve sahildeki büyük ilçelerinde Batı'da ortaya çıkan yenilikler ve kültürel değişimler Trabzon kültürünü de etkilemiştir. 19.yy'ın yarısından sonra meyhaneleriyle, sinemalarıyla, evlerdeki kuyruklu piyanolarıyla, abone sayısı 250'lere ulaşan Fransız gazeteleriyle (Le Soire) ve kent yaşamıyla Trabzon, Anadolu'nun diğer bölgelerinden daha ileridir. Düzenli gemi seferleriyle ulaşılan, İstanbul'la irtibatını kolay sağlayan Trabzon, tarihsel yapısıyla da "Küçük İstanbul" olarak adlandırılmıştır⁴¹. Trabzon'un tarihteki merkez olma ve yeniliklere açık olma özelliğini futbolda da görmek mümkündür.

Trabzon halkının ayrılmaz bir parçası olan kemençe ve horona olan düşkünlük, halkın futbola olan düşkünlüğüyle doğru orantılıdır. Trabzon halkı kemençe sesi duyduğunda hissettiği duyguları, kemençede yaşadığı kimlik ve bir yere ait olma duygusunu futbolla da yaşamak ister. Futbol Trabzon halkı için kendini ifade etme yoludur⁴⁴.

Trabzon halkının yaşamının her alanında "Futbol" ve "Trabzonspor" vardır. İbadetlerde Trabzonspor'un başarısı için dualar edilir. Kahveler ve eğlence yerlerinde o konuşulur⁴⁴. Gurbetteki Trabzonlular izne geliş tarihlerini Trabzonspor maçlarına göre ayarlar. Trabzonspor galibiyetiyle sevinilir, yenilgisiyle üzüntü duyulur.

Futbol kültür dışı değil, kültürün kapsama alanı dâhilinde, kültürel yaşamın önemli bir parçasıdır⁴⁴. Futbolu bilen ve futboldan anlayan her fert, futbolun önemli ve anlamlı bir kültürel etkinlik olduğunu görür.

Futbol kültürü, her toprakta kolay kolay yeşermez. Futbolun gelişmesi ve benimsenmesi için belirli bir kültürel birikim, daha doğrusu

futbol dışı alanlarda da bir kültürel birikim gerektirir⁴⁴. Trabzon bu kültüre, bu birikime sahip bir kenttir. Geniş tarihi perspektifi dikkate alındığında, Trabzon ve çevresi, kültürel açıdan, Anadolu'nun en gelişmiş bölgelerinden biridir. Anadolu'da İstanbul'a meydan okuyabilen ilk futbol kulübünün Trabzon'dan çıkması bir tesadüf değildir. Bunun bir nedeni coğrafyanın ve iklimin etkisiyle bölge insanının mücadeleci, hırslı ve konsantrasyona eğilimli psikolojisi, diğer nedeni de, bölgenin tarihsel, kültürel birikimi, yeniliklere olan aıklıėıdır⁴⁴. Trabzon'u farklı kılan, bu iki unsurun bir araya gelmesidir.

Trabzon'da futbol olgusunu anlamak için öncelikle Trabzon gerçeğini, dolayısıyla da Trabzon'un tarihini, insanların sosyolojik ve psikolojik altyapısını anlamak gerekmektedir.

Trabzon ve Trabzonspor deyince şöyle bir durmak gerekir. Trabzonspor birinci lige çıktığı 1974'ten beri, 6 lig şampiyonluğu, 5 lig ikinciliği, 7 Cumhurbaşkanlığı Kupası, 5 Başbakanlık Kupası, 6 Türkiye Kupası kazandı. Avrupa Kupalarında Liverpool, Barselona, Inter Milan gibi güçlü takımları kendi sahasında yenmiş, Türk takımlarının birinci turu bile zor geçtiği bir dönemde, İngiltere'nin güçlü takımlarından Aston Villa'yı eleyerek üçüncü tura çıkmıştır. Bütün bunlar Trabzon'un ve Trabzonspor'un elde ettiği başarılardır. Her şeyden önemlisi, Türk futbol piyasasını tekeline almış  İstanbul takımı Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ile son çeyrek asırda şampiyonluk mücadelesi vermiş, bu takımları zorlayabilmiş tek futbol takımı Trabzonspor'dur⁴⁴.

Anadolu'nun hiçbir ilinden, Trabzon gibi nüfusu yarım milyonu bulmayan şehirleri bırak, Samsun, Bursa, Gaziantep, İzmit, Adana gibi nüfusu Trabzon'un iki, üç katı büyüklükteki kentler, hatta Ankara, İzmir gibi nüfusu milyonları bulan kentlerden, İstanbul'u sarsacak bir takım çıkmamıştır. Bu neden Trabzon'dan çıkmış, Neden Trabzonspor dur. Bu konu hem tarihçiler, hem sosyologlar, hem de spor bilimciler tarafından

araştırılması gereken bir konudur. Trabzonspor gerçeği ve Trabzonspor efsanesi ancak bu şekilde anlaşılabilir⁴⁴.

Aslında Trabzonspor sadece Karadeniz'in değil tüm Türkiye'nin efsanesi sayılabilir. Bir takımın efsane olması taraftar sayısı, başarıları veya şampiyon olduğunda taraftarlarının dışı vurduğu coşkuyla bağlantılı olmakla birlikte, efsanevi olmak, olağan değil, olağanüstü olanı gerçekleştirene atfedilecek bir sıfattır. Bu anlamda, Galatasaray'ın UEFA kupasını alması, yani Türkiye'de ilk defa bir futbol takımının bir Avrupa kupasını kazanması olağanüstüdür. Bu anlamda da efsanevi bir olaydır. Benzer biçimde Trabzonspor'un futbolda İstanbul tekeline kırması da efsanevi bir olaydır. Bunun dışındakiler efsane değil sadece başarıdır⁴⁴.

Trabzon köklü bir tarihe ve kültüre sahip olmanın ötesinde, yüzyıllarca çok kültürlü, çok dinli, çok dilli karmaşık yapısını korumuş önemli bir kenttir. Trabzon'da futbolun, Anadolu'nun diğer kentlerinden Adaha gelişmiş olmasının en önemli nedenlerinden biri de budur⁴⁴.

2.3.2. Trabzonspor'un Kuruluşu

Zamanın Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak, Türkiye liglerini güçlendirmek ve tüm yurda yaymak amacıyla bir çalışma başlatmıştı. Bu amaçla 1962–1963 sezonunda tüm yurtda bir il takımı kurulması öngörülmüştü⁵². Her ilin bir futbol takımı kurup Türkiye liglerinde yer alma çalışmaları büyük bir hızla yayılıyordu. Trabzon elbette bu uygulamanın dışında kalamamalıydı. Yalnız bir İl Kulübü kurulmasının en zor olduğu illerin basında kuskusuz Trabzon gelmekteydi. İdmanocağı, İdmangücü rekabeti Trabzon futboluna öylesine hâkimdi ki bu iki kulübün bir çatı altında toplanmasına imkân yoktu⁵³. Nitekim böyle bir girişimde bulunmak isteyen bir avuç idealistin daha ilk çalışmalarında bunun imkânsız olduğu gerçeği bir kez daha anlaşılmıştı.

Tüm Trabzonlular, Trabzonspor adıyla bir kulübün kurulmasını yürekten arzuluyordu. Ancak bir taraftan da takım

kuramamanın ezikliğini yaşıyorlardı. Yetkililerin araya girmesi, sonucu pek değiştirmiyordu. Ocaklılar da, Güçlüler' de yeni kurulacak kulüpte kendi isimlerinin, hatta renklerinin hâkim olmasını istiyorlardı. Bu konuda en ufak bir fedakârlıkta bulunmuyorlardı⁵⁵. Her gün, her akşam toplantı üstüne toplantı yapılıyordu. Bazen tam bir anlaşma zemini ortaya çıkıyor ama yine en ufak bir ayrıntı her şeyi berbat ediyordu. Havaya silahlar atılıyor, karakollara, hatta mahkemelere kadar uzanan olaylar oluyordu. Öte yandan Futbol Federasyonunun il kulüpleri için tanıdığı sürenin de sonu yaklaşıyordu⁵⁴.

21 Haziran 1966 tarihinde İdmanocağı, Martıspor ve Yıldızspor'un da katılımı ile sarı kırmızı renkleri altında Türkiye 2. Ligine alındı. Ancak, resmi yazı belirlenen sürede ilgili yere tebliğ edilmediği için İdmanocağı'nın İkinci ligde oynaması durduruldu⁵³. Bu tarihten yaklaşık bir ay sonra 20 Temmuz 1966'da bu kez İdmangücü, Karadeniz gücü, Martıspor ve Yolspor'un katılımıyla Trabzonspor kırmızı-Beyaz renklerle kuruldu. Ne vaki İdmanocağı buna karşı çıktı. Danıştay'da açtığı dava ile yürütmeyi durdurma kararı alınca ortalık yine karıştı. Trabzon'daki gergin durum üzerine araya zamanın Beden Terbiyesi Genel Müdürü Ulvi Yenal girdi⁵³. Ulvi Yenal, İdmanocağı ve İdmangücü'nün birleşmemeleri halinde iki kulübünde Türkiye 2. Ligine alınmayacağını bildirdi. Bu durum Trabzon'da ve her iki kulüp içinde "Şok" etkisi yaratmıştı. Birleşmeleri büyük sorun olan bu iki kulübün, birleşmemeleri halinde Trabzon Türkiye liglerinde temsil edilemeyecekti. Geceli gündüzlü yapılan ve büyük tartışmalara neden olan toplantılar sonunda 2 Ağustos 1967'de İdmanocağı ile İdmangücü birleşmesi gerçekleştirildi. Trabzonspor; İdmanocağı, İdmangücü, Karadenizgücü ve Martıspor'un birleşmesiyle kuruldu⁴⁴. Başka bir deyişle Trabzonspor, Trabzon içi rekabetin ortadan kalkması ve güçlerin birleştirilmesi amacıyla kurulmuştu.

Artık bütün resmi işlemler tamamlandıktan sonra sıra gelmişti Trabzonspor'un renklerine. Renk bulmak öyle kolay olmadı. Trabzon'da

uzun yıllar süren İdmanocağı-İdmangücü rekabetinde Sarı-Kırmızı ve Yeşil-Beyaz renkler hâkimdi. Trabzonspor'un renkleri bu renklerin dışında olmalıydı⁵⁵. Trabzon'u ve Karadeniz'i simgeleyen renkler aranırken yarışma açılması dahi gündeme gelmişti. Daha sonra yarışma açılma fikrinden vazgeçildi. Renk için geceli gündüzlü toplantılar düzenleniyordu. Renk için yapılan dört toplantıdan sonuç alınamamıştı. Beşinci toplantıda her şey bitecekti. Artık taraftarın da sabrı kalmamıştı. Sonunda Trabzon ve Karadeniz'in sembolü olan Hamsi üzerinde duruldu. Hamsi'nin gümüş mavisi rengi ve gözlerinin bordosu dikkate alındı. Kimileri buna karşı çıktı. Çünkü bordo renk kırmızıya kaçıyor, İdmanocağı'nın renkleri de Sarı-Kırmızı olduğundan bu nedenle bordonun rengi biraz koyu tutularak İdmanocağı'nın kırmızısından kaçınıldı. Böylece bir hafta şehirde süren renk kavgası sona ermiş ve Trabzonspor Bordo-Mavi renklere kavuşmuş oldu⁵⁴.

2.4. Futbol'da Kimlik Kavramı ve Taraftar Kimliği

Kimlik; bireyin davranışları, ihtiyaçları, motivasyonları ve ilgileri doğrultusunda belirli bir ölçüde tutarlılık gösteren, diğerlerinden ayrı biri gibi algılanmasını içeren, bilişsel ve duyuşsal nitelikte bileşik bir zihinsel yapıdır. Kimlik kavramı, ego kimliği, öz kimliği, kişisel kimlik, grup kimliği, ulusal kimlik, kültürel kimlik, taraftar kimliği vb. gibi çeşitli şekillerde kullanılabilen bir kavramdır⁵⁶.

Kimlik duygusu, tek bir yaşantı değil, belirli yaşantıların bir bileşimi olarak tarif edilir⁵⁷. Kimlik, kişisel ve toplumsal kimlik olarak ele alınır. Kişisel kimlik ve sosyal kimlik kavramlarına bakıldığında, kişisel kimliğin çok sayıda kimliği bütünleştiren bir sistem olduğu görülür. Özellikle modern toplumlarda bireylerin "benim" dediği kimlikler (fiziksel kimlik, hukuksal kimlik, etnik kimlik, ulusal kimlik v.b.) vardır ve bu çeşitlilik kişisel kimliği zenginleştirir. Kişisel kimlik; ayrılmayı, özerkliği, kendini ortaya koymayı içerir, kişisel kimlikte "ben" duygusu vardır. Birey diğerlerinden farklılaştığı ve özerkleştığı oranda ayrıcalıklı olduğunu hisseder. Bir de

bazı statüler işgal eden, roller oynayan, ilişkiler kuran, bir iletişim ağı içerisinde yer alan, kuralları benimseyen, anlam ve değerler sistemi kuran sosyal-kültürel kimlik vardır⁵⁶. Bireysel kimlik bireyin çok daha özel olması şeklinde tanımlanırken, sosyal kimlik, daha geniş sosyal kategoriler açısından elde edilen bir kimliktir⁹.

Kitle iletişim araçları ve diğer sosyal gruplarla ilişki, farklı referans modelleri sunar. Sosyal kimlik grup normlarına uyma durumunda, değerler ve ideallerle çatışmasız bir özdeşleşme sağlar. Gerçek kimlik, belirli bir gelişim sonucunda, özdeşleşme süreçleri keskinliğini kaybedince oluşur. Topluluk bireyi bir üyesi olarak kabul eder ve birey de topluluğun önerdiği özdeşleşme modellerinde kendini tanıır⁵⁶.

Modern birey, geleneksel bireyden farklı olarak daha serbest, daha eşitlikçi ve geniş düzlemde ilişkiler kurabilmektedir. Kendi ilgi, tercih ve ideolojilerini paylaşan insanlara daha kolay ulaşabilmekte ve böylece kendisine benzettiği diğer insanlarla iletişime dayalı yatay bir kimlik seçebilmektedir. Bireyin tercihlerinin önem kazanması ve dayatılmış kimliklerin yerini, seçilmiş yaratılmış, benimsenmiş kimliklerin alması, bireyselliği ve bireyi ön plana çıkarmaktadır⁵⁸. Taraftarlıkta çoğu kişi için hayatının dayatmadığı, zorunlu olarak değil de seçerek benimsediği kimliğidir²⁸.

Birey kimliğini kazanma sürecinde, bazen zor da olsa psikolojik olarak davranış bozuklukları gösterir. Kişi benzetmek ve özdeşleşmek istediği bireylerin statü sembolleri halini alan ve sembollerin taşıdıkları anlamların, benzer biçimde yorumlanıp anlaşıldığı, tüketim biçimlerini gerçekleştirme yoluna gider⁵⁹. Taraftar kimliği de bunlardan biridir. Taraftar kimliği elde etmiş ve popüler bir spor takımının taraftarı olan bir kişi, onun etkileyici, hayranlık bırakıcı, başarılı olma, köklü ve güçlü olma gibi anlamlarını kendine aktararak kimliğini zenginleştirme yoluna gider⁵⁹. Taraftarlık çoğu kişi için kimliğin bir parçası olmaktan daha da ileri, başlı başına bir kimliktir²⁸. Taraftar kimliğinin gelişmesi, bireyin

sosyal veya kişisel kimliğini ya da her ikisinin birden gelişmesine katkıda bulunur⁹.

2.5. Futbol Seyircisinin Özellikleri

21. yy' da Dünyayı ve Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren futbol'un ön plana çıkmasını sağlayan seyirci özelliklerine geçmeden önce futbolun sosyal boyutunu ele almamız gerekmektedir. Her canlıda önde olma, başarıma güdüsü ve duygusu bulunmaktadır. İnsanda ise başarı için hem duygu hem de fikir vardır. Bu fikir ve yetenek ise antro-felsefe anlamında, insanlık tarihini oluşturmuştur. Savaşlar ve spor, bir ölçüye kadar insanlığın insan üzerindeki egemenliğe olan tutkunluğunun kurumsallaşmış şeklidir. Futbol bu anlamda en güzel ve yaygın olan spor branşdır².

Futbolun dünya'da ilgi görmesinde, oyunun kendi özelliklerinden ve toplumsal değişim ile dönüşümlerden kaynaklanan çeşitli nedenlerle birlikte, günlük yaşamla olan benzerliğinin "toplumdaki merkezi değerleri yoğunlaşmış biçimde görünür kılmasının" önemi büyüktür. Başka bir ifadeyle futbol karşılaşmasında yaşam ilişkileri, yoğunlaştırılmış biçimdedir. Kazanıp kazanamadığını anlamak için yaşamdaki kadar uzun süre beklemeye gerek yoktur. En geç karşılaşma sonrası sonuç öğrenilir³⁴. Bu yüzden seyirciler gerçekte bir an önce yüzleşmek amacıyla stadyumlara giderler.

Seyircileri stadyuma çeken nedenlerden biri de, ekonomik refahın artışı, fert başına milli gelirin yükselmesi, insanları tek başına mutlu eden faktörlerin olmamasıdır. Bütün bu sosyal hastalıkların çeşitli şekiller altında toplum vitrinine geldiği bir gerçektir. Bu hastalıklardan biri de insanın kendine yabancılaşmasıdır⁶⁰. Dolayısıyla insan ilişkilerinde yabancılaşma gündeme gelir. Toplumdaki kişiler monotonluktan kurtulmak için maçları deşarj olarak kullanırlar.

Futbol seyircisi incelendiğinde; bir karşılaşmayı, yarışmayı izleyen kimseye seyirci denir²¹. Bir başka tanımda ise, çıkarı aynı olan ve bir spor yarışmasında aynı tepkiyi gösteren daha önce organize edilmemiş insan grubuna seyirci denilmektedir. Seyirci topluluklarından belli rutinleri izleyen nispeten pasif olarak söz edilir³. Seyirci, oyun, gösteri veya spor müsabakalarını, olayın meydana geldiği yerde bakınarak gören kişidir. Bu tür yerlere sürekli devam eden kişilerin tümüne de seyirci denilir.

Futbol seyircisini sosyolojik açıdan incelediğimizde “Geçici Teşkilatsız İnsan Birikimi” şeklinde ifade edilmektedir⁶¹. Bu birikim ne cemiyettir, ne cemaattir, ne de menfaat birliğidir. Onlar geçici teşkilatsız bir topluluktan ibarettir. Yani böyle bir topluluk, muayyen bir maksat ve sebeple veya sebepsiz olarak bir araya gelir sonra dağılırlar. Cami cemaatleri, sinema, tiyatro ve spor seyircileri bu gibi topluluklar içerisine girmektedir.

Bir karşılaşmayı, yarışmayı izleyen kişiye “seyirci” denir. Başka bir tanımda ise; çıkarı aynı olan ve bir spor yarışmasında aynı tepkiyi gösteren daha önce organize edilmemiş insan grubuna “seyirci” denmektedir. Seyirci topluluklarından belli rutinleri izleyen nispeten pasif kitleler olarak söz edilmektedir⁶². Seyirci, oyun–gösteri veya spor müsabakalarını, olayın meydana geldiği yerde bulunarak gören kişidir⁶².

Spor taraftarı ve spor seyircileri hakkında çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, bu konuda istikrarlı bir kavramsallaştırma sağlanamamıştır. Kavramların açıklığa kavuşması, özellikle, taraftar ve seyirci arasında özdeşleşme derecesi farklılıkları olduğu için önem taşımaktadır⁶³.

Gutmann’a (1986) göre, spor seyircisi, bir spor olayını yerinde (canlı), film veya televizyon gibi görsel medya yoluyla izleyen herhangi bir kişidir. Gutmann, sosyal rolleri açısından, sporu gazeteler,

dergiler ya da radyodan izleyen kişilerle, sahadan ya da televizyondan izleyen kişilerin benzer olduğunu belirtmiştir⁶⁴.

Bir spor olayını “görüp izleyen”⁶⁵ ve boş zamanlarında sporu izlemek için zaman ayıran bireyler, spor seyircisi olarak tanımlanabilir⁶³. Spor seyircisi ile taraftarın ayırımı kişinin kendini takıma ve oyunculara adama derecesi ile belirlenmiştir⁶³. Spor seyircilerinin, bir sportif olayı sadece gözlemlemekten, oldukça özdeşleşmiş taraftarlara doğru sınıflandırılabilceği söylenebilir⁶⁶. Bu ifadeden gözlemlemenin seyirciliği çağrıştırdığı anlaşılmaktadır. Bir sportif olayı gözlemlemek, olayın belli bir süre sonra unutulmasını da beraberinde getirirken, oldukça bağlı olan taraftarlar ya da taraftarlık, sportif olaya, sporcuya ve takıma olan ilginin uzun süreli olmasını, günün önemli bir süresini takımlarına ayırmayı ve taraftarlığı, yaşamlarının bir parçası gibi görmeyi ifade eder^{8,67}.

Teşkilatsız insan topluluğu görünümündeki spor seyircileri, spor karşılaşmasını izlemek maksadıyla bir araya gelip sonra dağılırlar. Teşkilatsız topluluklar toplantı devamlılığı kısa olan ve gerçek bütünlüğü bulunmayan sosyal gruplardır. Sokakta biriken meraklılar kalabalığı, bir maçın seyircileri, konferans dinleyicileri, trafik ışığından geçmek için yan yana gelenler, vapurdaki insanlar, geçici gerçek bütünlüğü olmayan grup görünümündedir. Burada spor seyircisini tesadüfi kalabalıklardan ayırmak gerekmektedir. Seyirci grupları tamamen tesadüfi ve sebepsiz yere oluşmadığı muhakkaktır⁶⁸.

Taraftarların mensubu olduğu takımı destekleme amacı, takımlarının galip gelmesi doğrultusunda ellerinden geleni yapmak istemeleri, bunun için de ferdi şuurlarını bir kenara bırakıp grup ve kalabalık kitlelerin şuuruna katılarak, onlarla beraber hareket etmeleri, spor seyircisinin farklılığını göstermektedir. Yani takımı destekleyen seyircinin sayısının çokluğu takımın gücünü arttırmaktadır⁶⁹.

2.5.1. Taraftar

Günümüzde insanların bir şekilde taraf olduğu, özellikle bu yan ve taraf durumu bir futbol takımının taraftarı olarak oluştuğunda çok daha etkili olabilmektedir. Taraftar terimi, bir spor kulübüne bağlı olan, onunla ilgilenen, onu destekleyen bireyler için kullanılır³. Spor kulüplerinin sportif faaliyetlerini maddi ve manevi destekleyen, kulübün hizmetlerini belirli ücret ödeyerek satın alan, her türlü zorluğa rağmen takımına destek olmak için il içi ve il dışı deplasmanlara giden kulübün esas pazarını oluşturan halk kitesidir. Taraftarlar, spor kulüplerine, verilen desteğin artması veya azalması durumunda bir değerlendirme yapmalarını sağlayan bir ayna gibidir⁷⁰.

Genel anlamda taraftar; yan tutan, bir yan destekleyendir. Spor anlamında ise; sporcuların temsil ettikleri değerlere bağlanan⁶⁵, spor kulüplerinin faaliyetlerini maddi ve manevi olarak destekleyen kimse⁷¹ anlamına gelmektedir. Değişik yaklaşımlarda taraftarlık düzeyinin kişinin tuttuğu takıma bağlanma ve ilgilenme durumuna göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Seyirci ile taraftarın birbirinden nasıl farklılaştıklarının bilinmesi ve bu bağlamda seyirci ve taraftar davranışlarının anlaşılması için öncelikle ikisi arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir⁶⁷.

Jones (1997) spor seyircileriyle taraftarlar arasında farklılık olduğunu belirtmiş, seyircileri bir spor karşılaşmasını zaman zaman izlemeyi ihmal de etse dikkatle izleyen, spor taraftarlarını ise taraftarı olduğu takıma ait her bölümünü ayırıp kendini adarcasına yoğun bir ilgiyle izleyen olarak tanımlamıştır⁷². Zira bir spor takımı ya da bir sporcuyla oldukça fazla özdeşleşen taraftarlar, orta ve düşük derecede özdeşleşmiş taraftarlardan (düşük düzeyde özdeşleşen taraftarlar, seyirci olarak ifade edilebilir) davranışsal, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle farklılaşmaktadırlar⁶⁷. Taraftar ve seyirci arasındaki farklılıkları özdeşleşme düzeylerindeki derecelendirmeye göre taraftar ve seyirci olarak belirginleştiren, bir tanımlama Wann ve Melnick (2001) tarafından yapılmıştır⁸. Buna göre

spor taraftarını, bir spor takımını ya da sporcuyu izleyen ve ilgilenen bireyler, spor seyircisini ise, medyanın değişik formlarını kullanarak ya da kişisel olarak karşılaşmaları canlı izleyen bireyler olarak tanımlamaktadırlar⁸.

2.5.2. Taraftar Tipleri

Taraftarların davranış biçimlerine göre çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Wann ve Branscombe (1990)'e göre; taraftarlar, “takımlarına ölesiye bağlı (die-hard)” taraftarlar ve “havaya göre değişen (fair-weather)” taraftarlar olarak iki grupta değerlendirilmektedir. Birinci gruptakiler, takıma duygusal anlamda daha fazla yatırım yapmakta ve takımla daha fazla ilgilenmektedirler. Seçtikleri takıma, ne olursa olsun, hatta yıllar süren başarısızlık durumunda bile sadık kalmaya devam etmektedirler⁷³. Wann-Branscombe(1990), takımın kötü giden performansı karşısında, çok yüksek düzeyde özdeşleşen (die-hard) taraftarların ılımlı ya da az özdeşleşmiş taraftarlara göre takımla ilişkisini kesme ve takıma olan bağlılığını azaltma ihtimalinin daha düşük olduğunu, onların takımın performansı ile ilgili yanıtları ve gelecek için ön görülerinin daha pozitif olduğunu bulmuştur. İkinci gruptaki (fair-weather) taraftarlar ise; takımları başarılı iken takıma yaklaşır, takımın başarısının avantajını yaşamak isteyen, başarısızlık durumlarında ise takımdan uzaklaşan taraftarlar olarak değerlendirmiştir⁷³.

Sutton (1997) ise; Taraftarları takımlarıyla özdeşleşme düzeylerine göre derecelendirerek düşük, orta ve yüksek düzeyde olarak üç kısımda incelemiştir. Düşük düzeyde özdeşleşen taraftarların bir maçtan daha fazla zevk aldığını ve onlar için maçın eğlence yönlerinin ağır bastığını bulmuştur. Orta düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar ise, takımının amblemini ya da rengini taşıyan kıyafetleri giyme eğilimi gösterdiğini, yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarların ise, zamanları ve maddi imkânları el verdiği ölçüde kendilerini takıma adadıklarını bulmuştur⁷⁴.

Avrupa parlamentosunun 1996 yılındaki raporuna göre ise; taraftarlar, futbol genellemesinde üç tip içerisinde incelenmektedir⁷⁵. Bunlar;

1 -Tüketim yönlü taraftar; evinde ya da stadyumda iyi bir oyun görmek isterler ve izlemek istedikleri karşılaşmayı titizlikle seçmektedirler.

2-Futbola yönelik taraftar; her karşılaşmayı izlemek isteyen, takımının renklerini ve amblemlerini etrafa göstermek isteyen ve iyi günde kötü günde kulübünü destekleyip, sadık bir görünüm sergileyen taraftarlardır.

3-Macera eğilimli taraftar ki bunlar da oyundan oyuna görüşünü değiştiren taraftarlardır ve futbol ile ilgili ilgisiz bir şeyler olmasını görmek istemenin yanında, hem stadyumda hem de stadyum dışında şiddet görmeyi arzu ederler.

Daha kapsamlı bir taraftarlık sınıflandırması ise; Giulianotti (2002) tarafından yapılmıştır. Buna göre taraftarlar; sadık taraftar, izleyici taraftar, hayran (fan) ve gezgin taraftar (flaneur) olarak dört ana başlık altında toplanmıştır⁷⁶.

2.5.2.1. Sadık taraftar

Kulüplerinin ateşli bir savunucusu olarak tanımlanabilir. Sadık taraftar, kulübe duygusal olarak yatırım yapmış ve uzun vadeli düşünen taraftardır. Bu tarz taraftarda, takım değiştirme gözlenmez. Bu tarz taraftar kendisini kulübe destek konusunda zorunlu hisseder ve çeşitli şekillerde kulüp için desteğini gösterir, çünkü kulüp ile çok yakın bireysel bağlılık hisseder, kulübü çok yakın arkadaşları ya da ailesinden birine benzetir. Çok sevdikleri oyuncular kulüp değiştirdiklerinde bile taraftar kulüp değiştirmeyi düşünmez²¹. Rakip bir kulübe destek verip bağlanmak bu tip taraftarlar için mümkün değildir. Sadık taraftarlar kulüplerine kültürel olarak bağlanmışlardır ve kulüp, onun bağlı olduğu topluluğun bir simgesi

ve temsilcisidir. Bu tip taraftarlar için hem kendilerini tanıtmada hem de yaşadıkları kasaba ya da şehrin bölgesel milliyetçiliği kulüp tarafından temsil edilir. Bu tarz taraftarlıkta, yöresel dayanışma, çok güçlüdür. Kulüp toplumu çepeçevre saran totemik bir temsilci olarak görülebilir. Böylece, çeşitli taraftarlar, maç gününü ayin günü olarak kabul edip kulübün marşlarını okuyup sıkça ismini anarlar, bir tören edasıyla birleşirler.

2.5.2.2. İzleyici-taraftar

Takımın izleyicileridir. Onlar aynı zamanda oyuncularını, yöneticileri ve diğer futbol adamlarını da izlerler. İzleyici buna rağmen kulübün yanında gezen bir gezgin gibi tanımlanamaz. Fakat olumlu bir ilgiyle, futbolcular ve kulüp arasındaki gelişmelere ayak uydurup uzak duramayan bir yapıya sahiptirler. Bu tip taraftar, onların bağlı oldukları taraftar grubu ile kulübün tüm etkinliklerinden haberdardır. Taraftar, onun beğendiği başka bir kulüp ile ya da taraftarı olduğu kulübün tarihi bağlarından dolayı özel bir kulüp ile birlikte hareket edebilir. Uzak kulüp, böyle bir taraflar için ideolojik çekiciliğe sahip olabilir; Hamburg'daki solcu St.Pauli kulübünde olduğu gibi, etnik milliyetçi kültüre sahip Barcelona ya da Lazio, Verona, Real Madrid gibi faşist alt kültüre sahip kulüplerde olduğu gibi.

Örneğin İtalya'da çok karışık bir yapı vardır. Bu yapıda, başka kulübün taraflar grupları için, alt kültürden gelen güçlü rekabet ve arkadaşlık yapılanması vardır. Sampdoria taraftarları, Parma taraftarlarına da destek verebilir. İngiltere'de kulüp taraftar gruplarıyla dinci-etnik düşünceler arasında bağlantı ve yandaşlıklar olabilmektedir. Özellikle bazı holigan gruplarında, Güney Avrupa'daki radikal gruplar ve İngiliz holiganlar arasında olduğu gibi informal olarak çok uluslu arkadaşlık iletişiminin belirtileri vardır²¹. Bu tarz taraftarlıkta, sosyal dayanışmanın çok sıkı anlam taşıdığı ve milliyetçi bir düşüncenin kulüp aracılığıyla yeniden oluşturabildiği de görülebilir. Örneğin Türk takımları Almanya'yı ziyaret

ettiği zaman orada bulunan Almanya'daki Türk işçiler, büyük bir ilgi gösterirler ve onlar gerçekte başka bir kulüp ile özdeşleşmişken onların ulusal kimliklerini, diğer bir kulüple, tutkulu bir şekilde yeniden yaşarlar.

2.5.2.3. Hayranlar(Fan)

İstekli, tüketici taraftar olarak da isimlendirilebilir. Bunlar, özellikle kulüplerin, kulübün ünlülerinin ya da özel oyuncularının modern bir tutkunu ya da hayranıdır. Hayran, özdeşleşme açısından istekliliği gösterir, özel olma anlamı güç verir ve hayranlık, bireyin karakterinin anahtar unsurudur. Fakat bu ilişki sadık taraftara göre, alınan zevkten daha mesafelidir. Kulüp bireysel olarak, hayranı çeker. Kulübün gelenekleri, yıldız oyuncuları ve üye taraftarları, ilişkilerin pazar merkezli oluşmasını sağlar. Hayranların kulübün oyuncuları ya da kulüp ile çok sıkı özdeşleşmesi ve bunun neticesi olarak da, kişilerin kendilerini ispatlama aracı olarak istekli bir şekilde kulübün ürünlerini tüketmeye yol açar. Bu tüketim, hisse satın alma, ticari ürün satın alma ya da parasal bağış yapma yönünün de gerçekleşebilir. Böylece kulüplerin zenginleşip güçlenmesi onun da kuvvetlenmesi anlamına gelecektir.

Spor hayranları, kısmen müzisyen, aktör ya da önemli medyatik kişilerin hayranlarına benzetilebilir. Hayranlar (fanlar), hayran olduğu sporcuların özel yaşamlarıyla ilgilenir, yaşamlarına ait bilgiler toplar, onların resimleriyle ev ve iş yerlerini donatırlar. Buna Beckham, Ronaldo, Alex, Hakan Şükür, Gökdeniz, Yattara hayranları tipik birer örnektir²⁰.

2.5.2.4. Gezginici taraftar(flaneur)

Heyecansız, soğukkanlı ve tüketici bir taraftar biçimidir. Gezginici taraftar (flaneur), sanal ilişkiler etrafında tüketimin hâkim olduğu, şahsiyetin geri planda kaldığı modernlik ötesi bir taraftar kimliğidir. Bunlarda, etkileşimler özellikle internet, televizyon gibi medya kanallarıyla gerçekleşir. Flaneur kavramı, 19.yüzyıl ortalarında Baudelaire tarafından

karakterize edilmiştir ve kent toplumunu sembolize eder. 1930'lar süresince de kültürel teoriler arasında sürekli olarak tartışılan konulardan biri olmuştur. Kavramın orijinal anlamı, modern bir kent gezginidir. Erkeklerin futbol flaneur'u olma eğilimi bayanlardan çok fazladır. Burjuvalar çoğunlukla flaneur'dur. Böylece futbolun bir çeşit deneyim olarak peşine düşerler. Gezginci taraftarlar, futbol kulüpleriyle bağlantısız bir şekilde ilişki kurmayı benimserler. Bunlar, herhangi bir kişisel tüketimden kaçınır, fakat moda gibi kullandıktan sonra terk edilebilen (sanki geçici bir dövme yaptırmak gibi) imgeleri tüketebilir. Futbol gezginlerinin doğal ortamı sanal ortamda gitgide artmaktadır ve bu kişiler, televizyon ve internet tarafından sunulan futbolun heyecan veren sansasyonlarını aramaktadırlar. Böylece televizyon futbolun sunumunu flaneur tipi gezginci taraftara uygun hale getirmektedir.

2.5.3. Fanatikler

Fan, fanatik (fanatic) kelimesinin sözlük anlamı hayran, fanatik ise, aşırı düşkün veya aşırı meraklı⁷⁷ bir kimseye ya da bir şeye aşırı derecede coşku ve tutkuyla bağlanan⁶⁵, tutmuş olduğu takıma her ne olursa olsun bağlanan ve takımının kazanması için her yolu meşru gören kişidir⁷⁸. Fanatizm, bir kimseye, bir gruba ya da takıma aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlı olma durumudur⁶⁵.

Fanatikler bir yarışma içinde mücadele eden taraflardan birine aşırı bir bağlılıkla, sabit fikirle düşkün olan tutucu kimselerdir. Dolayısıyla kimlik aşırılıkları da fanatiklik olarak ifade edilebilir⁷⁹.

Futbol fanatiği olmanın olumlu ve olumsuz yanları vardır. Fanatiklik, bir yandan bir takımı "ölesiye sevmeyi" ve ona çok sıkı bağlı olmayı, sosyal bir onay çerçevesinde ifade ederken, diğer yandan şiddeti de içeren "aşırı" davranışları, sosyal olarak kabul edilemez bir çerçevede ifade eder⁸⁰.

Fanatik, aşırı tutkulu taraftardır. Müsabakayı dikkatli bir şekilde seyreder gibi görünür fakat oyunu görmez. Onun derdi tribünlerdir, orası onun savaş alanıdır. Rakip taraftarların varlığı onun için kabul edilemez bir durumdur³².

2.5.4. Holiganlar

Holiganizm, özellikle futbol taraflarının müsabaka esnası ve sonrası stadyum içinde veya dışında karşı takım taraftarına kurmaca ya da fiziki egemenlik gücü göstermeleridir. Bu güç gösterimi saldırganca olup, taraftarın duygu ve düşüncelerinin üzerinden kontrolün kalkmasıdır⁸¹.

Holiganizm patolojik bir durum olmayıp karşılıklı ön yargı ve düşmanlıklardan beslenen sosyo—kültürel bir süreçtir. Gruplar ilişkiye geçtiğinde bu düşmanlıklar çatışmaya dönüşmektedir. Spor müsabakaları bu tür düşmanlıkların çatışmaya dönüşmesi rizikosunu taşıyan uygun ortamı oluşturmaktadır⁸².

Holiganlar, yaptıkları hareketlerin sonuçlarından utanmazlar ve pişmanlık duymazlar, sorumluluk duygusu taşımazlar ve başkasını düşünmezler, çok rahat yalan söylerler ve hırsızlık yaparlar, kuralları tanımazlar ve çok rahat kavga çıkarırlar, holiganlar yaptıklarının bilincindedirler⁸³.

Holiganlar için, takımın kazanıp kaybetmesi önemli değildir. Onlar için önemli olan kavga etmek, kırıp dökmektir⁷⁸.

2.6. Özdeşleşme Kavramı

Son yıllarda örgüt teorisyenleri, insanların kendilerini örgütleriyle ilişkileri açısından tanımlamanın yollarını tartışmışlardır^{84,85,86}. Örgüt üyeleri örgütün ne olduğu ya da nasıl görüldüğünün bir parçasıyla kendilerini tanımladıklarından, örgütleriyle özdeşleşirler. Benlik bağlamının ve bir olma (oneness) algısının göstergesi özdeşleşmeyi, kişi örgüt uyumu ve örgütsel bağlılık gibi ilişkili yapılardan ayırmaktadır⁸⁷.

Özdeşleşme literatürü örgüt ile birey arasındaki bağı açıklamaya yardım eder. Yönetim örgüt üyelerini örgütsel ilgiye ve karar önermelerine nasıl teşvik ettiğini tanımlar⁸⁸.

Özdeşleşme bireyin sosyal kimliklerinin bir parçası olarak örgütsel kimliğin bir sonucudur⁸⁵. Özdeşleşme, örgüt üyelerini örgütsel karar önermelerini kabul etme ve örgütsel fonksiyonlarına göre davranmaya⁸⁸, örgütsel davranış şekillerini benimsemeye yöneltir⁸⁹.

Cheney ve Tompkins (1987), özdeşleşmenin bireyler ya da gruplar tarafından “kimliği benimseme”¹⁰³ olarak kavranabileceğini, bu benimsemenin bireyler ve gruplar tarafından “kazanılmış ve kuşatılmış öğelerin sınıflandırılmaları” olabileceğini belirtmişlerdir.

Pratt (1998), özdeşleşmenin bireyin bütünsel (holistic) ihtiyaçlarını tatmin ettiğini belirtmiştir⁸⁶. Özdeşleşme, kişi olarak bütünsel anlamda bireyin kavrayışını duygularını ve davranışlarını etkilemesi ile ilgili görülebilir. Özdeşleşmenin bütünsel bir kavram olarak ele alınması sosyal kimlik teorisinin gelişiminden ileri gelmektedir. Tajfel (1978) sosyal kimliği “kişinin bilgisinden ya da sosyal bir gruba ya da gruplara üyeliğinden ve bu üyeliğe duygusal ve değersel olarak bağlılığından türeyen kişinin sosyal bağlamının bir parçası”⁹⁰ olarak tanımlamıştır.

Ellemers, De Gelder ve Haslam grup odaklı sosyal kimliğin çözümlenmesinde üç psikolojik (intra-psychological) süreç açıklamıştır; (1) sosyal sınıflandırma (social categorization), (2) sosyal karşılaştırma (social comparison), (3) sosyal özdeşleşme (social identification). Sosyal sınıflandırma, bireyin sosyal bilgiyi örgütlemesine yardım eden bilişsel araçtır. Sosyal karşılaştırma bireyin ait olduğu grup ile diğer ilgili grupları karşılaştırmayı değerlendirmesine olanak sağlar. Sosyal özdeşleşme ise kişinin belirgin bir gruba duygusal katılımıdır⁹¹. Bu farklı ama ilişkili kuramsallaştırmanın ardından sosyal kimliğin üç boyutu şöyle açıklanabilir; (1) Bilişsel boyutu; belirgin bir gruba aidiyetin bilgisi, (2)

Duygusal boyutu; gruba duygusal bağıllık, (3) Değerlendirme görüşü; gruba dışarıdan gelen değer çağrışımı. Diğer araştırmacılar ise dördüncü bir boyut olarak, kimliğin davranışsal yönünü eklemiştir⁹¹.

Sosyal Kimlik Teorisi (Tajfel ve Turner,1985), insanların kendilerini ve diğerlerini buldukları sosyal çevre içinde, çeşitli sosyal kategorilere göre sınıflandırma eğiliminde olduğunu savunur⁹². Benlik-sınıflandırma (self categorization) teorisinin temel varsayımları bireylerin kendilerini farklı düzeylerde sınıflandırmalarından ileri gelmektedir. Bireyler kendilerini benzeri olmayan şekilde kişisel düzeyde, diğer grup üyelerinden farklı grup üyesi olarak grup düzeyinde sınıflandırır. Bu durum özdeşleşme ile ilişkilendirildiğinde, bireyleri kendilerini kariyerleri ile kişisel düzeyde, grubun farklı alt gruplarında, çalışma gruplarından biri olarak sosyal ya da grup düzeyinde tanımlarlar⁹¹.

Sosyal Özdeşleşme (social identification) “bazı insan gruplarına aidiyetin ve birlik olmanın algılanması” şeklinde tanımlanabilir⁸⁵. Özdeşleşme ise kişinin aidiyetinin algılanmasıdır. Ait oldukları gruba güçlü bir şekilde özdeşleşen bireyler, kendilerini tanımlamalarını grup üyesi olmaları açısından yaparak, gruba “psikolojik sarılmış, bağlı (psychologically intertwined)” hale gelerek, grubun başarısını ve hatalarını paylaşırlar⁹³.

Bireylerin sosyal gruplarla özdeşleşmeleri, grup normlarına uyma ve grup hedefleri adına davranma eğilimine yönlendirse de⁹⁴ sosyal gruba özdeşleşmenin her durumda etkili olacağı anlamına gelmez. Kuramsal olarak, benlik sınıflandırma düzeyi aynı düzeydeki ilgili benzer nesnelere soyutlanmaları arasındaki karşılaştırma ile belirgin hale gelir⁹¹. Benlik sınıflandırma Kuramı⁹⁵ (Bruner,1995)’ in çalışması ile ayrıntılı olarak incelenmiş ve belirginlik kavramı (concept of salience) ortaya atılmıştır. Soyutlamanın belirgin düzeyi, benlik algılamasını (self-perception), benlik algılamasında sosyal davranış şeklini etkiler⁹⁶. İfade edilenler örgütsel durumlara dönüştürüldüğünde, grup ya da takım

sınıfının bazı özellikleri çok belirgin olabilir ve böylece bireyler kendilerini takım üyesi olarak algılamaya, takımın ya da grubun değerlerine, normlarına göre hareket etmeye yöneltir. Aynı şekilde, tüm sınıf olarak örgütün bazı özellikleri belirgin olur, bireyler kendilerini örgüt üyesi olarak daha fazla algılar ve örgütün normlarına ve değerlerine göre hareket ederler⁹¹.

Kimlik ve özdeşleşme güçlü kavramlardır. Çünkü kimlik ve özdeşleşme, grup, örgüt ya da insan toplulukları gibi varlıkların stratejileri, örgüt geliştirme faaliyetleri, takım kurma çalışmaları ve sosyalleşme çabalarını tanımlama ile ilgilidir. Kimlik ve özdeşleşme, örgütsel fenomen için kök yapı durumunda olup, pek çok örgütsel davranışa alt yapı oluşturur. Bu güçlü yapının bir kısmı birlik olma hissine olan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Örgüt, grup ya da birey, her varlık diğer varlıklarla etkili etkileşim kurabilmek için “ben kimim” ya da “biz kimiz” sorusuna yanıt arar. Kimlikler örgüt, grup ve kişiyi konumlandırır⁹⁷.

Örgütsel kimlik ve örgütsel özdeşleşme kavramlarında tanımlanma açısından karmaşa söz konudur. Bazı yazarlar “örgütsel kimlik ve örgütsel özdeşleşmeyi beraber kullanırken”^{90,97,98} bazı yazarlar ise örgütsel özdeşleşmenin kavramsal olarak örgütsel kimlikten farklı ama ilişkili bir kavram olduğunu belirtmişlerdir^{84,85,99,100}. Kimlik örgütün ya da bireyin kendi iken, örgütsel özdeşleşme “örgütün başarı ya da başarısızlık tecrübelerini dâhil ederek gruba aidiyetin ve görüş birliğinin yani birlik olmanın algılanması” şeklinde tanımlanabilir⁸⁵.

Örgütsel kimlik ve örgütsel özdeşleşme konusunda kavramsallaştırma açısından farklılıklar bulunmaktadır. Özdeşleşme kişinin bir niteliği ya da varlığıdır. Özdeşleşme, örgüt üyesinin, örgütün ana örgütsel kimlik özellikleri ile kendi kimliğini birleştirebilme derecesi olarak tanımlanabilir⁸⁴.

Özdeşleşme kavramı örgütsel davranış ve örgütsel iletişim

alanında çalışan araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Her iki alan da özdeşleşme konusuna farklı perspektiflerden bakmıştır. Örgütsel davranış literatürü özdeşleşmeyi “örgüt üyelerinin kendilerini örgüt özellikleriyle aynı şekilde tanımlama derecesi” olarak tanımlamıřtır⁸⁴. Öte yandan örgütsel iletişim literatürü özdeşleşmeyi örgüt içinde paylaşılmış dile dayanan bir süreç olarak algılamıřtır¹⁰¹. Bu iki perspektif birbirini tamamlayan yaklaşımlardır. Örgütsel davranış literatürü özdeşleşmeyi bireysel ya da mikro perspektifle incelerken, örgütsel iletişim literatürü, yönetim kaynaklı iletişime dayalı strateji kullanımı yoluyla özdeşleşmeyi makro yönden ele almıřtır¹⁰².

Özdeşleşme kavramı ile ilgili olarak genel kabul görmüş olan yorum, özdeşleşmenin bilişsel, duygusal ve davranışsal unsurlardan oluşmuş olmasıdır¹⁰³.

Örgüt üyesi, kendini tanımlamada örgütü ne kadar çok kullanırsa, o ölçüde güçlü özdeşleşir ve örgüt içinde bilişsel, duygusal ve davranışsal kuşatılması artar. Örgüt üyesi kendini ne kadar örgütle tanımlar ve örgüt özelliklerini benimserse, o kadar bu kimliği yansıtmaya yönelik düşünür, davranır ve hisseder. Buna ek olarak kimliği canlandırmanın yollarının fırsatlarını arar¹⁰⁴.

Örgütsel özdeşleşme, bireyin kendini ifade etmekte kullandığı vasıflar ve amaçlar ile algılanan örgütsel kimlik içinde bulunan vasıf ve amaçlar arasındaki bilişsel bağ derecesini gösterir⁸⁴.

Pratt (1998) örgütsel kimliğin “ben kimim” sorusuna yanıt oluştururken, örgütsel özdeşleşmenin “örgütle ilgili ben kimim”⁸⁶ sorusuna yanıt oluşturduğunu belirtmiştir. Örgüt, takım ya da çalışma grubu, kişilerin kendilerini birey olarak özdeşleştirdikleri bir sosyal kategoridir. Örgütleriyle özdeşleşen bireyler örgütün imajı ve değerlerinden oluşan benlik imaja (self-image) sahiptirler¹⁰⁵. Kişilerin örgütleriyle özdeşleşmeleri arttıkça, örgütsel perspektiften hareket etme ve düşünme düzeyleri de artar⁸⁴.

2.6.1. Özdeşleşme Modelleri

Örgütsel özdeşleşme modelleri bireyin örgütle bağıını açıklamaya ve özdeşleşmenin hangi durumlarda nasıl farklılaştığını anlatmaya çalışmıştır. Model er kimlik ve özdeşleşme arasındaki bağı vurgulamışlardır. Örgütsel kimlik modellerinde yapılan açıklama bu kısım için geçerli olacaktır¹⁰⁶. Modellerde kimlik ve özdeşleşmenin birbirlerini etkileyen kavramlar olarak ele alınması, kimlik ve özdeşleşme kavramları birbirinden ayırmada zorluk olacağını göstergesidir.

2.6.1.1. Kreiner ve Ashforth: Geliştirilmiş Özdeşleşme

Modeli

Kreiner ve Ashforth (2001) geliştirilmiş özdeşleşme modeli (expanded identification model) üzerine yazdıkları makalede, bireyin örgütle bağıını tanımlamaya yönelik birden çok özdeşleşmeden söz etmektedirler; özdeşleşme, özdeşleşmeme (disidentification), kararsız özdeşleşme (ambivalent identification), yansız özdeşleşme (neutral identification).

Örgütsel özdeşleşmenin gerçekleşmemesi durumunda, güven azalacak, üyenin örgüte desteği azalacak, örgüt üyelerinin kendi kişisel ihtiyaçlarına odaklanmaları gerçekleşecektir. Bu durum özdeşleşmeme süreci yani bireyin örgütle arasında mesafe hissetmesi durumudur.

Özdeşleşmeme durumu abartılı boyutta oluşursa, örgüte yönelik bilinçli olarak olumsuz davranış göstermeye niyetlenme gibi sonuçlar da doğurabilir¹⁰⁷. Özdeşleşmeme bireyin kendini örgütte tanımladığı aynı özellikler ve ilkelere sahip olmadığını düşündüğünde ortaya çıkan bir durum olup, özdeşleşmenin tam tersi olduğu durumdur¹⁰⁸. Özdeşleşmeme bireyin örgütten bilişsel düzeyde aktif olarak ayrılmasıdır. Bireyin kimliğini bilinçli olarak örgütten ayırması, örgütün misyonunu, kültürünü ya da merkezi olarak tanımlanan özelliklerini sevmemesi ya da

nefret etmesi olarak açıklanabilir. Örgüt ve çalışan arasındaki hissedilen derin bir çatışma sonucu oluşan özdeşleşmeme durumu örgütler tarafından istenmeyen bir durum olarak görülür. Bu gibi durumlar yüzünden özdeşleşmeyen bireyler, örgüt için tehlikeli hale gelebilirler⁸⁷

Modern örgütlerin karmaşık yapısı ve bazı bireylerin gevşek bağlamı değerleri, hedef ve inançları, bireyleri eşzamanlı olarak hem özdeşleşme hem de özdeşleşmemeye itebilir. Bu durum kararsız özdeşleşme olarak tanımlanabilir. Kararsız özdeşleşme, bireyin, örgütün bazı özelliklerini kabul edip, bazı özelliklerini kabul etmediği durumda ortaya çıkan özdeşleşme durumudur⁸⁷.

Yansız özdeşleşme bireyin örgütle ne özdeşleşmesi ne de özdeşleşmemesidir. Kişinin kendini örgütle ilgili özelliklerle yansız olarak tanımlamasıdır. Güçlü bir örgüt kimliği karşısında yansız özdeşleşmeye sahip olmak ancak bireyci toplumlarda ya da bireycilikte gerçekleşebilir. Güçlü örgütsel kimlik ile yansız özdeşleşme arasında olumsuz bir ilişki mevcuttur⁸⁷.

2.6.1.2. Scott, Corman, Cheney: Yapısal Özdeşleşme

Modeli

Scott, Corman ve Cheney (1998) örgütsel özdeşleşme literatürüne, özdeşleşme-kimlik nosyonunu bütünleştirecek, eylem-yapı kavramlarını içine alarak, çalışanların çoğul kimlikleri içinde ve çoğul kimlikleri arasındaki ilişkileri yansıtacak ve eylemlere dayanan farklı özdeşleşme şekillerini de içeren bir modele ihtiyaç duyulduğunu¹⁰⁰ belirtmişlerdir. Bu nedenle Giddens (1984) yapısal özdeşleşme kuramını geliştirerek, bu modele durumsal eylem kısmını eklemiştir¹⁰⁹.

Bireyin, örgüte adanmışlık düzeyi (attachment level) ile ilgili konulara (özdeşleşme, bağlılık (commitment), sadakat (loyalty)) ilgisi hem örgüt, hem de birey için çok olumlu sonuçlar doğurması yüzündendir. Birey-örgüt arasındaki ilişkiye ilgi, örgütsel kimlik, örgütsel özdeşleşme ve

bağlılık çalışmalarını da beraberinde getirmiştir¹⁰⁰.

Adanmışlık düzeyi büyük oranda sembolik olup, birey ve bireyin parçası olduğu sosyal bağlam tarafından şekillendirilir. Adanmışlık kavramı birey tarafından algılanan sosyal üyeliğe dayalı sosyal kaynak ile birey arasındaki bağlantı ile ilgilidir. Benzer olarak özdeşleşme ise “gruba, başarı ve başarısızlık durumlarını da içeren, ait olma ya da birlik olma algılayışı”¹¹⁰ dır.

Adanmışlık sürecini sadakat ve bağlılıktan ziyade en iyi gösteren özdeşleşmedir. Çünkü sadakat özdeşleşmenin bir boyutudur. Örgütsel davranış literatürü tarafından geliştirilen davranışsal bağlılık (attitudinal commitment) kavramı özdeşleşme ile karıştırılmıştır. Oysa kimlik ve iletişim bağlantısı diğer formların hepsinden daha çok özdeşleşme ile ilişkilidir.

Giddens (1984)’ın yapısal özdeşleşme kuramının gelişimi, yapının aracılığıyla üretilen insan eylemlerini içeren sürecin, yapı ve sistem arasındaki ikililiğine odaklanmıştır. Bugünkü eylemlerimizin ürünü gelecekteki etkileşimlerimiz için yapısal kaynak oluşturacaktır. Yapılar üretilen kural ve kaynaklar olarak görülmektedir¹⁰⁹. Giddens bu yapıların genel prosedürler ya da formül er olarak anlaşılmasının yararlı olacağını belirtmiştir.

Yapısal özdeşleşme kuramı özdeşleşmeyi hem adanmışlık süreci hem de bu sürecin bir ürünü olarak tanımlamaktadır. Yapının ikililiği, adanmışlık sürecini hem özdeşleşmeyi sistem, hem de kimliği yapı olarak tartışma imkânı vermektedir. Özdeşleşme terimi bireyin adanmışlığını gösterdiği davranışlar, kimlik terimini ise “biz kimiz” için ana fonksiyon görevi gören belirlenmiş kurallar ve kaynaklar olarak kul anılmıştır. “Özdeşleşme süreci” ya da “adanmışlık süreci” kimlik ve özdeşleşme arasındaki ilişkiyi göstermektedir¹⁰⁰.

Scott, Corman ve Cheney(1998), Gidens (1984)’ın

özdeşleşme sürecini açıklayan kuramı benimseterek, tüm özdeşleşme sürecini üç kavram ile bütünleştirmişlerdir; yapının ikililiği (duality of structure), yapının bölgeselliği (reginalization of structure), durumsal eylem (situated activity)¹⁰⁰.

Yapının İkililiği; Yapısal özdeşleşme kuramı yapı ve sistem arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Sistem ve yapı birbirini içeren kavramlar olduğu için, kavramlar arasındaki ikilik önem arz etmektedir. Kimlik ve özdeşleşme ikililiği, kimlik kaynakları ve özdeşleşmenin gösterimi arasındaki algılanan bağ için cevap oluşturmaktadır. Böylece yapısal anlamda bu ikilik özdeşleşmenin anlatımında kimliklerin benimsenmesini içermektedir. Kimlik yapısının benimsenmesi özdeşleşmenin oluşumunu sağlamaktadır¹⁰⁰.

Bu ikilik özdeşleşme oluşumu (sistem düzeyinde) ile sonuçlanabilecek kurallar ve kaynaklar (yapı) serisini örgüt üyelerinin mevcut kimlikleriyle hareket etmesini anlatmaktadır. Örneğin bireyin çalışma grubu bireyin çalışma grubu kimliğini çizmektedir¹⁰⁰. Özdeşleşme kimliğinin benimsenmesi olarak tartışılmalıdır¹⁰³.

Yapının Bölgeselliği; yapının ikiliği kavramına ek olarak Giddens(1984)'ın "bölgeselleşme"¹¹⁰ kavramı, kimliklerin kavramsallaştırılmasında, birbirleriyle olan ilişkilerini açıklamada ve kimliklere ilişkin özdeşleşme ilişkisini anlatmada yarar sağlamaktadır. Yapının ikililiği göstermiştir ki, kimlikler kurulur ve özdeşleşme ile ilişkilendirilir, böylece bireyleri sosyal birliklere bağlar¹⁰⁰. Bireyin benliği bireyi farklı sosyal gruplara bağlayan çoğul kimliklerinden oluşmaktadır⁸⁴. Bireylerin örgütsel, cinsiyet, sınıf ve diğer pek çok kimlikleri bulunmaktadır. Birey, örgütsel özdeşleşmeyi ifade edebilmek için örgütsel kimliğin kaynaklarını kullanmaktadır. Farklı kimlikler farklı özdeşleşme hedefleri ya da kimlik kaynakları ile ilişkilidir⁹³.

Scott, Corman ve Cheney (1998) örgütsel yaşamla ilgili

özellikle dört kimlik yapısı belirlemiştir¹⁰⁰; bireysel, çalışma grupsal (takım, bölüm), örgütsel (örgütün özelliklerinin belirgin olma durumu) ve mesleki kimlik. Örgütsel kimlik anlamında bu dört kimlik yapısı örtüşebilir. Her kimlik yapısı analiz düzeyinde farklı ama hepsi önemlidir. Bu dört kimlik yapısını kavramak, kimliklerin “bölgeselleşmesi” ve birbirleriyle ilişkisini anlamak için yararlı olacaktır. Giddens (1984) yapısal modelinde bölgeselleşmenin dört biçimini kimlik bölgelerinin özellikleri olarak belirtmiştir¹⁰⁹;

Durumsal Eylem (*Situated Activity*); yapısal özdeşleşme kuramını üçüncü unsur özdeşleşmenin durumsal eylem görünümünü ifade etmektedir. Özdeşleşmenin bölgeselliğinden sonra hangi durumların özdeşleşmeyi yarattığı üzerinde durulmuştur. Özdeşleşme durumdan duruma göre farklılık göstermektedir⁸⁸. Scott, Corman ve Cheney (1998) özdeşleşme bağlamının zaman içerisinde duruma göre farklılaşabileceğini¹⁰⁰ belirtmişlerdir. Örgütsel özdeşleşme ile ilgili çalışmalar sosyal kimlik teorisi^{92,111}, benlik sınıflandırma teorisi (Abrams ve Brown, 1989) kimliğin ve sonucunda özdeşleşmenin durumsallığı¹¹² üzerinde durmuştur. Giddens (1984) ise işyerindeki kişilerin günlük eylemlerinin, özdeşleşmenin bağlamını oluşturduğunu ifade etmiştir¹⁰⁹. Çalışanların belirgin rutin ve rutin olmayan çalışma faaliyetlerinin bağlamları çeşitli düzeylerde özdeşleşmelerine yansır, özdeşleşmelerini harekete geçirir. Scott, Corman ve Cheney (1998)'in özdeşleşme modeline ekledikleri durumsal eyleme göre özdeşleşme kavramı, durumsal eylem ve özdeşleşme ilişkisini yansıttığı için üzerinde durulması gerekmektedir¹⁰⁰.

2.7. Futbolda Özdeşleşme

Özdeşleşme (İdentification, aidiyet) çocukluğun erken dönemlerinde, aile ve çevreyi algılama ve aile üyelerini takiple başlayan, daha ileri yaşlarda sistemleşerek, kişilik oluşmasında yer alan, önemli bir sosyal süreçtir. Bu süreç her ne kadar psikolojik bir anlam taşısa da,

sürecin oluşumu, psiko-sosyal ve sosyolojik bir ortam içinde gerçekleşmektedir⁸¹.

Sporda özdeşleşme, bir kişinin, bir sporcuya veya bir takıma benzemeye çalışması, onu taklit etmesi, onun gibi düşünmeye ve davranmaya gayret göstermesidir. Futbolun getirdiği özdeşleşme ise, tutulan takımlar ve onun şahsında yaşanan, kentle ilgili bir gerçektir⁵. Bu yüzden, bir taşralının, üç büyük (Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş) takımdan birinin taraftarı olmasında, potansiyel bir kent özlemi düşüncesi yer almaktadır denilebilir¹¹⁵.

Bir kişinin, bir sporcuya veya takımla özdeşleşmesi, erken yaşlarda daha kolay olmaktadır. Smith(1981) yapmış olduğu çalışmalarında takımla özdeşleşmenin genellikle erken yaşlarda olduğunu tespit etmiştir¹¹⁴. Genç yaştaki taraftar, beğendiği bir sporcunun veya tuttuğu takımın posterini odasına, dolabına asar. Bu genç taraftar, tuttuğu takım ve beğendiği sporcu gibi hareket etmeye ve davranışlarını onlara benzetmeye çalışır. Kendisini, onların bir parçası olarak görür. Öyle ki, onlara yapılan hareketi, kendisine yapılmış sayar; onların yenilmesini, kendi yenilmesi ve umutlarının yok olması olarak algılar. Buna örnek olarak, 1995/1996 futbol sezonunda, Trabzonspor'un Fenerbahçe'ye 2-1 yenilerek, şampiyonluk umudunu yitirmesinden sonra, 27 yaşındaki Mehmet Dalman ve 12 Yaşındaki Hüsnü Civelek'in, intihar etmeleri gösterilebilir¹¹³.

Taraftarın, futbol takımlarıyla kurdukları özdeşlikte, mensubiyetler kadar, bizzat futbol oyunundaki figürlerin, günlük yaşam tarzına benzer roller üstlenmeleri yatmaktadır. Çünkü; futbolda adam markajı, alan kapatma, söz konusu olduğunda, oyuncular, kurallar izin versin ya da vermesin, kıyasıya birbirleriyle mücadele etmektedirler. Toplumsal yaşamın doğasını oluşturan statü ve roller arasında, böyle bir mücadele, böyle bir etkileşimin yer aldığı, göz önüne alındığında,

tarafklararın, futbol oyununa gösterdiği teveccühün, toplumsal arka planı aralanmış olur⁵.

Özdeşleşmenin en önemli belirtisi, “Biz” ve “Onlar” grubudur. Taraftar, kendi takımını, biz; başkalarını, onlar olarak görür. Bir taraftar için başarı galibiyettir. Ulusal takımlarda, Farklı takım taraftarı, biz duygusunu, farklı şekilde yaşayarak, ulusla özdeşleşir. Yani Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe veya Trabzonspor’ lu olanlar, ulusal takımın maçlarında, tek yürek halinde onu desteklerler. Burada, milli duygular, takımın önüne geçer. Popüler futbol kültürü, milli kimliklerin oluşmasında, çeşitli biçimlerde katkıda bulunur¹¹⁵.

Özdeşleşme futbol fanatiklerinin psikolojisinde önemli bir bileşendir^{116,117,118}. Futbol’da özdeşleşme taraftarların (fanatiklerin) psikolojik olarak takıma bağlanma boyutuyla ilgilenmektedir. Takımla yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar takımı kendilerinin bir uzantısı olarak görmektedirler. Bu taraftarlar için takımın başarısı diğer taraftarlarla yoldaşça hisler geliştirmelerine ve benlik kavramlarının temeline “Bu takımın taraftarıyım” algısının yerleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca kendi takımlarının diğer taraftarlarının rakip takımın taraftarlarından daha iyi olduklarını hissetmelerini sağlamaktadır^{119,120,121}. Takımla düşük düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar sosyal özdeşleşmelerinin çok az bir kısmını takıma harcamaktadırlar. Takımlarını belirli bir düzeyde takip etmelerine rağmen ilişkileri sınırlı kalmaktadır¹²².

Takımlarıyla yüksek düzeyde özdeşleşmiş fanatiklerin tüm koşullar altında gözleri kapalı takımlarını destekleyeceklerini söylemek yanlış olur. Takımlarıyla yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarların bir kısmı takımları kötü oynasa dahi takımlarına bağlılıklarını devam ettirirken aynı zamanda sahada meydana gelen olaylardan üzüntü duyabilmektedirler. Örneğin, Amerika’da 1994–1995 Baseball sezonundaki grev nedeniyle pek çok fanatik üzüntü yaşamış ve Büyükler

Baseball Ligi'nden uzaklaşmışlardır. Benzer etkiler 1981 grevinde de görülmüştür¹²².

Branscombe ve Wann (1994) takım özdeşleşmesini değerlendiren bir ölçek geliştirmişlerdir¹²³. Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeği (SSIS) yedi Likert Ölçeği maddesi içermektedir. Araştırmacılar üniversite basketbol taraftarlarından bir yıl arayla farklı zamanlarda anketi doldurmalarını istemişlerdir. Testin geçerliliğini sağlamak amacıyla diğer bir basketbol takımı taraftarlarına SSIS yaptırılmış ve takımla ilişkilerini, takıma ilgilerini ve takımın taraftarlarının ne derece özel olduğuna inandıklarını gösteren bazı maddeleri seçmeleri istenmiştir. Konular SSIS' den aldıkları puanlara göre üç gruba ayrılmıştır. Yüksek düzeyde özdeşleşme, orta düzeyde özdeşleşme ve düşük düzeyde özdeşleşme. Daha sonra bu üç grup ilişki, ilgi ve "fanatikler özeldir" maddeleri açısından karşılaştırılmıştır. Sonuçta yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftar en üst düzeyde takımla ilişkili ve ilgili grup olduğu ve takımın fanatiklerinin özel olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Düşük düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar ise bu maddelerden en düşük puanları almışlardır¹²³.

Yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar takımla ilgi ve ilişkilerinin daha fazla olması nedeniyle takım hakkında daha fazla bilgi sahibidirler. Wann ve Branscombe'un 1995b, Kansas üniversitesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerden önce SSIS'i doldurmaları istenmiştir. Daha sonra üniversite basketbol takımlarının oyuncularını ve takımın geçmişi ve basketbol sporu (oyunun geçmişi, kuralları gibi) hakkında bilgilerini ölçen 35 maddelik bir anket yapılmıştır. Sonuçlar öngörüldüğü gibi yüksek düzeyde özdeşleşen taraftarların düşük düzeyde özdeşleşenlere oranla daha fazla bilgiye sahip olduklarını göstermektedir¹²⁰.

2.7.1. Futbol Taraftarlığında Özdeşleşme

Özdeşleşme (Identification), çocukluğun erken dönemlerinde ailede çevreyi algılama ve aile üyelerini taklitte başlayan, daha ileri yaşlarda sistemleşerek kişilik oluşumunda yer alan önemli bir süreçtir. Özdeşleşme, kişinin bir başkasının davranış sistemini içten bir şekilde benimseyip kendisine mal etmenin yanı sıra, özümlediği bir örneğe göre, kendi ruh, düşünce ve davranış yapısını yeniden organize etmesidir. Özdeşleşmede çocuk veya genç, toplumda yer alabilmek için benliğine özdeşleşme objesi olarak en yakınları arasından bir ya da bir kaç kişiyi seçer. Onların davranış kalıplarını benimser⁸¹.

On iki yaşına kadar çocuk (anne, baba, dede, hala, teyze, komşu vb. gibi) yakınlarına benzemek, her bakımdan onların yerine geçmek ister. Bunlardan birini kendisine örnek alır, ideal edinir¹²⁴. Bu yaşlarda, çocuk zaman zaman bunalımlara girebilir ki buna “özdeşleşme krizi” denir. Bu duygu onun davranışlarında ani değişimlere neden olur. Dolayısı ile özdeşleşme zorluğu çeker¹²⁵. Bu dönemdeki genç “ben kimim” sorusuna cevap aramaktadır. Kendi kimliğini bulabilmek için öncelikle ana baba etkisinden kurtulmaya çalışmakta ve onlarla doğrudan veya dolaylı olarak çatışma içine gitmektedir. Buna karşın kendi kimliğini bulmak için başkalarının kimliğine de müracaat etmekte ve kendisi için modeller aramaktadır. Bu nedenle çeşitli kişi ve grupları kendisine örnek alarak özdeşleşim kurmaktadır. Çocuk geliştikçe ve zamanla, yakın çevre özdeşleşmesi daha uzaklarda aranır olur¹²⁴. Bunlar, hoca, öğretmen, antrenör, spor yıldızları, şampiyonlar, spor takımları, sanatçı, artist, din, mezhep, tarikat, ideoloji, politika liderleri vb. olabilir⁸¹.

Bu dönemdeki genç, daha önceki dönemlerde kazandığı geçici kimlikler yerine, daimi bir kimlik kazanma uğraşı içindedir. Kimlik kazanma hayat boyu devam eden bir süreç olmasına rağmen bu dönemde daha çok önem kazanmaktadır¹²⁶. Gençlik dönemi sonunda, insan kendine özgü kişiliğini kazanmış ve tamamlamıştır. Bu süreç ilk bakışta

her ne kadar psikolojik bir anlam taşısa da, sürecin oluşumu psiko-sosyal ve sosyolojik bir ortam içindedir⁸¹.

Grup açısından bakıldığında da; özdeşleşme, grubun önemli özelliklerinden biridir. Özdeşleşme kişinin kendi varlığını ve özelliklerini üyesi olduğu gruba ve grubun özelliklerine bağlı olarak algılamasıdır. Bir başka ifadeyle sosyal grup, üyelerinin hareketlerini standardize eder; onların hareketlerini sınırlar veya hürriyete kavuşturur¹²⁷.

Bir kitle hareketinin taraftar çekmesi ve bunların taraftarlığını devam ettirmesi, kişisel yükselme arzusunu tatmin edebileceğinden dolayı değil, kişilerin kendinden kurtulma arzusunu tatmin edebileceğinden ötürüdür. Kutsal bir amacın kimliğini kişiliklerine katmak yoluyla yeni bir güven, umut, değer ve övünme duygusuna sahip olmaktır. Aktif bir kitle hareketi onlara her ikisini de vaat eder. Bir kitle hareketinin en güçlü çekiciliği, kişilerde geleceğe bağlı umut yaratmasıdır. Bu çekicilik, özellikle, gelişme düşüncesiyle dolu olan bir toplumda daha etkindir¹²⁸.

Sutton ve arkadaşları Taraftarları takımlarıyla özdeşleşme düzeylerine göre derecelendirerek düşük, orta ve yüksek düzeyde olarak üç kısımda incelemiştir. Düşük düzeyde özdeşleşen taraftarların bir maçtan daha fazla zevk aldığını ve onlar için maçın eğlence yönünün ağır bastığını bulmuştur. Orta düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar ise, takımının amblemini ya da rengini taşıyan kıyafetleri giyme eğilimi gösterdiğini, yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarların ise, zamanları ve maddi imkânları el verdiği ölçüde kendilerini takıma adadıklarını tespit etmiştir¹²⁹.

2.7.1.1. Kişi – Küme Özdeşleşmesi

Kişi, bir takımla da özdeşleşebilir. Kişi tuttuğu takımın başarısıyla sevinirken, yenilince veya kaybedince de üzülebilmekte, tüm amaçlarını, beklentilerini takımın gücüne, üstünlüğüne galip gelmesine bağlayabilmektedir¹³⁰.

Bireyler kent, din, ulus veya diğer sosyal kategorizasyonları temsil eden spor takımlarıyla özdeşleşirken, taraflar olarak oyuncuların ve kulübün performansını, dolayısıyla maçların sonucunu etkilediklerine ilişkin inançlarından dolayı da, hiç de sürpriz olmayan bir biçimde çoğu kendilerini kulübün bir parçası olarak görürler. Yani, kulüp bir yandan sembolik olarak taraftarların benliklerinin bir parçası haline gelirken, diğer yandan taraftarlar kulüplerinin bir parçası haline gelirler. Kulübün adı üzerinden, onu kullanarak, taraftarlar birbirleriyle de özdeşleşirler. Kendilerini, maç biletleri satın alarak kulübün mali destekçileri olarak görürler, bunun yanında kulübün geleneklerini devam ettirdiklerini düşünürler. Her ne kadar karar verme sürecine katılmasalar ve hatta kendilerini zaman zaman sömürülmüş gibi algılasalar bile taraftarlar kendilerini kulübün “moral muhafızları” gibi görebilmektedirler¹³¹.

Tutulan takımlar kişi için, bir tür güven ve iftihar duygusunun kaynağı olmakta, tutulan takım ve sporcunun uyandırdığı heyecan kişiyi hayal kırıklıklarından, tatminsizliklerinden ve monotonluklardan kurtarabilmektedir. Kişinin takımından çok şeyler beklemesi ve beklentilerini karşılayamaması durumunda ise derin hayal kırıklıkları ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Brezilya takımının maçlarını kazandığı, Dünya kupası'nın ilk günlerinde, ülkede yaşam tümüyle bir partiyi andırır, arabalar kornalarını çalarak konvoylar oluşturur ve herkes dans edip şarkılar söylerken, Brezilya'nın Dünya kupasından elenmesi ile de kendilerini birbiri ardına Rio'daki apartmanlardan atarak intihar eden Brezilyalılar görülmüştür¹¹.

2.7.1.2. Küme–Küme Özdeşleşmesi

Bir taraflar grubu, bir futbol, basketbol vb. takımı ile özdeşleşebilmektedir. Karadenizlilerin Trabzonspor' la bölgesel özdeşleşmesinde olduğu gibi, bir takıma yakınlık, bölgesel ya da coğrafi bağlılık temelinde de gerçekleşebilmektedir. Taraflar topluluğunun takımla

özdeşleşmesi durumunda, takım, yaşanılan yerin sembolik bir temsilcisi haline gelir ve takımın başarısı yerel toplulukta gurur ve başarı duyguları yaratır. Bir takımla özdeşleşmek, bir topluluk içinde sporun hizmet ettiği sosyolojik ve kültürel işlevlerle pekiştirilir⁴¹. Örneğin takımlarıyla özdeşleşen Brezilya halkının dörtte biri, kime oy vereceğine, Dünya kupası'nda alınacak sonuca göre karar vereceğini açıklamıştır¹¹.

Taraftar—takım özdeşleşmesi spor arenasında değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Özellikle Dünya kupası ya da uluslararası turnuvalar gibi büyük karşılaşmalarda "biz"lerden yeni bir "biz" oluşumu gerçekleşebilmektedir. Taraftar gurubu, kendi ülkesinden bir takımın bu şampiyonalara katılamaması durumunda etnik yapı, din, dil ve ekonomik gelişmişlik bakımından kendi yapısına benzettiği bir takımla özdeşleşebilmektedir. Örneğin Türkiye'nin 2002 Dünya kupasındaki başarıları, etnik yapı, din, dil ve ekonomik gelişmişlik bakımından kendi yapısına benzeyen uluslar tarafından büyük bir hayranlıkla izlenmiştir. İran, Pakistan, Senegal ve Türkî Cumhuriyetler, Türkiye'ye desteğini çeşitli şekillerde göstermişlerdir¹³². Benzer şekilde, 1990 Dünya kupasında, Kamerun'un başarısı Afrika'nın da başarısı olarak kabul edilmiş ve bu durum sadece Afrika'nın değil, bütün Üçüncü Dünya'nın başarısı olarak algılanmıştır¹¹.

2.7.1.3. Kişi-Kültürel Sportif İmge Özdeşleşmesi

Özdeşleşme sürecini değişik çevrelerde olumlu biçimde tamamlayamayan kişi, taraftar olarak bu süreci yeniden yaşar. Özdeşleşilen takım ile sportif yolla kimlik bulmaya çalışırlar. Bu kişilerin, Fenerbahçeliyim, Galatasaraylıyım, Beşiktaşlıyım, Trabzonsporluyum diyerek ve takımlarına ait bayrak, bere, kravat, parfüm kullanarak kimliklerini ortaya koydukları görülebilmektedir¹³³. Kişi, tuttuğu kulüp, taktığı rozet, taşıdığı renkler, forma, arma, milli marş, bayrak, ulusal başarı, attığı sloganlarla, bir gruba bağlı olmanın güvenini duyar. O grubu

benimseyerek kişiliğini “hiç” olmaktan kurtarır. Kendisini grubun bir üyesi olarak görüp toplumda rolü ve yeri olduğuna inanır. Tuttuğu takımların kültürel ve sportif imgeleriyle bütünleşip, özdeşleşir. Bu insanların genelde güçlü bir takımın taraftarı olmaları, güçlü bir kimlik edinme çabasındandır⁸¹.

Günümüzde çeşitli spor kulüpleri de özdeşleşmeden faydalanarak varlıklarını sürdürmektedirler. Kulüpler geleneklerini devam ettirmek için Özdeşleştikleri prensiplerden tavizler vermemek için büyük çaba göstermektedir

2.7.2. Futbol Taraftarlığında Olumlu ve Olumsuz

Özdeşleşme

Bir taraftar için tuttuğu takımın işlevi bir referans grubu olarak görülmekte ve onun başarısı, kendisi için bir tür güven ve iftihar duygusunun kaynağı olabilmektedir. Bu yönüyle, özdeşleşme, genellikle olumlu bir çağrışım sağlamaktadır. Sporcunun ya da taraftarın özdeşleştiği kişi, küme ve değerler olumsuz sonuçlarda doğurmaktadır. Tuttuğu takım başarısızlığa uğradığı zaman kişisel bir kayıp duygusu uyandırmaktadır. Takımların bir referans grubu olma işlevi vardır. Buna uygun olarak, kendini değerlendirmeye bağlı önemli sosyal ihtiyaçlar için içine girer kişinin, kendi takımının yenilmesi veya zafer kazanması onda sübjektif ve duygusal bir ağırlık kazandırır¹³⁴.

1990 Dünya kupasında, Kamerun'un, İngiltere'ye yenildiği gün, Bangladeşli bir kişi Üzüntüden kalp krizi geçirip ölmüş, Bangladeşli bir kadın da kendini asmıştır. İntiharından önce bıraktığı notta ise; “Kamerun'un elenmesi, benim hayatımın da sonu demektir” yazmaktaydı¹¹.

Özdeşleşme durumunda örnek alınan kimse, grup ve değerler olumsuzluk taşıdığı zaman sapma ve anormallikler kendini

gösterebilmektedir. Küfür, saldırı, intihar ve depresyon bunlara örnektir. Nitekim bu davranışlarda grup holiganizmini de görmek mümkündür⁸¹.

Bir takımla özdeşleşme, dini, etnik veya milli bir temele de dayanabilir. Grup referansında birlikte olmak, yani din, ırk veya etnik grupta birlik, genellikle bir kimsenin duygusunda bir merkez oluşturur ve takımın şöhretine bir saldırıda bulunulması, o takımı tutanlarda kuvvetli ruhi tepkiler uyanmasına yol açar. Mesela, dinsel özdeşleşme, sporda hazır potansiyel bir şiddet kaynağıdır. İskoçya'daki Protestan Glasgow Rangers ve Katolik Celtics arasında 2.1.1971 tarihinde oynanan maçta 62 kişi ölmüştür. Olumsuz özdeşleşmeye bir diğer örnek, 1995–1996 Türkiye Futbol Birinci Liginin 32. haftasında, şampiyonluğu önemli derecede belirleyecek olan Trabzonspor-Fenerbahçe arasındaki maçıdır. Fenerbahçe deplasmanda Trabzonspor'u 2–1 yenerek şampiyonlukta önemli bir avantaj yakalar. Maçtan bir gün sonra aşırı bir Trabzon spor taraftarı olan Giresun'un Görele ilçesinden Mehmet Dalman (27 yaşında), Trabzonspor'un yenilmesi ile kendim asarak intihar eder. Dalman'ın cesedi Üzerinde yapılan aramada cebinden cenaze masrafları için bir miktar para ile "Tabutumu Trabzonspor bayrağına sarın ve yeniden doğarsam Trabzon sporlu doğmak istiyorum" yazılı bir not çıkar. Trabzonspor'un Fenerbahçe'ye yenilgisi ile ikinci intihar da, Akçaabat'ın Doğan köy Beldesinde ilkokul 5. Sınıf öğrencisi Hüsnü Civelek'tir (12 yaşında). Trabzonspor'un Fenerbahçe'ye yenilgisine üzülen aşırı Trabzonspor taraftan Hüsnü Civelek, bir inşaatta kapıya astığı ipe intihar eder⁸¹.

2.8. Grup Davranışları ve Taraftarlık

Grup kavramının irdelenmesi, taraftarlığın daha iyi anlaşılması açısından katkı sağlayabilecektir. Bu bakımdan bazı kavramlar öne çıkmaktadır¹³⁵.

2.8.1. Davranış

Davranış, canlıların çevreye, kendi türlerine, diğer canlılara ve çevrelerinde gelişen olaylara karşı gösterdikleri tepki biçimleridir. Davranış, canlının yaşamsal ortam değişikliklerine karşı verdiği yanıttır. Bu, dış ortamdaki fiziksel ve kimyasal etkilerin tümünü içerdiği gibi, beden içinden gelen uyarıları da kapsar. Canlı bir varlığın davranışı, uyarıları duyma ve bunlara karşı harekete geçme gücünün belirtisidir¹²⁶.

2.8.2. Grup Davranışı

Grup üyelerinin davranışlarının karşılıklı olarak birbirine benzemesi, böylece grupların bir birlik olması ile ortaya çıkan davranıştır¹³⁷.

2.8.3. Grup Süresi

Grup süresi, süregelen grup içi faaliyetlerdir. Bunlar grubun amacına yönelik davranışlar ve bununla ilgili etkileşim kalıplarını kapsar. Grup içindeki bütün konuşmalar, çalışmalar, duygusal ve mantıklı davranışlar gibi tüm faaliyetler grup süresini oluşturur¹³⁷.

2.8.4. Kalabalık

Kalabalık, ortak fikirlerle, hareket eden ve aynı heyecanı taşıyan teşkilatsız ve sürekli olmayan bir gruptur. Kalabalığın özelliği, belirli ve dar alanda yer almasıdır. Böyle bir alanda yer alan kalabalık içinde bir iş bölümü de esas değildir. Kalabalığı oluşturanlar arasında minimum şahsi ilişki söz konusu değildir. Kalabalığı meydana getiren fertlerin birbirlerinden haberdar oluşları, aynı gelip geçici heyecanı paylaşmalarındandır. Bir örnek verirsek, bir vapur iskelesinde tesadüfen bir araya gelmiş bulunan ve birbirinin varlığından habersiz görünen fertlerin bir kaza olması halinde gelip geçici olan heyecanları başka bir konuya kayacaktır. Burada aynı mekânı paylaşmakla birlikte sosyal etkileşimi olmayan insanlar düşünülmüştür. Örneğin otobüse binmek için

sırada bekleyenlerde gözle görünür bir etkileşim meydana gelmez. Onların sosyal gruptan farkları, bir grup ortamını yaratan etkileşim eksikliğidir⁸³.

Gelip geçici bir sosyal grup olan kalabalığın içinde bulunduğu maddi ve fiziki alan da sınırlıdır. Lideri bulunmayan bu grubun işbölümü ve statü sistemi de yoktur. Bu haliyle tam anlamıyla bir sosyal birim olmayan kalabalığa mensup fertlerin hepsi de ne yaptıklarını bilmeksizin birbirlerine uyum göstermektedirler. Bu uyum da aslında sürekli ve şuurlu değildir⁸¹.

2.9. Grup ve Grubun Özellikleri

2.9.1. Sosyolojik Açıdan Grup

Dönmezer'e göre, bir sosyal grup, ortak amaçların izlenmesi hususunda, sosyal normlara, yararlı ve değerlere uygun olarak, karşılıklı rolleri yerine getiren kişilerden oluşmuş, bir yapıya sahip ve benzerlerinden ayrılıp bütünleşebilen bir topluluktur¹³⁸.

Sanay'a göre ise grup, bir araya gelmiş olan insanların karşılıklı ilişkilerle, sosyo-kültürel çevrenin normlarına uymaları olayıdır. Ortak bir amaç, ortak bir ihtiyaç, ortak bir inanç ve düşünce etrafında iki veya daha çok kişinin karşılıklı ilişki içine girmeleri bir sosyal grubun oluşmasına zemin hazırlar¹²⁷. Bir başka açıdan ise grup, birbirleriyle düzenli etkileşimde bulunan, birbirinden belirli amaç ve beklentileri olan insanlardan oluşur. Bu etkileşim sonunda gruba katılan insanlar arasında bir ait olma, üyelik duygusu ve üyeler arasında etkileşim gerçekleşir. Etkileşim sonucu grupların içyapısı oluşmaya başlar. Her grubun kendi içinde sınırları, normları, değerleri, üyelerinin belirli rol ve statüleri vardır¹³⁹.

2.9.2. Birincil ve İkincil Gruplar

İletişim ve ilişki çeşitlerine bakıldığında ise gruplar birincil ve ikincil gruplar olmak üzere ikiye ayrılır. Birincil gruplarda ilişkiler yüz yüze,

sık ve içtendir. İkincil gruptaki ilişkiler ise, seyrek ve resmidir. Birincil gruplar genellikle üye sayılan az olduğu için aynı zamanda küçük gruplardır^{139,140}.

Hiç bir zaman, insanların herhangi bir şekilde birikmeleri grup değildir. Grup daha çok, tüm özellikleriyle kendi özünde kavranması gereken bir yapıdır. Grup içine aldığı üyelerine ferdi şahsiyet verir ve böylece onlara sosyal değer kazandırır. Hemen hemen her insan, şahsiyetini ve değerini bir grup içinde olmakla elde eder. Bir fert olarak kazanılan bütün özellikler, duygu, düşünce ve zevklere varıncaya kadar her şey grup hayatı ile sıkı sıkıya bağlıdır ve hep onun etkisini taşır¹²⁷. Onun için kişi hep ait olduğu gruba göre düşünür, algılar ve hareket eder. İnsan kişiliğini başkalarına göre geliştirir, davranışlarını onlara göre düzenler. Bu nedenle insanın kişiliği ve davranışı, ancak içinde yaşadığı grubun ve toplumun, amacına, beklentisine, duygusuna, düşüncesine, isteğine ve kurallarına göre anlaşılıp değerlendirilir¹⁴¹.

İnsanların grup içinde bulunmaları, insanın toplumsal bir varlık olmasının kaçınılmaz sonucudur¹³⁰. Bir grubun içinde yer almak kişiliğin ruhsal ve toplumsal katmanlarını yaratır. İnsan kendini ve grubunu, grubun dışında bulunanlardan ayıran öğeleri, özellikleri tanır. Böylece “bir grubun içinde olanlarla dışında kalanlar arasında somut davranışlardan ve soyut kavramlardan oluşan bir sınır ortaya çıkar”¹⁴¹ ve ortaya çıkan bu sınır ve kolektif güç, bir yandan gruba dâhil üyelere güven verirken, diğer yandan grup dışında kalanları da tehdit eder¹²⁷.

Genel olarak grup, yapı ve büyüklük bakımından, sayıca çok veya az insandan meydana gelmiş bir birliktir. Değişik şekillerine rağmen, gruba birçok insan dâhildir ve üyeleri arasında az ya da çok dayanışma vardır. Nitekim “gruplaşmak” kelimesi, ayrı buldukları zaman kendilerini zayıf hisseden kimselerin bir araya gelerek karşılıklı birbirlerini güçlendirmek niyet ve kastım da ifade etmektedir. Bu bakımdan kişi sosyal bir statü veya prestij kazanmak veya yalnızlıktan kurtulmak amacıyla bir

gruba üye olabilir. Mesela, bir müzik kulübüne veya bir futbol kulübüne üye olmak gibi¹²⁷.

Her büyük grup, genel normlara, dertlere, örflere, gelenek ve göreneklere sahiptir. Gruplar, organize olmuş veya olmamış olabilirler. Organize olmuş bir grup, organize olmamış bir gruptan daha birleştiricidir¹²⁷. Geniş gruplarda şahıslar arası ilişkiler prim er gruplarda olduğu gibi yüz yüze ve kulaktan kulağa, doğrudan doğruya araçsız konuşma şeklinde değil de, daha çok teknik araçlar aracılığı ile meydana gelmektedir. Örneğin büyük gruplarda, bazı grup üyeleri her zaman grup etkinliklerine katılmak istemeyebilir. Diğer bir üyeye ya da üyelere kayıtsız kalabilir¹⁴². Bu durumda grubun etkileşimi medya ya da iletişim araçlarıyla gerçekleşir.

2.10. Taraftarlıkta Grup Davranışları

2.10.1. Taraftar Açısından Grup

Sporda grup ve grup dinamiğinden genellikle takım sporları akla gelmektedir. Ancak, grup kavramı güreş, yüzme, okçuluk gibi bireysel spor dallarındaki aynı takımlarda yarışan sporcuları da kapsamaktadır¹⁴². Davranışları birbiriyle ilişkili, iki ya da daha fazla kişi spor yapar ya da seyrederse, sporda bir gruptan söz edilebilir⁸³. Spor grupları diğer gruplarda olduğu gibi, çok farklı yapıda olabilir. Grubun üye sayısı az ya da çok olabilir. Grup belirli amaçlar doğrultusunda ya da rastlantısal olarak meydana gelebilir⁸³.

Bir gruptan söz edebilmedeki temel kıstas, grup üyeleri arasında bir etkileşimin bulunup bulunmamasıdır. Dolayısıyla örneğin bir seminer nedeniyle bir araya gelen insanların geniş bir grup oluşturduğunu söylemek güçtür. Bir seminerde olduğu gibi insanlar başka nedenlerle de bir araya gelebilirler. Önemli olan bu bir araya gelen kişilerin karşılıklı bir etkileşim içerisinde olup olmadıklarıdır. Diğer taraftan örneğin bir futbol maçı sırasında taraftarı oldukları takım lehinde tezahüratta bulunanlar

olabilir ve bu insanların etkileşim içerisinde oldukları düşünülebilir¹⁴². Eğer kişiler birbirlerinin farkındaysalar ve etkileşimle ilgili bir olasılık söz konusu ise gruptan söz edilebilir⁸³. Ancak gruptaki etkileşimle anlatılmak istenen futbol maçını izleyen seyircide olduğu gibi kolektif bir kimliğin yanı sıra etkileşimin ve iletişimin yapılaşmış olması, ortak bir duygunun bulunması, karşılıklı bir görev bağlılığının bulunması ve kişiler arası çekiciliğin olması anlatılmak istenmektedir¹⁴². Spor grupları uzun süreli olmayabilir ama az çok sürekli bir birincil grup olan arkadaşlık gruplarının kurulmasında etkilidir⁸³.

Bu açıdan bakıldığında, “sosyolojik olarak geçici teşkilatsız insan birikimi”¹⁴³ olarak ifade edilen taraftarlık kavramının günümüzde değişime uğradığı taraftarların da artık örgütlenmeye başladığı görülmektedir. Kulüp, taraftar dernekleri ve internet siteleri işlevsel hale gelmeye başlamıştır¹⁴⁴. Süper ligdeki takımların tamamının taraftar internet sitesi bulunmakta ve internet sitelerinin yaygınlaşması da taraftar gruplarının iletişim kurup yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır¹⁴⁵.

2.10.2. Biz Şuuru ve Grup Birliği

Grubun bir diğer özelliği de gerek kendi üyeleri, gerekse grup dışında bulunanlar tarafından kabul edilen bir varlığa sahip olmasıdır. Bu durum, üyelerin kendilerine “biz” diğerlerine “onlar” demelerinden açıkça anlaşılır. Grubun üyeleri arasında ortak yarar ve değerler vardır. Grubun faaliyetlerinin tamamı bu ortak amaca yöneliktir. Bu ise “biz şuuru” ile gerçekleştirilir. Sosyal grubu oluşturan üyeler arasında mevcut olan sıkı bağlılık ve aynı türe mensup olma ortak şuuruna “biz şuuru” denir¹³². Biz şuuru spor taraftarları arasında da zaman zaman görülmektedir. Taraftarlar kendi takımı dışındakileri “başkası” ya da “diğer takım” olarak görerek bir tür ayırım yapmaktadır⁸¹. Biz şuuru ile tuttuğu takımın taraftar grubu içine giren genç, grup dinamiği ve iletişimiyle kendisinde olmayan değer yargılarını, davranış kalıplarını, tutumları taklit eder, benimser.

Gruptan ayrılmamak, kopmamak, uzaklaşmamak, kendini “hiç” olarak görmemek için bunlara boyun eğer ve uyar¹⁴¹. Cialdini ve arkadaşlarının (1976) üniversite öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada, öğrencilerin üniversite futbol takımının galip geldiği maçtan sonraki gün, mağlup olduğu durumdakine göre, okullarını simgeleyen nesnelere daha çok giydikleri ve “biz” ifadesini daha çok kullandıkları bulunmuştur¹⁴⁶.

Milli Takım karşılaşmalarında farklı takımların taraftan olan gruplar, biz duygusunu farklı bir şekilde yaşayarak ulusla özdeşleşirler. Farklı taraftarların “biz” lerden yeni bir “biz” oluşturulması söz konusudur⁸¹. Örnek olarak; yabancı ülkede yapılan bir karşılaşmada herhangi bir ulusal takımımız etrafında her takımdan taraftar olan gurbetçilerimizin birleşmesi gibi.

Grupların en etkileyici yönlerinden biri de, insanların bazen yalnız başlarına olsalardı yapmayacakları şeyleri birlikte iken yapmalarıdır. Eylem, ahlak, din ve şiddete dayalı davranışlar içerdiğinde, bu kontrolsüz bir hale dönüşebilmektedir¹⁴⁷. Bu nedenle, kişi beğenmediği, istemediği, hatta zaman zaman karşı çıktığı birçok davranışı yapmak zorunda kalır. Grubun bütünlüğünü sürdürmek, gruptaki rolünü ve yerini korumak için istemese de küfür eder, çirkin el kol hareketleri yapar. Hatta sopayla, taşla saldırılara bile katılabilir. Bir süre sonra karşı çıktığı kötü, zararlı davranışlar kişiliğinin malı olur. Kişi tek başına kalsa da grup içinde kazandığı davranış kalıpları, tutumları, eylemleri duraksamadan yapabilir¹⁴⁶. ABD'nin güneyindeki linç olayları, Güney Amerika'da futbol hakemlerinin öldürülmesi, kentsel ayaklanmalar ve benzerleri gibi ayaklanmalara karışan bazı insanlarla yapılan görüşmelerden, yalnız başlarına olsalardı şiddet eylemlerinde bulunmayı hiç bir zaman düşünmediklerini ve ayaklanma sona erdiğinde, yaptıkları şeye inanmadıkları anlaşılmaktadır¹⁴⁷.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile bunların geçerlik ve güvenilirlik çalışması, verilerin toplanması için izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada mevcut durumu tespit etmeye yönelik ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada, konuyla ilgili literatür taranmış, daha önce yapılan araştırma sonuçları incelenmiştir. Elde edilen bilgiler değişkenler açısından incelenerek, tezin konusuyla ilgili detaylı teorik bir çerçeve hazırlanmıştır. İkinci aşamada ise veri toplama araçları geliştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, Trabzonspor Futbol Takımı Taraftarları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Trabzonspor'un taraftar gruplarından tesadüfî yöntemle seçilen 1500 taraftar oluşturmaktadır.

3.3. Anketlerin uygulanması

Taraftar grup liderleriyle yüz yüze yapılan görüşmelerde anketlerin müsabaka öncesi tribünlerde uygulanmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Anketler grup liderleri aracılığıyla Türkcell Süper Ligi 2006-2007 Sezonu'nun 31. haftası 4 Mayıs 2007 Cuma günü Trabzonspor-Sivasspor (2-0) ve 20 Mayıs 2007 Cumartesi Trabzonspor-Bursaspor (3-1) müsabakaları öncesi ve sonrasında grup liderleri tarafından gruplara uygulanmıştır. Grup liderleriyle yapılan yüz yüze görüşmelere göre taraftar gruplarının yaklaşık 5100 üyesi olduğu belirlenmiştir. Taraftar grup

üyelerine uygulanan 1500 anketten 1200 tanesi geriye dönmüştür. Araştırmacı tarafından toplanan anketler, kontrol edilerek eksik veya yanlış doldurulanlar değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur. Bu inceleme neticesinde 1127 anket değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan taraftarlar toplam taraftar grubunun %22,09'unu oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Futbolda taraftar ve takım özdeşleşmesinin incelenmesine ilişkin veriler, Trabzonspor'un müsabakalarını seyretmeye gelen taraftarlardan elde edilmiştir. Bu amaçla, yerli ve yabancı literatür taranıp, uzman görüşleri de alınarak likert ölçekli anket formu hazırlanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde taraftarların demografik bilgileri, ikinci bölümde spor taraftarı ölçeği, üçüncü bölümde ise spor taraftarı özdeşleşme ölçeği yer almaktadır. Anket konu uzmanlarının görüş ve önerileri dikkate alınarak hazırlanmış, 100 kişilik bir ön gruba uygulama yapılmıştır. Ön gruba uygulanan anketlerden elde edilen veriler yardımıyla anket maddelerinin geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmış, spor taraftarı ölçeğinde yer alan 20 maddenin güvenilirlik katsayısı Alfa: 0.87 ve spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinde yer alan 15 maddenin güvenilirlik katsayısı Alfa: 0.89 olarak bulunmuş ve ankete son şekli verilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması ve Bilgisayar Ortamına Aktarılması

Veriler araştırmacı tarafından örnekleme dâhil edilen taraftarlar üzerinde anket uygulanarak elde edilmiştir.

Araştırmacı tarafından toplanan ölçekler, kontrol edilerek hatalı doldurulanlar araştırma dışında tutulmuştur. Daha sonra geçerli ve kabul edilebilir nitelikte olanları, SPSS 16.0 paket programında değerlendirilmek üzere kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Anket yoluyla elde edilen veriler, SPSS for Windows 16,0 paket programında analiz edilmek için bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizi için aşağıdaki istatistiksel işlemler yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde katılımcılar tarafından anket sorularına verilen cevapların yüzdesel değerleri (%), frekans dağılımları (f) yapılarak taraftarların görüşlerinden anlamlar çıkarılmıştır.

Kolmogorov Smirnirov Testine göre Spor taraftar ölçeği $P=0.05$ anlamlılık düzeyine göre normal olarak dağılmamıştır. Dolayısıyla spor taraftar ölçeğine ilişkin testlerde 2'li gruplar için Mann-Whintney U; 2'den fazla gruplar için Kruskal Wallis Testleri uygulanmıştır. Yine Kolmogorov Smirnirov Testine göre spor taraftarı özdeşleşme ölçeği $P=0.05$ anlamlılık düzeyine göre normal dağılmıştır. Dolayısıyla spor taraftarı özdeşleşme ölçeğine ilişkin testlerde 2'li gruplar için T-Testi (Independent Samples T-Test); 2'den fazla gruplar için Tek Faktörlü Varyans analizi (One-Way Anova) testleri SPSS 16.0 paket programında hesaplanarak alfa 0.05 düzeyinde anlamlılık düzeyleri aranmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER		N	%
Cinsiyet	Erkek	1042	92,5
	Kadın	85	7,5
Yaş	15–18	283	25,1
	19–22	288	25,6
	23–26	182	16,1
	27 ve üzeri	374	33,2
Medeni Durum	Evli	344	30,5
	Bekâr	783	69,5
Eğitim Durumu	İlkokul	80	7,1
	Ortaokul	190	16,9
	Lise	604	53,6
	Üniversite	228	20,2
	Lisansüstü	25	2,2
Meslek	Serbest	417	37,0
	Memur	122	10,8
	İşçi	144	12,8
	Öğrenci	412	36,6
	Emekli	32	2,8
Gelir Düzeyi	Çok Kötü	42	3,7
	Kötü	146	13,0
	Orta	566	50,2
	İyi	317	28,1
	Çok İyi	56	5,0
İkamet Ettiği Yer	Köy	60	5,3
	Belde	45	4,0
	İlçe	140	12,4
	Şehir	882	78,3
İzlediği Tv Programı	Haber	86	7,3
	Dizi	165	14,6
	Film	203	18,0
	Müzik Eğlence	50	4,4
	Spor	577	51,2
	Belgesel	46	4,1
Ts Taraftarlar Derneğine Üyelik	Evet	1081	95,9
	Hayır	46	4,1

Tablo 1'e göre çalışmaya katılan deneklerin 92,5'inin erkek, % 7,5'inin kadın, %16,1'inin 23–26, %33,2'sinin ise 27 yaş ve üzeri grubunda olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 69,5'inin bekâr, % 30,5'inin evli, %7,1'i ilkokul, %53,6'sı lise eğitimi gördükleri tespit edilmiştir. Katılımcıların %37'sinin serbest meslek sahibi, % %2,8'inin emekli oldukları, %3,7'sinin gelir durumunun çok kötü, %50,2'sinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan taraftar gruplarının ikamet ettikleri yerlere bakıldığında, %4'ünün belde ve %78,3'ü şehirde ikamet ettiği, %4,4'ü müzik eğlence, %51,1'inin spor programlarını izlediklerini beyan etmişlerdir. Katılımcıların %95,9'u Trabzonspor taraftarlar derneğine üye oldukları görülürken, %4,1' ise üye olmadıkları belirtilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Müsabakaları Taraftar Grubuyla İzleme Durumlarına Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Evet	705	62.6
Hayır	422	37.4
Toplam	1127	100.0

Tablo 2'deki verilere göre katılımcıların “müsabakaları taraftar grubu içinde izleme durumlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında”, %62,6'sının “Evet”, %37,4'ünün “Hayır” şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Taraftar Gruplarına Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Grubu Yok	424	37.6
Fan Kulüp	150	13.3
Çılgınlar	536	47.6
Diğer*	17	1.5
Toplam	1127	100.0

*Diğer: Farozlular, Affetmezler, Piranalar.

Tablo 3'teki verilere göre katılımcıların %37,6'sı "Grubum yok" derken, %13,3'ü "Fan Kulüp", % 47,6'sı "Çılgınlar" grubu'na, %1,5'i bunların dışında başka bir gruba üye oldukları belirtilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Sıklıklarına Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Nadiren Giderim	188	16.7
Müsait Olduğumda Giderim	355	31.5
Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	104	9.2
Kendi Sahamızdaki Her Maça Giderim	388	34.4
Deplasmandaki Her Maça Giderim	10	.9
Takımımın İç-Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	82	7.3
Toplam	1127	100.0

Tablo 4'de katılımcıların müsabakalara gitme sıklıklarına ilişkin görüşlerine bakıldığında, %16,7'si "Nadiren", %31,5'i "Müsait Olduğumda", %9,2'si "Sadece FB-BJK-GS Maçlarına", %34,4'ü "Kendi Sahalarındaki Her Maça", %0,9'u "Deplasmandaki Her Maça" ve %7,3'ü "Takımlarının İç ve Dış Sahalardaki Her Maçına" gittikleri görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Nedenlerine Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Serbest Zamanlarını Değerlendirmek İçin	198	17.6
Deşarj Olmak İçin	146	13.0
Takımını Desteklemek İçin	723	64.2
Küfretmek İçin	43	3.8
Kavga Etmek İçin	17	1.6
Toplam	1127	100.0

Tablo 5'teki verilere göre katılımcıların müsabakalara gitme nedenlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında, %17,6'sı "Serbest Zamanlarını Değerlendirmek İçin", %13'ü "Deşarj olmak İçin", %64,2'si "Takımlarını desteklemek İçin", %3,8'i Küfretmek İçin", ve %1,2'si "Kavga Etmek İçin" şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Amigolardan Etkileme Durumlarına Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Hiç Etkilemez	359	31.9
Kısmen Etkiler	379	33.6
Etkiler	240	21.3
Çok Fazla Etkiler	149	13.2
Toplam	1127	100.0

Tablo 6'ya göre katılımcıların amigolardan etkilenme durumlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında, %31,9'u "Hiç Etkilemez", %33,6'sı "Kısmen Etkiler", %21,3'ü "Etkiler" ve %13,2'si "Çok Fazla Etkiler" şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Mağlubiyetten Etkilenme Durumlarına Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Beni Etkilemez	270	24.0
O Gün Yemek Yiyemem	164	14.6
O Gece Uyuyamam	115	10.2
Alkol Alırım	134	11.9
İş Verimim Düşer	190	16.9
O Hafta Olumsuz Etkiler	248	22.0
Diğer	6	.5
Toplam	1127	100.0

Tablo 7'deki verilere göre katılımcıların mağlubiyetten etkilenme durumlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında, %24'ü "Beni Etkilemez", %14,6'sı "O Gün Yemek Yiyemem", %10,2'si "O Gece Uyuyamam", %11,9' "Alkol Alırım", %16,9'u "İş Verimim Düşer" ve %22'si "O Hafta Olumsuz Etkiler" şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Sakin	255	22.6
Kavgacı	153	13.6
Keyifli- Neşeli	288	25.6
Hırçın	178	15.8
Uyumlu	138	12.2
Saldırgan	49	4.3
Öfkeli	66	5.9
Toplam	1127	100.0

Tablo 8'de katılımcıların müsabaka izlerken sergiledikleri davranışlara ilişkin görüşlere bakıldığında, %22,6'sının "Sakin", %13,6'sının "Kavgacı", %25,6'sının "Keyifli-Neşeli", %15,8'inin "Hırçın",

%12,2'sinin "Uyumlu", %4,3'ünün "Saldırgan" ve %5,9'unun "Öfkeli" bir davranış sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Günlük Davranışları İle Müsabaka Sırasındaki Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Evet	311	27.6
Kısmen	360	31.9
Hayır	456	40.5
Toplam	1127	100.0

Tablo 9'a göre katılımcıların günlük davranışları ile müsabakalardaki davranışlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında, %27,6'sının "Evet", %31,9'unun "Kısmen" ve % 40,5'inin ise "Hayır" yanıtı verildiği görülmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmeli midir? İfadesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Evet	579	51.4
Kısmen	260	23.1
Hayır	288	25.6
Toplam	1127	100.0

Tablo 10'daki verilere göre katılımcıların "Galip olmak için her yol denenmeli midir" Sorusuna ilişkin görüşlerine göre % 51,4'ünün "Evet", %23,1'inin "Kısmen" ve %25,6'sının ise "Hayır" yanıtı verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Müsabakaya Kiminle Gelirsiniz İfadesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	N	%
Ailemle	96	8.5
Okul Arkadaşlarımla	109	9.7
Yalnız	90	8.0
İş Arkadaşlarımla	154	13.7
Taraftar Gurubuyla	678	60.2
Toplam	1127	100.0

Tablo 11'den de anlaşılacağı gibi katılımcıların "Müسابaka izlemeye kiminle gelirsiniz" sorusuna ilişkin görüşleri, %8,5'inin "Ailemle", %9,7'sinin "Okul Arkadaşlarımla", %8'inin "Yalnız", %13,7'sinin "İş Arkadaşlarımla" ve % 60,2'sinin ise "Taraftar Grubuyla" müsabakaya geldikleri şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 12. Katılımcıların Spor Taraftarı ve Spor taraftarı Özdeşleşme Ölçekleri Arasındaki İlişkilerin İstatistiksel Dağılımları

DEĞİŞKENLER	Spor Taraftarlığı (P)	Takımla Özdeşleşme (P)
Kolmogorov-Smirnov testi(x)	0.000	0.060
Cinsiyet	0.127*	0.232+
Yaş Grubu	0.000**	0.010++
Medeni Durum	0.000*	0.004+
Eğitim Durumu	0.068**	0.020++
Meslek Grupları	0.024**	0.000++
Gelir Düzeyi	0.069**	0.125++
İkamet Ettiği Yer	0.970**	0.070++
En Sık İzlenen TV Programı	0.000**	0.000++
TS Taraftarlar Derneğine Üyelik	0.356*	0.064+
Müsabakaları bir Taraftar Grubuyla İzleme	0.000*	0.000+
Taraftar Gruplarına Üyelik	0.070**	0.649++
Müsabakaya Gitme Sıklığı	0.000**	0.000++
Müsabakaya Gitme Sebebi	0.000**	0.000++
Amigolardan Etkilenme	0.000**	0.021++
Mağlubiyetten Etkilenme Durumu	0.000**	0.000++
Müsabakalarda sergilenen Davranış	0.000**	0.000++
Günlük Davranış-Müsabakadaki Davranış	0.000**	0.000++
Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi?	0.000**	0.000++
Müsabakaya Geldiği Gruplar	0.000**	0.000++
*Mann Whitney +t-testi **Kruskal Wallis ++ANOVA		

*: P>0.05 **: P<0.05

Kolmogorov Smirnirov Testine göre Spor taraftarı ölçeği (0.000) P=0.05 anlamlılık düzeyinde normal dağılmamaktadır. Spor taraftarı ölçeğine ilişkin testlerde 2'li gruplar için Mann-Whintney; 2'den fazla gruplar için Kruskal Wallis Testleri uygulanmıştır. Yine Kolmogorov Smirnirov Testine göre Spor Taraftarı Özdeşleşme ölçeği (0.060) P=0.05 anlamlılık düzeyinde normal dağılmıştır. Dolayısıyla Özdeşleşme ölçeğine

ilişkin testlerde 2'li gruplar için t-Testi, 2'den fazla gruplar için ANOVA testleri uygulanmıştır.

Tablo12'de Cinsiyete göre taraftarların, Spor taraftarlığı (P=0.127) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.232) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. (P>0.05)

Taraftarların Yaş gruplarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.010) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların Medeni durumlarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.004) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların Eğitim durumlarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.068) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. P>0.05

Taraftarların Eğitim durumlarına göre, Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.020) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların Meslek gruplarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.024) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.000) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların Gelir düzeylerine göre, Spor taraftarlığı (P=0.069) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.125) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. (P>0.05)

Taraftarların İkametgâh yerlerine göre, Spor taraftarlığı (P=0.970) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. (P>0.05)

Taraftarların İkametgâh yerlerine göre, Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.020$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. ($P<0.05$)

Taraftarların Sıkça izledikleri Tv programlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.000$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.000$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. ($P<0.05$)

Taraftarların Trabzonspor taraftar derneğine üyelik durumlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.356$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.064$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. ($P<0.05$)

Taraftarların Müsabakaları bir taraftar grubu içinde izleme durumlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.000$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.000$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. ($P<0.05$)

Taraftarların farklı taraftar grubuna ait olma durumlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.070$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.649$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. ($P<0.05$)

Taraftarların Müsabakalara gitme sıklıkları durumlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.000$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.000$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. ($P<0.05$)

Taraftarların Müsabakalara gitme sebepleri durumlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.000$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.000$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. ($P<0.05$)

Taraftarların amigolardan etkilenme durumlarına göre, Spor taraftarlığı ($P=0.000$) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi ($P=0.021$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. ($P<0.05$)

Taraftarların mağlubiyetten etkilenme durumlarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.000) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların müsabaka izlerken sergiledikleri farklı davranış durumlarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.000) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların günlük davranış ile müsabaka izlerken sergiledikleri davranış durumlarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.000) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların galip gelmek için her yol denemelimidir değişkenlerine göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.000) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların Müsabakalara gittikleri kişi durumlarına göre, Spor taraftarlığı (P=0.000) ve Spor taraftarlığı özdeşleşmesi (P=0.000) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. (P<0.05)

Tablo 13. Katılımcıların Yaş Grubu Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U, Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
15-18	19-22	,742	,000*
15-18	23-26	,377	,084
15-18	27 ve üzeri	,032*	,007*
19-22	23-26	,498	,407
19-22	27 ve üzeri	,003*	,426
23-26	27 ve üzeri	,011*	,990

* : P<0.05

Tablo 13’de araştırma kapsamına alınan taraftarların yaş gruplarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, 15–18 yaş ile 27 ve üzeri (P=0.032) yaş, 19–22 yaş ile 27 ve üzeri (P=0.003)yaş, 23–26 yaş ile 27 ve üzeri (P=0.011) yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. (P<0.05)

Taraftarların yaş gruplarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre 15–18 yaş ile 19–22 (P=0.000) ve 27 ve üzeri (P=0.007) yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur(Tablo13). (P<0.05)

Tablo14. Yaş Gruplarına Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarlığı Özdeşleşme Ölçeklerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks* Değerleri	Özdeşleşme Mean** Değerleri
15–18	575,59	4,0989
19-22	587,64	3,8453
23-26	601,06	3,9460
27 ve Üzeri	518,99	3,9269
Toplam		3,9523

* spor taraftarlığı ölçeğine göre gruplar arasındaki farkın hangi grubun lehine olduğunu ifade eder.

** spor taraftarlığı özdeşleşme ölçeğine göre gruplar arasındaki farkın hangi grubun lehine olduğunu ifade eder.

Tablo14’de araştırma kapsamına alınan taraftarların yaş gruplarına göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu bulmak amacıyla yapılan spor taraftarı ölçeğinin mean Ranks sonuçlarına bakıldığında 15-18 (575,59) yaş ile 27 yaş ve üzeri (518,99) yaş karşılaştırmasında 15-18 yaş grubu lehine, 19–22 (587,64) yaş ile 27 ve üzeri (518,99) yaş karşılaştırmasında 19–22 yaş grubu lehine, 23–26

(601,06) yaş ile 27 ve üzeri (518,99) yaş karşılaştırmasında 23-26 yaş grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Taraftarların yaş gruplarına göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu bulmak amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinin mean sonuçlarına bakıldığında 15–18 (4,0989) yaş ile 19–22 (3,8453) yaş karşılaştırmasında 15-18 yaş grubu lehine, 15–18 (4,0989) yaş ile 27 ve üzeri (3,9269) yaş karşılaştırmasında 15-18 yaş grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 14).

Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Betimsel Verilerin Dağılımı (Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Özdeşleşme(P)
İlkokul	Ortaokul	,996
İlkokul	Lise	,714
İlkokul	Üniversite	,992
İlkokul	Lisansüstü	,684
Ortaokul	Lise	,754
Ortaokul	Üniversite	,800
Ortaokul	Lisansüstü	,767
Lise	Üniversite	,048*
Lise	Lisansüstü	,949
Üniversite	Lisansüstü	,426

* : P<0.05

Tablo 15’da araştırma kapsamına alınan taraftarların eğitim durumlarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, lise-üniversite (P=0.048) karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. (P<0.05)

Tablo 16. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğine İlişkin Mean Değerleri

DEĞİŞKENLER	Özdeşleşme Mean Değerleri
İlkokul	3,8917
Ortaokul	3,9284
Lise	4,0004
Üniversite	3,8492
Lisansüstü	4,1089
Toplam	3,9523

Tablo 16’da araştırma kapsamına alınan taraftarların eğitim durumlarına göre birimler arası farkın hangi grup lehine olduğunu bulmak amacıyla spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinin mean sonuçlarına göre, lise (4,0004) mezunları ile üniversite (3,8492) mezunları karşılaştırmasında Lise mezunları lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Tablo16).

Tablo 17. Katılımcıların Farklı Meslek Grupları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U, Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık(P)	Özdeşleşme(P)
Serbest	Memur	,461	,970
Serbest	İşçi	,348	,229
Serbest	Öğrenci	,034*	,030*
Serbest	Emekli	,134	,330
Memur	İşçi	,173	,815
Memur	Öğrenci	,539	,071
Memur	Emekli	,044*	,632
İşçi	Öğrenci	,015*	,000*
İşçi	Emekli	,373	,950
Öğrenci	Emekli	,020*	,022*

* : P<0.05

Tablo 17’de araştırma kapsamına alınan taraftarların mesleki durumlarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Serbest Meslek-Öğrenci (P=0.034), Memur-Emekli

(P=0.044), İşçi-Öğrenci (P:0.015), Öğrenci-Emekli (P=0.020) karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. (P<0.05)

Taraftarların meslek gruplarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Serbest meslek-Öğrenci (P=0.030), İşçi-Öğrenci (P=0.000), Öğrenci-Emekli (P=0.022) karşılaştırılmalarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür(Tablo17). (P<0.05)

Tablo 18. Katılımcıların Meslek Grupları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Serbest	550,12	3,9309
Memur	576,29	3,8839
İşçi	520,64	3,7882
Öğrenci	597,73	4,0724
Emekli	458,80	3,6858
Toplam		3,9523

Tablo 18’de araştırma kapsamına alınan taraftarların meslek gruplarına göre birimler arası farkların hangi grup lehine olduğunu bulmak amacıyla Spor taraftarı ölçeğinin mean ranks sonuçlarına göre, Serbest Meslek (550,12) - Öğrenci (597,73) karşılaştırılmasında öğrenciler lehine, Memur (576,29) - Emekli (458,80) karşılaştırılmasında memurlar lehine, İşçi (520,64) - Öğrenci (597,73) karşılaştırılmasında öğrenciler lehine, Öğrenci (597,73) - Emekli (458,80) karşılaştırılmasında öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Taraftarların meslek gruplarına göre birimler arası farkın hangi grup lehine olduğunu bulmak amacıyla spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinin mean sonuçlarına göre, Serbest meslek (3,9309) – Öğrenci (4,0724) gruplarının karşılaştırılmasında öğrenciler lehine, İşçi (520,64) - Öğrenci (597,73) karşılaştırılmasında öğrenciler lehine, Öğrenci (597,73) -

Emekli (458,80) karşılaştırılmasında öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür(Tablo 18).

Tablo 19. Katılımcıların İzledikleri Tv Programlarına Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U, Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık(P)	Özdeşleşme(P)
Haber	Dizi	,002*	,008*
Haber	Film	,000*	,030*
Haber	Müzik Eğlence	,786	,009*
Haber	Spor	,028*	,000*
Haber	Belgesel	,181	,597
Diziler	Film	,264	,993
Diziler	Müzik Eğlence	,040*	,952
Diziler	Spor	,126	,076
Diziler	Belgesel	,000*	,952
Film	Müzik Eğlence	,007*	,794
Film	Spor	,002*	,002*
Film	Belgesel	,000*	,995
Müzik Eğlence	Spor	,199	,991
Müzik Eğlence	Belgesel	,205	,716
Spor	Belgesel	,002*	,116

* : P<0.05

Tablo 19’de araştırma kapsamına alınan taraftarların izledikleri Tv programlarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Haber-Dizi (P=0.002) arasında, Haber-Film (P=0.000) arasında, Haber-Spor (P=0.028) arasında, Dizi-Müzik Eğlence (P=0.040) arasında, Dizi-Belgesel (P=0.000) arasında, Film-Müzik Eğlence (P=0.007) arasında, Film-Spor (P=0.002) arasında, Film-Belgesel (P=0.000) arasında, Spor-Belgesel (P=0.002) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. (P< 0.05)

Taraftarların izledikleri Tv programlarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Haber-Dizi (P= 0.008) arasında, Haber-Film (P=0.030) arasında, Haber-Müzik Eğlence (P=0.009) arasında, Haber-Spor (P=0.000) arasında, Film-Spor (P=0.002) arasında, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo19). (P<0.05)

Tablo 20. Katılımcıların İzledikleri Tv Programlarına Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeklerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Haber	475,61	3,5736
Dizi	604,22	3,8970
Film	639,75	3,8525
Müzik Eğlence	496,30	4,0022
Spor	558,47	4,0685
Belgesel	393,63	3,7886
Toplam		3,9523

Tablo 20'de araştırma kapsamına alınan taraftarların izledikleri Tv programlarına göre birimler arası farkların hangi grup lehine olduğunu bulmak amacıyla Spor taraftarı ölçeğinin mean ranks sonuçlarına göre, Haber (475,61) - Dizi (604,22) karşılaştırılmasında dizi lehine, Haber (475,61) - Film (639,75) karşılaştırılmasında Film lehine, Haber (475,61) - Spor (558,47) da Spor lehine, Dizi (604,22) - Müzik Eğlence (496,30) karşılaştırılmasında Dizi lehine, Dizi (604,22) - Belgesel (393,63) karşılaştırılmasında Dizi lehine, Film (639,75) - Müzik Eğlence (496,30) karşılaştırılmasında Film lehine, Film (639,75) - Spor (558,47) karşılaştırılmasında Film lehine, Film (639,75) - Belgesel (393,63) karşılaştırılmasında Film lehine, Spor (558,47) - Belgesel (393,63) karşılaştırılmasında spor lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarlarım izledikleri Tv programlarına göre birimler arası farkların hangi grup lehine olduğunu bulmak amacıyla Spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinin mean sonuçlarına göre, Haber (3,5736) - Dizi (3,8970) karşılaştırılmasında dizi lehine, Haber (3,5736) - Film (3,8525) karşılaştırılmasında Film lehine, Haber (3,5736) - Müzik Eğlence (558,47) de müzik eğlence lehine, Haber (3,5736) - Spor (4,0685) karşılaştırılmasında spor lehine, Film (3,8525) - Spor (4,0685) karşılaştırılmasında spor lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo20).

Tablo 21. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Sıklıkları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık(P)	Özdeşleşme (P)
Nadiren Giderim	Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	,002*	1,000
Nadiren Giderim	Sahamızdaki Her Maça Giderim	,001*	,024*
Nadiren Giderim	Deplasmandaki Her Maça Giderim	,319	,762
Nadiren Giderim	İç ve Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	,000*	,000*
Müsait Olduğumda Giderim	Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	,007*	,996
Müsait Olduğumda Giderim	Sahamızdaki Her Maça Giderim	,004*	,000*
Müsait Olduğumda Giderim	Deplasmandaki her maça giderim	,241	,604
Müsait Olduğumda Giderim	İç ve Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	,000*	,000*
Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	Sahamızdaki Her Maça Giderim	,385	,094
Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	Deplasmandaki Her Maça Giderim	,043*	,749
Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	İç ve Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	,256	,000*
Sahamızdaki Her Maça Giderim	Deplasmandaki Her Maça Giderim	,074	,995
Sahamızdaki Her Maça Giderim	İç ve Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	,008*	,000*

Deplasmandaki Her Maça Giderim	İç ve Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	,020*	,927
--------------------------------	---------------------------------------	-------	------

* : P<0.05

Tablo 21’de araştırma kapsamına alınan Taraftarların müsabakalara gitme sıklıklarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Nadiren Giderim-Sadece FB-BJK-GS maçlarına giderim (P=0.002) diyenler arasında, Nadiren Giderim-Sahamızdaki Her Maça Giderim (P=0.001) diyenler arasında, Nadiren Giderim- İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.000) diyenler arasında, Müsait Olduğumda Giderim- Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim (P=0.007) diyenler arasında, Müsait Olduğumda Giderim-Sahamızdaki Her Maça Giderim (P=0.004) diyenler arasında, Müsait Olduğumda Giderim-İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.000) diyenler arasında, Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim-Deplasmandaki Her Maça Giderim (P=0.043) diyenler arasında, Sahamızdaki Her Maça Giderim-İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.008) diyenler arasında, Deplasmandaki Her Maça Giderim-İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.020) diyenler arasında, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.(**P<0.05**)

Taraftarların müsabakalara gitme sıklıklarına göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Nadiren Giderim-Sahamızdaki Her Maça Giderim (P=0.024) arasında, Nadiren Giderim- İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.000) arasında, Müsait Olduğumda Giderim-Sahamızdaki Her Maça Giderim (P=0.000) arasında, Müsait Olduğumda Giderim-İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.000) arasında, Sadece FB-BJK-GS maçlarına giderim-İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (P=0.000) arasında ve Sahamızdaki Her Maça Giderim-İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim

(P=0.008) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (Tablo21).(P<0.05)

Tablo 22. Katılımcıların Müsabakalara Gitme Sıklıkları Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Nadiren Giderim	494,17	3,8599
Müsait Olduğumda Giderim	524,99	3,8066
Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim	623,90	3,8483
Sahamızdaki Her Maça Giderim	593,74	4,0544
Deplasmandaki Her Maça Giderim	404,80	4,1778
İç ve Dış Sahadaki Her Maçına Giderim	695,68	4,4167
Toplam		3,9523

Tablo 22’de araştırma kapsamına alınan Taraftarların müsabakalara gitme sıklıklarına göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Nadiren Giderim (494,17) - Sadece FB-BJK-GS maçlarına giderim (623,90) karşılaştırmasında Sadece FB-BJK-GS maçlarına giderim lehine, Nadiren Giderim (494,17) - Sahamızdaki Her Maça Giderim (593,74) karşılaştırmasında Sahamızdaki Her Maça Giderim lehine, Nadiren Giderim (494,17) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (695,68) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine, Müsait Olduğumda Giderim (524,99) - Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim (623,90) karşılaştırmasında Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim lehine, Müsait Olduğumda Giderim (524,99) - Sahamızdaki Her Maça Giderim (593,74) karşılaştırmasında Sahamızdaki Her Maça Giderim lehine, Müsait Olduğumda Giderim (524,99) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (695,68) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine, Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim (623,90) - Deplasmandaki Her Maça Giderim (404,80)

karşılaştırmasında Sadece FB-BJK-GS Maçlarına Giderim lehine, Sahamızdaki Her Maça Giderim (593,74) -İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (695,68) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine, Deplasmandaki Her Maça Giderim (404,80) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (695,68) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarların müsabakalara gitme sıklıklarına göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeği mean sonuçlarına göre, Nadiren Giderim (3,8599) - Sahamızdaki Her Maça Giderim (4,0544) karşılaştırmasında Sahamızdaki Her Maça Giderim lehine, Nadiren Giderim (3,8599) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (4,4167) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine, Müsait Olduğumda Giderim (3,8066) - Sahamızdaki Her Maça Giderim (4,0544) karşılaştırmasında Sahamızdaki Her Maça Giderim lehine, Müsait Olduğumda Giderim (3,8066) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (4,4167) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine, Sadece FB-BJK-GS maçlarına giderim (3,8483) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (4,4167) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine, Sahamızdaki Her Maça Giderim (4,0544) - İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim (4,4167) karşılaştırmasında İç ve Dış Sahadaki Her Maça Giderim lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo22).

Tablo 23. Katılımcıların Müsabakalara Gitme nedenleri Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takımla Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin	Deşarj Olmak İçin	,000*	,014*
Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin	Takımı Desteklemek	,190	,000*
Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin	Küfretmek İçin	,007*	,349
Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin	Kavga Etmek İçin	,309	,171
Deşarj Olmak İçin	Takımı Desteklemek	,000*	,986
Deşarj Olmak İçin	Küfretmek İçin	,625	1,00
Deşarj Olmak İçin	Kavga Etmek İçin	,626	,881
Takımımı Desteklemek İçin	Küfretmek İçin	,019*	,997
Takımımı Desteklemek İçin	Kavga Etmek İçin	,480	,941
Küfretmek İçin	Kavga Etmek İçin	,593	,902

* : P<0.05

Tablo 23'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların müsabakalara gitme nedenleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin-Deşarj Olmak İçin (P=0.000) diyenler arasında, Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin-Küfretmek İçin (P=0.007) diyenler arasında, Deşarj Olmak İçin-Takımı Desteklemek İçin (P=0.000) diyenler arasında, Takımı Desteklemek İçin-Küfretmek İçin (P=0.019) diyenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.(P<0.05)

Taraftarların müsabakalara gitme nedenleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin-Deşarj Olmak İçin (P=0.014) diyenler ile Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin-Takımı Desteklemek İçin (P=0.000) diyenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo23).(P<0.05)

Tablo 24. Katılımcıların Müsabakalara Gitme nedenleri Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Serbest Zaman Değerlendirmek İçin	513,26	3,7074
Deşarj Olmak İçin	659,27	3,9635
Takımımı Desteklemek İçin	548,44	4,0081
Küfretmek İçin	669,00	3,9535
Kavga Etmek İçin	611,92	4,2009
Toplam		3,9523

Tablo 24'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların müsabakalara gitme nedenleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin (513,26) - Deşarj Olmak İçin (659,27) karşılaştırmasında deşarj olmak için lehine, Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin (513,26) - Küfretmek İçin (669,00) karşılaştırmasında küfretmek için lehine, Deşarj Olmak İçin (659,27) - Takımı Desteklemek İçin (548,44) karşılaştırmasında deşarj olmak için lehine, Takımı Desteklemek İçin (548,44) - Küfretmek İçin (669,00) karşılaştırmasında küfretmek için lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarların müsabakalara gitme nedenleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeği mean sonuçlarına göre,

Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin (3,7074) - Deşarj Olmak İçin (3,9635) karşılaştırmasında deşarj olmak için lehine, Serbest Zamanlarımı Değerlendirmek İçin (3,7074) - Takımı Desteklemek İçin (4,0081) karşılaştırmasında ise takımı desteklemek için lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo24).

Tablo 25. Katılımcıların Amigolardan Etkileme Düzeyleri Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme(P)
Hiç Etkilemez	Kısmen Etkiler	,004*	,841
Hiç Etkilemez	Etkiler	,000*	,191
Hiç Etkilemez	Çok Fazla Etkiler	,000*	,056
Kısmen Etkiler	Etkiler	,000*	,586
Kısmen Etkiler	Çok Fazla Etkiler	,000*	,229
Etkiler	Çok Fazla Etkiler	,214	,876

* : P<0.05

Tablo 25'da araştırma kapsamına alınan Taraftarların amigolardan etkilenme düzeyleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Hiç Etkilemez-Kısmen Etkiler (P=0.004) arasında, Hiç Etkilemez- Etkiler (P=0.000) arasında, Hiç Etkilemez-Çok Fazla Etkiler(P=0.000) arasında, Kısmen Etkiler-Etkiler(P=0.000) arasında, Kısmen Etkiler-Çok Fazla Etkiler(P=0.000) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.(P<0.05)

Taraftarların amigolardan etkilenme nedenleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır (Tablo25).(P<0.05)

Tablo 26. Katılımcıların Amigolardan Etkileme Düzeyleri Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Hiç Etkilemez	474,88	3,8915
Kısmen Etkiler	539,08	3,9337
Etkiler	650,95	4,0058
Çok Fazla Etkiler	702,04	4,0600
Toplam		3,9523

Tablo 26'da araştırma kapsamına alınan Taraftarların amigolardan etkilenme düzeyleri değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Hiç Etkilemez (474,88) - Kısmen Etkiler (539,08) karşılaştırmasında kısmen etkiler lehine, Hiç Etkilemez (474,88) - Etkiler (650,95) karşılaştırmasında etkiler lehine, Hiç Etkilemez (474,88) - Çok Fazla Etkiler (702,04) karşılaştırmasında çok fazla etkiler lehine, Kısmen Etkiler (539,08) – Etkiler (650,95) karşılaştırmasında etkiler lehine, Kısmen Etkiler (539,08) -Çok Fazla Etkiler (702,04) karşılaştırmasında çok fazla etkiler lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 27. Katılımcıların Takımın Mağlubiyetinden Etkilenme Durumları Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
Beni Etkilemez	O gün Yemek Yiyemem	,000*	,831
Beni Etkilemez	O Gece Uyuyamam	,000*	,005*
Beni Etkilemez	Alkol Alırım	,000*	,000*
Beni Etkilemez	İş Verimim Düşer	,000*	,159
Beni Etkilemez	O Hafta Olumsuz Etkilenirim	,004*	,000*
O Gün Yemek Yiyemem	O Gece Uyuyamam	,007*	,452
O Gün Yemek Yiyemem	Alkol Alırım	,007*	,142
O Gün Yemek Yiyemem	İş Verimim Düşer	,000*	,988
O Gün Yemek Yiyemem	O Hafta Olumsuz Etkilenirim	,000*	,000*
O Gece Uyuyamam	Alkol Alırım	,928	1,000
O Gece Uyuyamam	İş Verimim Düşer	,559	,909
O Gece Uyuyamam	O Hafta Olumsuz Etkilenirim	,134	,197
Alkol Alırım	İş Verimim Düşer	,500	,605
Alkol Alırım	O Hafta Olumsuz Etkilenirim	,094	,418
İş Verimim Düşer	O Hafta Olumsuz Etkilenirim	,222	,000*

* : $P < 0.05$

Tablo 27'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların takımın mağlubiyetinden etkilenme Durumları değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Beni Etkilemez-O gün Yemek Yiyemem($P=0.000$) arasında, Beni Etkilemez - O Gece Uyuyamam($P=0.000$) arasında, Beni Etkilemez-Alkol Alırım($P=0.000$) arasında, Beni Etkilemez-İş Verimim Düşer($P=0.000$) arasında, Beni Etkilemez-O Hafta Olumsuz Etkilenirim($P=0.004$) arasında, O gün Yemek Yiyemem - O Gece Uyuyamam($P=0.007$) arasında, O gün Yemek Yiyemem - Alkol Alırım($P=0.007$) arasında, O gün Yemek Yiyemem - İş Verimim Düşer($P=0.000$) arasında, O gün Yemek Yiyemem - O Hafta Olumsuz Etkilenirim($P=0.000$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. ($P < 0.05$)

Taraftarların takımın mağlubiyetinden etkilenme Durumları değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin Spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Beni Etkilemez-O Gece Uyuyamam(P=0.005) arasında, Beni Etkilemez-Alkol Alırım(P=0.000) arasında, Beni Etkilemez-O Hafta Olumsuz Etkilenirim(P=0.000) arasında, O gün Yemek Yiyemem - O Hafta Olumsuz Etkilenirim(P=0.000) arasında, İş Verimim Düşer- O Hafta Olumsuz Etkilenirim(P=0.000) karşılaştırmasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo27).(P<0.05)

Tablo 28. Takımın Mağlubiyetinden Etkilenme Durum Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Beni Etkilemez	460,31	3,7179
O Gün Yemek Yiyemem	694,22	3,8303
O Gece Uyuyamam	591,21	4,0213
Alkol Alırım	594,40	4,0626
İş Verimim Düşer	571,23	3,9038
O Hafta Olumsuz Etkilenirim	537,30	4,2350
Toplam		3,9523

Tablo 28'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların takımın mağlubiyetinden etkilenme Durumları değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Beni Etkilemez (460,31) -O gün Yemek Yiyemem (694,22) karşılaştırmasında o gün yemek yiyemem lehine, Beni Etkilemez (460,31) - O Gece Uyuyamam(591,21) karşılaştırmasında o gece uyuyamam lehine, Beni Etkilemez (460,31) - Alkol Alırım (594,40) karşılaştırmasında alkol alırım lehine, Beni Etkilemez (460,31) – İş Verimim Düşer (571,23) karşılaştırmasında iş verimim düşer lehine, Beni Etkilemez (460,31) - O

Hafta Olumsuz Etkilenirim (537,30) karşılaştırmasında O Hafta Olumsuz Etkilenirim lehine, O gün Yemek Yiyemem (694,22) - O Gece Uyuyamam (591,21) karşılaştırmasında O gün Yemek Yiyemem lehine, O gün Yemek Yiyemem (694,22) - Alkol Alırım (594,40) karşılaştırmasında O gün Yemek Yiyemem lehine, O gün Yemek Yiyemem (694,22) - İş Verimim Düşer (571,23) karşılaştırmasında O gün Yemek Yiyemem lehine, O gün Yemek Yiyemem (694,22) - O Hafta Olumsuz Etkilenirim (537,30) karşılaştırmasında O gün Yemek Yiyemem lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarların takımın mağlubiyetinden etkilenme Durumları değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı özdeşleşme ölçeği mean sonuçlarına göre, Beni Etkilemez (3,7179) - O Gece Uyuyamam (4,0213) karşılaştırmasında o gece uyuyamam lehine, Beni Etkilemez (3,7179) - Alkol Alırım (4,0626) karşılaştırmasında alkol alırım lehine, Beni Etkilemez (3,7179) - O Hafta Olumsuz Etkilenirim (4,2350) karşılaştırmasında O Hafta Olumsuz Etkilenirim lehine, O gün Yemek Yiyemem (3,8303) - O Hafta Olumsuz Etkilenirim (4,2350) karşılaştırmasında O Hafta Olumsuz Etkilenirim lehine, İş Verimim Düşer (3,9038) - O Hafta Olumsuz Etkilenirim (4,2350) karşılaştırmasında O Hafta Olumsuz Etkilenirim lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo28).

Tablo 29. Katılımcıların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
Sakin	Kavgacı	,000*	,084
Sakin	Keyifli-Neşeli	,000*	,110
Sakin	Hırçın	,000*	,000*
Sakin	Uyumlu	,003*	,023*
Sakin	Saldırgan	,000*	,000*
Sakin	Öfkeli	,002*	,011*
Kavgacı	Keyifli-Neşeli	,151	,999
Kavgacı	Hırçın	,125	,003*
Kavgacı	Uyumlu	,000*	1,000
Kavgacı	Saldırgan	,916	,171
Kavgacı	Öfkeli	,023*	,889
Keyifli-Neşeli	Hırçın	,744	,000*
Keyifli-Neşeli	Uyumlu	,005*	,956
Keyifli-Neşeli	Saldırgan	,409	,042*
Keyifli-Neşeli	Öfkeli	,193	,613
Hırçın	Uyumlu	,033*	,028*
Hırçın	Saldırgan	,317	1,000
Hırçın	Öfkeli	,364	,749
Uyumlu	Saldırgan	,004*	,351
Uyumlu	Öfkeli	,512	,980
Saldırgan	Öfkeli	,040*	,914

* : P<0.05

Tablo 29'da araştırma kapsamına alınan Taraftarların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranış değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Sakin-Kavgacı(P=0.000) arasında, Sakin-Keyifli,Neşeli(P=0.000) arasında,

Sakin-Hırçın(P=0.000) arasında, Sakin-Uyumlu(P=0.003) arasında, Sakin-Saldırgan(P=0.000) arasında, Sakin-Öfkeli(P=0.002) arasında, Kavgacı-Uyumlu(P=0.000) arasında, Kavgacı-Öfkeli(P=0.023) arasında, Keyifli,Neşeli-Uyumlu(P=0.005) arasında, Hırçın-Uyumlu(P=0.033) arasında, Uyumlu-Saldırgan(P=0.004) arasında, Saldırgan-Öfkeli(P=0.040) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.(**P<0.05**)

Taraftarların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranış değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Sakin-Hırçın(P=0.000) arasında, Sakin-Uyumlu(P=0.023) arasında, Sakin-Saldırgan(P=0.000) arasında, Sakin-Öfkeli(P=0.011) arasında, Kavgacı-Hırçın(P=0.003) arasında, Keyifli,Neşeli-Hırçın(P=0.000) arasında, Keyifli,Neşeli-Saldırgan(P=0.042) ve Hırçın-Uyumlu(P=0.028) arasında, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo29).(**P<0.05**)

Tablo 30. Müsabaka İzlerken Sergilenen Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Takınla Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Sakin	415,10	3,7285
Kavgacı	670,31	3,9365
Keyifli- Neşeli	617,59	3,8970
Hırçın	605,76	4,2353
Uyumlu	521,18	3,9754
Saldırgan	670,32	4,2370
Öfkeli	557,03	4,0724
Toplam		3,9523

Tablo 30'da araştırma kapsamına alınan Taraftarların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranış değişkenine göre birimler arası

farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Sakin (415,10) – Kavgacı (670,31) karşılaştırmasında kavgacı lehine, Sakin (415,10) - Keyifli,Neşeli (617,59) de keyifli,neşeli lehine, Sakin (415,10) – Hırçın (605,76) karşılaştırmasında hırçın lehine, Sakin (415,10) – Uyumlu (521,18) karşılaştırmasında uyumlu lehine, Sakin (415,10) – Saldırgan (670,32) da saldırgan lehine, Sakin (415,10) – Öfkeli (557,03) karşılaştırmasında öfkeli lehine, Kavgacı (670,31) – Uyumlu (521,18) karşılaştırmasında kavgacı lehine, Kavgacı (670,31) – Öfkeli (557,03) de kavgacı lehine, Keyifli,Neşeli (617,59) – Uyumlu (521,18) karşılaştırmasında keyifli,neşeli lehine, Hırçın (605,76) – Uyumlu (521,18) karşılaştırmasında hırçın lehine, Uyumlu (521,18) – Saldırgan (670,32) karşılaştırmasında saldırgan lehine ve Saldırgan (670,32) – Öfkeli (557,03) karşılaştırmasında saldırgan lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarların Müsabaka İzlerken Sergiledikleri Davranış değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeği mean sonuçlarına göre, Sakin (3,7285) – Hırçın (4,2353) karşılaştırmasında hırçın lehine, Sakin (3,7285) – Uyumlu (3,9754) karşılaştırmasında uyumlu lehine, Sakin (3,7285) – Saldırgan (4,2370) da saldırgan lehine, Sakin (3,7285)–Öfkeli (4,0724) karşılaştırmasında öfkeli lehine, Kavgacı (3,9365) -Hırçın (4,2353) da hırçın lehine, Keyifli,Neşeli (3,8970) – Hırçın (4,2353) karşılaştırmasında hırçın lehine, Keyifli,Neşeli (3,8970)–Saldırgan (4,2370) karşılaştırmasında saldırgan lehine ve Hırçın (4,2353)–Uyumlu (3,9754) karşılaştırmasında hırçın lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (Tablo30).

Tablo 31. Katılımcıların Günlük Davranış İle Müsabaka Esnasındaki Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
Evet	Kısmen	,000*	,894
Evet	Hayır	,000*	,000*
Kısmen	Hayır	,182	,000*

* : $P < 0.05$

Tablo 31'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların Günlük Davranışları İle Müsabaka Esnasındaki Davranış değişkenlerine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Evet-Kısmen($P=0.000$) arasında ve Evet-Hayır($P=0.000$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. ($P < 0.05$)

Taraftarların Günlük Davranış İle Müsabaka Esnasındaki Davranış değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Evet-Hayır ($P=0.000$) karşılaştırmasında ve Kısmen-Hayır($P=0.000$) karşılaştırmasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablı31). ($P < 0.05$)

Tablo 32. Katılımcıların Günlük Davranış İle Müsabaka Esnasındaki Davranış Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Evet	320,63	3,8689
Kısmen	361,86	3,8461
Hayır	317,94	4,0931
Toplam		3,9523

Tablo 32’de araştırma kapsamına alınan Taraftarların Günlük Davranışları İle Müsabaka Esnasındaki Davranış değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Evet (320,63) – Kısmen (361,86) karşılaştırmasında kısmen lehine, Evet (320,63) – Hayır (317,94) karşılaştırmasında evet lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarların Günlük Davranış İle Müsabaka Esnasındaki Davranış değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeği mean sonuçlarına göre, Evet (3,8689) – Hayır (4,0931) karşılaştırmasında hayır lehine, Kısmen (3,8461) – Hayır (4,0931) karşılaştırmasında hayır lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo32).

Tablo 33. Katılımcıların Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi Değişkenine Göre Taraftarlık ve Takımla Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
Evet	Kısmen	,761	,000*
Evet	Hayır	,000*	,000*
Kısmen	Hayır	,001*	,379

* : $P < 0.05$

Tablo 33'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların Sizce Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Evet-Hayır($P=0.000$) ve Kısmen-Hayır($P=0.001$) karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. (**$P < 0.05$**)

Taraftarların Sizce Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Evet-Kısmen($P=0.000$) ve Evet-Hayır($P=0.000$) karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo33). (**$P < 0.05$**)

Tablo 34. Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Evet	582,89	4,0886
Kısmen	589,83	3,8592
Hayır	493,93	3,7666
Toplam		3,9523

Tablo 34'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların Sizce Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Evet (582,89) – Hayır (493,93) karşılaştırmasının evet lehine, Kısmen (589,83) - Hayır (493,93) karşılaştırmasında kısmen lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Taraftarların Sizce Galip Gelmek İçin Her Yol Denenmelimi değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Evet (4,0886) – Kısmen (3,8592) karşılaştırmasında evet lehine, Evet (4,0886) – Hayır (3,7666) karşılaştırmasında evet lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo34).

Tablo 35. Katılımcıların Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz Değişkenine Göre Spor Taraftarı ve Özdeşleşmelerini Gösteren Betimsel Verilerin Dağılımı (Mann-Whitney U - Scheffe)

DEĞİŞKENLER		Taraftarlık (P)	Özdeşleşme (P)
Ailemle	Okul Arkadaşlarımla	,033*	,999
Ailemle	Yalnız	,003*	,761
Ailemle	Okul Arkadaşlarımla	,186	,998
Ailemle	Taraftar gurubuyla	,001*	,002*
Okul Arkadaşlarımla	Yalnız	,000*	,568
Okul Arkadaşlarımla	İş Arkadaşlarımla	,001*	,973
Okul Arkadaşlarımla	Taraftar gurubuyla	,826	,005*
Yalnız	İş Arkadaşlarımla	,086	,850
Yalnız	Taraftar gurubuyla	,000*	,000*
İş Arkadaşlarımla	Taraftar gurubuyla	,000*	,000*

* : P<0.05

Tablo 35'de araştırma kapsamına alınan Taraftarların Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin Spor taraftarı ölçeği sonuçlarına göre, Ailemle-Okul Arkadaşlarımla(P=0.033) arasında, Ailemle-Yalnız(P=0.003) arasında, Ailemle-Taraftar gurubuyla (P=0.001) arasında, Okul Arkadaşlarımla-Yalnız(P=0.000) arasında, Okul Arkadaşlarımla-İş arkadaşlarımla(P=0.001) arasında, Yalnız-Taraftar gurubuyla(P=0.000) arasında, İş Arkadaşlarımla-Taraftar gurubuyla(P=0.000) arasında, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.(**P<0.05**)

Taraftarların Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz değişkenine göre birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Scheffe testinin spor taraftarı özdeşleşme ölçeği sonuçlarına göre, Ailemle-Taraftar gurubuyla (P=0.002) arasında, Okul Arkadaşlarımla-Taraftar gurubuyla(P=0.005) arasında, Yalnız-

Taraftar gurubuyla (P=0.000) arasında, İş Arkadaşlarımla- Taraftar gurubuyla(P=0.000) arasında, anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo35).(P<0.05)

Tablo 36. Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz Değişkenine Göre Spor Taraftarlığı ve Spor Taraftarı Özdeşleşmelerine İlişkin Mean Ranks-Mean Değerlerinin Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Taraftarlık Mean Ranks Değerleri	Özdeşleşme Mean Değerleri
Ailemle	504,38	3,7992
Okul Arkadaşlarımla	610,72	3,8262
Yalnız	380,08	3,6765
İş Arkadaşlarımla	456,44	3,7716
Taraftar gurubuyla	613,78	4,0719
Toplam		3,9523

Tablo 36'da araştırma kapsamına alınan Taraftarların Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Spor taraftarı ölçeği mean ranks sonuçlarına göre, Ailemle (504,38) - Okul Arkadaşlarımla (610,72) karşılaştırmasında okul arkadaşlarım lehine, Ailemle (504,38) –Yalnız (380,08) karşılaştırmasında ailemle lehine, Ailemle (504,38) - Taraftar gurubuyla (613,78) karşılaştırmasında taraftar gurubuyla lehine, Okul Arkadaşlarımla (610,72) – Yalnız (380,08) karşılaştırmasında okul arkadaşlarımla lehine, Okul Arkadaşlarımla (610,72) - İş arkadaşlarımla (456,44) karşılaştırmasında okul arkadaşlarım lehine, Yalnız (380,08) -Taraftar gurubuyla (613,78) karşılaştırmasında taraftar gurubuyla lehine, İş Arkadaşlarımla (456,44) - Taraftar gurubuyla (613,78) karşılaştırmasında taraftar gurubuyla lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların Müsabaka İzlemeye Kiminle Gelirsiniz değişkenine göre birimler arası farkların hangi grubun lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan spor taraftarı özdeşleşme ölçeği mean sonuçlarına göre, Ailemle (3,7992) - Taraftar gurubuyla (4,0719) karşılaştırmasında taraftar grubuyla lehine, Okul Arkadaşlarımla (3,8262) - Taraftar gurubuyla (4,0719) karşılaştırmasında taraftar grubuyla lehine, Yalnız (3,6765) - Taraftar gurubuyla (4,0719) karşılaştırmasında taraftar grubuyla lehine, İş Arkadaşlarımla (3,7716) - Taraftar gurubuyla (4,0719) karşılaştırmasında taraftar grubuyla diyenlerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur(Tablo36).

5. TARTIŞMA

Bu araştırma Trabzonspor taraftar gruplarının spor taraftarlığı ve takımlarıyla özdeşleşme durumlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya katılan taraftarların demografik özellikleri tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan 1127 taraftarın %92,5'ini erkek ve %7,5'ini ise bayanlar oluşturmaktadır (Tablo1). Bu veriler Trabzonspor taraftarlarının genel profilinde erkek katılımcıların çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Turgut'un yapmış olduğu Fenerbahçe spor kulübü örgütlü taraftarlarının taraftarlık anlayışları ile ilgili çalışmada da katılımcıların %91,3'ünün erkek, %8,7'sinin bayarlardan oluştuğu²⁰, Acet, futbol seyircilerinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkileriyle ilgili araştırmasında seyircilerin %91'inin erkek, %9'unun bayan, basketbol seyircilerinin %78'inin erkek, %22'sinin bayan, voleybol seyircilerin %62'si erkek, %38'inin bayan seyircilerden oluştuğu belirtilmiştir¹⁴⁷. Bu veriler, futbol taraftar profilinin büyük bir çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğunu gösterir.

Futbol seyircileri ile ilgili; Karagözlüoğlu ve Ay tarafından yapılan çalışmada seyircilerin %82'sinin erkek, %12'sinin bayan olduğu¹⁴⁸, Arıkan'ın (2000) çalışmasında erkeklerin %97.7, bayanların ise %2.3 oranında olduğu tespit edilmiştir³. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi futbolda erkek seyircilerin ağırlıkta olduğu bununla birlikte Almanya'da 1970 ve 1971 yıllarında yapılan bir araştırmada, seyircilerin %96'sının erkek, %4'ünün bayarlardan oluştuğunu tespit edilmiş olması, futboldaki erkek taraftar yoğunluğunun geçen süre içerisinde değişmediği şeklinde de yorumlanabilir³.

Ancak araştırmada yapılan Mann Whitney ve t-testi sonucunda taraftarlık (P=0,127) ve özdeşleşme (P=0,232) ölçeği üzerinde

cinsiyet faktörünün anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür ($P>0,05$). Buna sebep olarak da müsabakalara katılan bayan taraftarların sayısının (%7,5) düşük olması gösterilebilir. Gencay'ın (2004) üniversite öğrencilerinin spor taraftarlıklarıyla ilgili davranışları üzerine yaptığı çalışmada, spor taraftarlık açısından kız ve erkeklerin orta düzeyde, erkeklerin özdeşleşmesinin ($x=2.9517 \pm 1.03780$) kızlara göre ($x=2.7143 \pm 0.82531$) yüksek olduğunu tespit etmiştir¹³⁵. Bu sonuçlara göre trabzonspor'un bayan taraftarları, Gencay'ın çalışmasındaki üniversite öğrencilerine göre takımlarıyla daha üst düzeyde özdeşleştikleri görülmektedir.

Çalışmada katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında, en çok katılımın 27 yaş ve üzeri (%33,2) olduğu, en az katılımın ise (%16,1) 23-26 yaş grubu arasında olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Buna göre; seyircilerin büyük çoğunluğunun (%73.1), 15-29 aralığı yaş grubunda yoğunlaştığı görülmüştür. Bu bulgular, Taşgın'ın (2000) çalışmasındaki, seyircilerin %60'nın 15-29 yaş grubunda olduğu verileri ile paralellik göstermektedir¹⁷.

Yapılan benzer çalışmalara bakıldığında Arslan ve ark.'nın seyircilerin çoğunluğunun, 15-30 yaşları arasında ve erkek seyircilerden oluştuğu¹⁴⁹, Doğan ve Morali'nin araştırma sonuçlarında da seyircilerin %47.94'ünün 16-20 yaş grubunda olduğunu¹⁵⁰, Acet, seyircilerin %64.4'ünün 15-25 yaş grubunda¹⁴⁷, Karagözlü ve Ay seyircilerin %58'inin 15-25 yaş grubunda olduğunu¹⁴⁸, Bozdemir' seyircilerin %74'ünün 15-25 yaş grubunda olduğunu¹⁵¹, Arıkan'da yaptığı çalışmada seyircilerin %44.5'inin 15-24 yaş grubu arasında olduklarını³, Merçil ve Akyol ise yaptıkları araştırmada en yüksek katılım grubunun %27,5 ile 25-34 yaş grubunda olduğunu tespit etmişlerdir¹⁵². Araştırma verileri çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Bu verilere göre futbol seyircilerinin daha çok genç (15-25 yaş grubu) insanlardan oluştuğu, bu gençlerin çoğunun spor yapmadığı ve

karşılaşmalara rahatlamak, deşarj olmak için geldikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yaş ortalaması yükseldikçe seyirci oranında belirgin bir azalma olduğu, bu azalma da, sorumluluk duygusunun artmasıyla spor yapma arasında ters bir orantı olmasından kaynaklandığı söylenebilir¹⁵³. Yaman'ın (1999) sporda taraftarlığın farklı toplumsal gruplara göre karşılaştırmasıyla ilgili çalışmasında, öğrencilerin taraftarlık yaşlarının (%87,4) 14 yaş ve altında yoğunlaştığını belirlemiştir¹⁵⁴. Bu bulgular, bulgularımızla benzer görünümündedir. Çocuklarda, bu dönem ergenlik dönemi (latans) olarak adlandırılmaktadır. Bu yaşlardaki çocuklar anne, baba, hala, teyze gibi yakın özdeşleşme unsurlarının yanında sosyalleşme ile birlikte daha kabul edilebilir bir özdeşleşme modeli aranabilmektedir.¹²⁵ Sosyalleşme süreciyle birlikte çocuklar başarılı ve popüler olan bir takımla, oyuncularıyla, renkleriyle, amblemleriyle özdeşim kurabilmektedirler. Her iki bulguda da taraftar olma yaşının çoğunluğun, gelişimin latans devresinde yoğunlaşması bu nedenlere bağlanabilir.

Araştırmaya katılan taraftarların medeni durumlarına bakıldığında %69,5'inin bekâr, %30,5'inin evli olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre bekârların evlilere oranla daha çok taraftar gruplarıyla beraber hareket ettikleri söylenebilir(Tablo. 3).

Araştırma verilerine bakıldığında taraftarların %53,6'sının orta öğretim ve %2,2'sinin lisansüstü mezunlarından olduğu görülmektedir (Tablo 4). Özden Fenerbahçe seyircisi üzerine yaptığı çalışmada, katılımcıların %38,7'sinin lise, %32,9'unun lisans, %2,4'ünün ise yüksek lisans ve doktora eğitimli olduğunu tespit etmiştir¹⁵⁵. Turgut ise Fenerbahçe spor kulübü örgütlü taraftarlarının taraftarlık anlayışları üzerine yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların %50,8'inin üniversite, %35,6'sının lise, %5,6'sının lisansüstü, %5,1'inin ortaokul, %2,9'unun ilkokul mezunu olduğunu tespit etmiştir²⁰. Özden'in Fenerbahçe seyircileri ile yaptığı çalışma sonuçları, çalışma sonuçlarımız ile paralellik gösterirken, Turgut'un Fenerbahçe spor kulübü örgütlü taraftarlarının

tarafarlık anlayışları üzerine yapmış olduğu çalışma sonuçlarına göre, Fenerbahçe örgütlü taraftarlarının eğitim düzeylerinin Trabzonspor taraftar gruplarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Küçük (1997) ise yapmış olduğu çalışmada sporcuların eğitim durumlarının, %47,5'i lise, %43,4' yüksek okul ve lisansüstü eğitim olarak belirtmiřtir¹⁵⁶. Bozdemir'in 1998'de yaptığı çalışmada, seyircilerin %51.1'inin ilkokul ve ortaokul mezunu oldukları¹⁵¹, Arıkan'ın 2000'de yaptığı çalışmada seyircilerin %70.5'inin lise ve yüksek okul mezunu oldukları³, Taşın'ın 2000'de yaptığı çalışmada ise % 71.6'lık bir grubun lise ve niversite mezunu olduğu sonucu ıkmıřtır¹⁷. Buna göre geçmişe oranla taraftarın eğitim durumlarının yükseldiği görülmektedir. Dolayısıyla, seyircilerin eğitim durumlarının yükselmesiyle, davranışlarının tutarlılığı arasında olumlu bir ilişki olabileceği söylenebilir.

Araştırmaya katılan taraftarlar meslek gruplarına göre incelendiğinde, taraftarların %37'sinin serbest meslek, %36,6'sının ğrenci, %12,8'inin işçi, %10,8'inin memur, %2,8'inin emekli olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre taraftar gruplarının dörtte lk bölümü serbest meslek ve ğrenci gruplarından oluşmaktadır. Arıkan'ın yaptığı çalışmada, seyircilerin %48.9'unun ğrenci olduđu³, Acet'in (1997) yaptığı araştırmada, çalışmaya katılan seyircilerin meslek gruplarında; %30.2 ile öğrencilerin çoğunlukta olduğu, bunları sırasıyla %20.9 ile serbest meslek sahiplerinin, %17.4 ile memurların takip ettiği grlmřtr¹⁴⁷. Karagzlıoğlu ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları çalışmada seyircilerin %31'inin ğrenci, %21'inin serbest meslek grubunda olduğu sonucu çalışmamızla paralellik gstermektedir¹⁴⁸. Özden ve Turgut'un yapmış oldukları çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan taraftarların gelir düzeylerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplara bakıldığında, taraftarların %50,2'sinin orta, %28,1'inin iyi, %13'ünün kötü, %5'i çok iyi, %3,7'sinin çok kötü olduğu görülmektedir(Tablo1). Acet (2001)'in yapmış olduğu çalışmada, araştırma

grubunun 2001 itibarıyla %71,6'sının düşük gelir (325 milyon ve aşağısı) düzeyinde, %20,5'inin ise çok daha düşük gelir düzeyinde (100 milyon ve aşağısı) olduklarını belirtmektedir². Kılıçgil'in yapmış olduğu araştırmada taraftarların gelir düzeylerinin %58,7'sinin orta, %26'sının yüksek, %15,3'ünün alt gelir düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir¹⁴³. Bu sonuçlar araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Taraftar grupları ikamet ettikleri yerlere göre incelendiğinde, katılımcıların %78,3'ünün şehirde, %12,4'ünün ilçede, %5,3'ünün köyde, %4'ünün belde de ikamet ettikleri tespit edilmiştir. Acet'in (2005) çalışmasında örneklem grubunun ikâmet ettikleri yerlere bakıldığında; %54.7'sinin illerde, %24.4'ünün Büyükşehirlerde, %15.6'sının ise ilçelerde ikâmet ettikleri görülmüştür¹⁵³. Arıkan'ın (2000) araştırmalarında da, seyircilerin büyük kısmının Büyükşehir ve il merkezlerinde ikamet ettikleri sonucu, çalışmamızla paralellik göstermektedir³.

Acet'in (2005) araştırmasında, seyircilerin İkâmet ettikleri yer ile karşılaşmalardaki tepkileri ve günlük tepkiler arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu, seyirciler arasındayken tepkilerinin farklı olduğunu ifade edenlerin başında, %26 ile il de ikamet edenlerin geldiği, bunu %23 ile Büyükşehir ve %22 ile köyde ikamet edenlerin izlediği görülmüştür¹⁵³. Büyükşehir ve il de ikamet edenlerin daha çok deşarj olmak ve rahatlamak için karşılaşmalara geldiklerini, bunun günlük yaşantı içerisinde yoğun stres altında olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Turgut Fenerbahçe örgütlü taraftarlarının İstanbul'da yirmi altı farklı semtte oturduğunu tespit etmesine karşılık, bu taraftarların %40'ının Fenerbahçe spor kulübünün bulunduğu Kadıköy'de ikamet ettiğini belirlenmiştir²⁰. Bu sonuç çalışmada taraftarların %78,3'ünün takımın bulunduğu şehir merkezinde ikamet ettiği bulgusuyla paralellik göstermektedir. Acet'in (2005) çalışmasında karşılaşmaları grup ile izlemek isteyenlerin daha çok il, belde ve köylerde ikâmet edenler olduğu,

bunun da daha rahat hareket edebilmek düşüncesinden kaynaklandığını belirtilmektedir¹⁵³.

Taraftarlar en çok izledikleri televizyon programlarına göre incelendiğinde, taraftarların %51,2'si spor, %4,1'i belgesel programları izledikleri tespit edilmiştir (Tablo 1). Ancak Arda (2005) tarafından yapılan "Üç Büyük Takım Taraftarının Şiddete Eğilimleri" ile ilgili çalışmada taraftarların %30'unun komedi filmlerinden, %22'si ise savaş ve macera filmlerinden hoşlandıklarını saptanmıştır.

Çalışmaya katılan taraftarların dernek üyelik durumlarına bakıldığında %95,9'unun taraftarlar derneklerine üye olduğu, %4,1'inin üye olmadığı görülmüştür (Tablo 1). Benzer bir çalışmada Turgut, taraftarların üye oldukları derneklerin %85,5'inin aktif olduğunu ve bu derneklerin %89,3'ünün taraftarlık duygularını olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir²⁰.

Taraftarlar müsabakaları izleme durumlarına göre incelendiğinde, katılımcıların %62,4'si müsabakaları bir taraftar gurubuyla izledikleri, tespit edilmiştir (Tablo2). Buna göre, araştırmaya katılan taraftarların değişik taraftar gruplarına üye oldukları (%47,6'sının çılgınlar grubuna üye olduğu, %13,3'ünün fan kulübe, %1,5'inin diğer (farozlular, affetmezler, piranalar)), %37,6'sının ise herhangi bir taraftar grubuna üye olmadıkları tespit edilmiştir. (Tablo. 3). Turgut'un araştırma sonuçlarına göre Fenerbahçe taraftar derneklerine üye taraftarların %60'dan fazlası bir iki yıllık dernek üyelikleri olduğu belirlenmiş, Fenerbahçe futbol takımının son yıllarda aldığı başarılar ile tribünlerdeki seyirci sayılarının artması, yeni taraftar derneklerinin kurulması ve taraftarların bir derneğe üye olmaları arasında doğru bir orantı olduğunu tespit etmiştir²⁰. Turgut'un çalışma sonuçlarına göre sportif başarı, taraftarların taraftar gruplarına üye olmaları, gruplarla beraber hareket etmeleriyle doğru orantılıdır. Dolayısıyla; araştırmamızda ortaya çıkan taraftar gruplarına üye

sayısındaki azalma, başarılarla dolu bir geçmişe sahip Trabzonspor'un yirmi beş yıldır şampiyonluktan uzak kalmasıyla doğru orantılıdır.

Taraftarların müsabakalara gitme sıklıklarına baktığımızda, %34,4'ünün Trabzon'daki her maça, %31,5'inin müsait olduklarında, %16,7'sinin nadiren, %9,2'sinin sadece üç büyüklerin (FB-BJK-GS) maçlarına gittikleri, %7,3'ünün takımlarının iç ve dış sahadaki her maçına gittikleri, %0,9'unun ise takımlarının sadece deplasmandaki maçlarına gittikleri tespit edilmiştir(Tablo 4). Bu sonuçlara göre, taraftarların yaklaşık %75'inin takımlarını Trabzon'daki her maça giderek destekledikleri, bir kısmının da takımlarını deplasmanda yalnız bırakmayıp destekledikleri anlaşılmaktadır. Taraftarların Trabzon dışındaki maçlarda takımlarına fazla destek verememelerini taraftarların sosyo-ekonomik şartlarından kaynaklandığı söylenebilir. Turgut(2006) yaptığı çalışmada taraftarların %72,3'ünün takımlarının kendi sahalarındaki her maçına gittiklerini, %19'unun takımlarının kendi sahalarındaki önemli maçlarına gittiklerini, %3,4'ünün de deplasmanlardaki her maçına gittiklerini tespit etmiştir²⁰. Bu sonuçlarla çalışma sonuçları arasında paralellik olduğu görülmektedir.

Merçil ve Akyol'un(2004) yapmış olduğu araştırmada da katılımcıların %9,7'si ayda bir kez maça gittikleri, %1,5'inin ise onbeş günde bir maça gittikleri görülmüştür¹⁵². Bu çalışmadaki sonuçlarla bizim çalışmamızdaki sonuçlar arasında farklılık görülmektedir. Bunun sebebi, bu araştırmanın Türkiye'nin 14 ilinde random yöntemi ile mahallelerde belirlenen 2'şer hanede yaşayanlar üzerinde yapılması olarak gösterilebilir. Oysa taraftarların tribünlere devamının aidiyet ve sadakat duygularını daha da pekiştirdiği, kendini takımıyla daha özdeşleşmiş olarak gördüğü bilimsel olarak ortaya konmuştur¹⁵⁷.

Taraftarların müsabakalara gitme nedenlerine bakıldığında, katılımcıların %64,2'sinin takımı desteklemek, %17,6'sinin serbest zamanlarını değerlendirmek, %13'ünün deşarj olmak, %5,4'ünün küfretmek ve kavga etmek için maçlara geldikleri tespit edilmiştir(Tablo 5).

Acet (2001) yapmış olduğu çalışmada seyircilerin %74,7'sinin müsabakalara deşarj olmak için geldiklerini, %16,3'ünün takımlarını desteklemek için, %4,8'inin kavga etmek, %2,2'sinin ise küfretmek için müsabakalara geldiklerini tespit etmiştir². Arda (2005) yapmış olduğu çalışmada, FB, GS ve BJK'ın kendi sahalarında yaptıkları maçlara gelen taraftarların %79'unun maçlara takımlarını desteklemek için geldiklerini, %19'unun eğlenmek ve deşarj olmak için maçlara geldiklerini tespit etmiştir¹⁵⁸. Arda'nın yaptığı çalışma sonuçları ile çalışma sonuçlarımız arasında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmalar ışığı altında taraftarların müsabakalara takımlarını desteklemek için, seyircilerin ise deşarj olmak için geldiklerini söyleyebiliriz.

Çalışmamıza katılan taraftarların %33,6'sının amigolardan kısmen etkilendikleri, %31,9'unun hiç etkilenmedikleri, %21,3'ünün etkilendikleri, %13,2'sinin ise çok fazla etkilendikleri tespit edilmiştir(Tablo 6). Acet'in (2001) yapmış olduğu "Futbol seyircisini fanatik ve saldırgan olmaya yöneltten sosyal faktörler" çalışmasında karşılaşmaları düzenli olarak seyreden özellikle öğrenci ve serbest meslek gruplarının %30 oranında amigolardan olumsuz etkilendiklerini tespit etmiş, amigoların davranışlarının seyircilerin %75'ini etkilediğini belirtmektedir².

Katılımcıların tuttıkları takımın mağlup olması sonucu etkilenme durumlarına baktığımızda, %24'ü etkilenmediklerini, %22'si o hafta boyunca olumsuz etkilendiklerini, %16,9'u iş verimlerinin düştüğünü, %14,6'sı takımın yenildiği gün yemek yiyemediklerini, %11,9'u alkol aldığını ve %10,2'si o gece uyuyamadıklarını ifade etmişlerdir(Tablo 7). Katılımcıların %24'ünün mağlubiyetten etkilenmediği görülürken %76 gibi dörtte üçünden daha fazla bir bölümü ise farklı şekillerde de olsa takımlarının mağlubiyetinden etkilendikleri görülmektedir. Turgut (2006) örgütlü Fenerbahçe taraftarlarıyla yapmış olduğu çalışmada takımın önemli bir maç kaybetmesiyle taraftarların %63,7'sinin çok üzüldüğü, bu durumun ise günlük yaşamlarını da etkilediğini tespit etmiştir²⁰.

Bozdemir(1998) Kayseri spor taraftarlarıyla yapmış olduğu “Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açıdan Tahlili” çalışmasında önemli bir mağlubiyetten sonra taraftarların %87,1 gibi büyük bir çoğunluğunun bu durumdan çok etkilendiğini, sadece %12,9'luk bir kısmı bu durumu normal karşıladığını tespit etmiştir¹⁵¹.

Gencay (2004) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada, önemli bir mağlubiyetten sonra öğrencilerin %48,5'i sporda yenmenin ve yenilmenin normal olduğunu söylerken, %34,9'u bu durumu sadece üzülerek daha ılımlı bir tepki verdiği, sadece %16,6'sı bu durumu içselleştirip sert tepki verdiklerini belirlemiştir¹³⁵.

Bu bulguları bulgularımızla değerlendirdiğimizde, üniversite öğrencilerinin mağlubiyete daha ılımlı bir tepki verdiklerini söyleyebiliriz. Bu durum öğrencilerin eğitim seviyelerinin diğer taraftar oluşumlarına göre yüksek olmasına ve çoğunluğunun taraftar kimliğini, ön plana çıkan kimlik olarak kullanmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Zira sosyal kimlik kuramına göre, bireyin sosyal kimliğinin bir parçası olarak desteklediği takımın galibiyeti, bireyin benlik değerine olumlu bir katkı sağlarken, yenilgisi benlik değerine bir tehdit olarak algılanacaktır. Ancak, tuttuğu takımın galibiyetinden ve mağlubiyetinden nasıl etkileneceğine, kişinin takımıyla yaptığı özdeşleşme derecesinin etkili olduğu söylenebilir¹⁵⁹.

Araştırmaya katılan taraftarların müsabakalarda, %25,6'sının keyifli-neşeli, %22,6'sının sakin, %15,8'inin hırçın, %13,6'sının kavgacı, %12,2'sinin uyumlu, %5,9'unun öfkeli, %4,3'ünün saldırgan davranış sergiledikleri tespit edilmiştir(Tablo 8). Bununla birlikte, taraftarların %40,5'inin günlük davranışları ile müsabaka esnasındaki davranışlarının aynı olmadığı, %31,9'unun kısmen aynı olduğu, %27,6'sının aynı olduğu tespit edilmiştir(Tablo 9). Acet'in(2001) araştırmasında seyircilerin %45,4'ünün günlük davranışları ile müsabaka esnasındaki davranışlarının aynı olmadığı, %30,3'ünün kısmen aynı olduğu, %24,3'ünün ise aynı olduğunu tespit etmiştir. Acet'in (2001) Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesi, 11

ili ve 1. ligde mücadele eden 14 futbol takım seyircileriyle yapmış olduğu araştırma sonuçları, çalışma sonuçlarımız ile paralellik göstermektedir.

Çalışmaya katılan taraftarların, %51,4'ünün "galip gelmek için her yol denenmelidir", %25,6'sının "hayır", %23,1'inin ise "kısmen" görüşünde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 10). Acet'in (2001) yapmış olduğu çalışmada, örneklem grubunun %23,9'unun galip gelmek için her yolun mubah olduğu, %26,9'unun kısmen mubah olduğu, %49,1'inin ise galip gelmek için her yolun mubah olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre Trabzonspor taraftarları, takımlarının galip gelmesi için yarıdan fazlası her yolu mubah sayarken, Acet'in örneklem grubuna göre ise seyircilerin yarıya yakın bir kısmı takımlarının galip gelmesi için her yolun mubah olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların %60,2'sinin müsabakalara taraftar gruplarıyla geldiği, %13,7'sinin iş arkadaşlarıyla, %9,7'sinin okul arkadaşlarıyla, %8,5'inin aileleriyle, %8'inin yalnız geldikleri tespit edilmiştir (Tablo 11). Çalışmaya katılan taraftarların büyük çoğunluğunun %60,2 müsabakalara bir taraftar grubu ile gelmeleri, takımını daha çok benimsedikleri ve üst düzeyde özdeşleştiklerinin bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan taraftarların yaş grupları değişkenine göre spor taraftarlık puanları incelendiğinde yaş grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 13). Spor taraftarlık puanlarına göre 15-18 (575,59) yaş grubu taraftarların 27 ve üzeri (518,99) yaş grubu taraftarların puanlarından daha yüksek olduğu, ancak 15-18 (575,59) yaş grubunun 19-22 (587,64) yaş grubu ve 23-26 (601,06) yaş grubunun taraftarlık puanlarından daha düşük olduğu ve bu sonuçlara göre Trabzonspor taraftar gruplarından 23-26 (601,06) yaş grubu taraftarları diğer yaş grubu taraftarlardan daha sıkı taraftar oldukları bulunmuştur (Tablo 14).

Katılımcıların yaş gruplarına göre spor taraftarı özdeşleşme puanlarına bakıldığında yaş grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (Tablo 13). Spor taraftarı özdeşleşme puanlarına göre 15-18 (4,098) yaş grubu taraftarların 19-22 (3,845), 23-26 (3,946) ve 27 ve üzeri (3,926) yaş grubu taraftarların puanlarından daha yüksek olduğu, 19-22 (3,845) yaş grubu taraftarların puanlarının ise 23-26 (3,946) ve 27 ve üzeri (3,926) yaş grubu taraftarların puanlarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre 15-18 yaş grubu taraftarların diğer yaş gruplarına göre takımlarıyla en yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar olduğu belirlenmiştir (Tablo 14).

Taraftarların eğitim durumları değişkenine göre spor taraftarı özdeşleşme sonuçlarına bakıldığında eğitim durumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Spor taraftarı özdeşleşme sonuçlarına göre lise mezunları ile üniversite mezunları karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 15). Taraftarların eğitim durum değişkenleri ile spor taraftarı özdeşleşme puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, lisansüstü (4,108) mezunlarının takımlarıyla en yüksek düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar olduğu, üniversite (3,849) mezunlarının ise diğer eğitim durum değişkenleri arasında takımlarıyla en düşük düzeyde özdeşleşmiş taraftarlar olduğu belirlenmiştir (Tablo 16).

Taraftarlar, spor taraftarlıkları ve spor taraftarı özdeşleşme açısından meslek gruplarına göre incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 17). Taraftarların meslek grupları değişkenine göre spor taraftarlık puanları incelendiğinde, öğrencilerin (597,73) en yüksek puana sahip oldukları, dolayısıyla meslek gruplarına göre öğrencilerin en sıkı spor taraftarları oldukları belirlenmiştir. Emekliler (458,80) en düşük spor taraftarlık puanıyla meslek grupları arasında en az taraftarlık anlayışına sahip oldukları tespit edilmiştir (Tablo 18).

Katılımcıların spor taraftarı özdeşleşme puanları meslek gruplarına göre incelendiğinde, trabzonspor taraftar gruplarındaki taraftarlar arasında öğrencilerin (4,072) diğer meslek gruplarına göre takımlarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleştikleri tespit edilmiştir. Takımlarıyla en düşük düzeyde özdeşleşen meslek grubunun ise emekliler (3,685) olduğu belirlenmiş, işçilerin (3,788) memurlardan (3,883), memurların ise serbest meslek (3,930) gruplarından daha düşük düzeyde takımlarıyla özdeşleştikleri belirlenmiştir (Tablo 18).

Araştırmaya katılan taraftarların spor taraftarlıkları ve spor taraftarı özdeşleşme açısından en çok izledikleri televizyon programlarına göre incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 19). Taraftarların en çok izledikleri televizyon programları değişkenine göre spor taraftarlık puanları incelendiğinde, film (639,75) izleyenlerin en yüksek puana sahip oldukları, belgesel (393,63) programları izleyenlerin ise en düşük spor taraftarlık puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre film izleyenler en yüksek, belgesel programları izleyenlerin ise en az taraftarlık anlayışına sahip oldukları tespit edilmiştir (Tablo 20).

Katılımcıların spor taraftarı özdeşleşme puanları izlenen televizyon programlarına göre incelendiğinde, taraftar gruplarındaki taraftarlardan spor (4,068) programlarını izleyenlerin takımlarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleştikleri tespit edilmiştir. Takımlarıyla en düşük düzeyde özdeşleşen grubunun ise haber (3,573) izleyenler olduğu belirlenmiş, müzik-eğlence (4,002) programlarını izleyenlerin dizi (3,897) izleyenlerden, film (3,852) izleyenlerin belgesel (3,788) izleyen gruplarından daha yüksek düzeyde takımlarıyla özdeşleştikleri belirlenmiştir (Tablo 20).

Araştırma kapsamına alınan taraftarların, spor taraftarlıkları ve spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri açısından müsabakalara gitme sıklıklarına göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu

belirlenmiştir (Tablo 21). Taraftarların müsabakalara gitme sıklıkları değişkenine göre spor taraftarlık puanları incelendiğinde, takımın iç ve dış sahadaki her maçına gidenlerin (695,68) en yüksek puana sahip oldukları, dolayısıyla müsabakalara gitme sıklıklarına göre takımın iç ve dış sahadaki her maçına gidenlerin daha sıkı taraftar oldukları belirlenmiştir. Nadiren (494,17) maça gidenler ise en düşük spor taraftarlık puanıyla müsabakalara gitme sıklıklarına göre en az taraftarlık anlayışına sahip oldukları tespit edilmiştir (Tablo 22).

Katılımcıların spor taraftarı özdeşleşme puanları müsabakalara gitme sıklıklarına göre incelendiğinde, taraftarlardan iç ve dış sahadaki her maça gidenlerin (4,416) en yüksek puana sahip oldukları ve takımlarıyla en yüksek düzeyde özdeşleştikleri tespit edilmiştir. Takımlarıyla en düşük düzeyde özdeşleşen taraftarlar ise müsait olduklarında (3,806) maça gidenler olduğu belirlenmiştir (Tablo 22).

Katılımcıların spor taraftarlık düzeyleri ve spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri açısından müsabakalara gitme nedenlerine göre incelendiğinde, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 23). Taraftarların müsabakalara gitme nedenlerine göre spor taraftarlık puanlarına bakıldığında, küfretmek için (669,00) maçlara giderim diyenler en yüksek puana sahiptirler. Bu sonuca göre müsabakalara küfretmek için giderim diyenler, deşarj olmak için (659,27) giderim diyenlerden, deşarj olmak için giderim diyenler, kavga etmek için (611,92) giderim diyenlerden, kavga etmek için giderim diyenler, takımımı desteklemek için (548,44) giderim diyenlerden, takımımı desteklemek için giderim diyenler, serbest zamanlarımı değerlendirmek için (513,26) giderim diyenlerden daha sıkı taraftar oldukları belirlenmiştir (Tablo 24).

Örneklem grubunun müsabakalara gitme nedenlerine göre spor taraftarı özdeşleşme değerlerine bakıldığında, kavga etmek için (4,200) maçlara giderim diyenler en yüksek puana, serbest zamanlarımı değerlendirmek için (3,707) giderim diyenler ise en düşük puana

sahiptirler. Bu sonuçlara göre müsabakalara kavga etmek için (4,200) giderim diyenler, takımımı desteklemek için (4,008) giderim diyenlerden, takımımı desteklemek için giderim diyenler, deşarj olmak için (3,963) giderim diyenlerden, deşarj olmak için giderim diyenler, küfretmek için (3,953) giderim diyenlerden, küfretmek için giderim diyenler, serbest zamanlarımı değerlendirmek için (3,707) giderim diyenlerden daha yüksek seviyede takımlarıyla özdeşleştikleri belirlenmiştir(Tablo 24).

Taraftarların, spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri açısından amigolardan etkilenme durumlarına göre incelendiğinde, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiş, spor taraftarlık düzeyleri açısından değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Tablo 25). Çalışmaya katılan taraftarların amigolardan etkilenme durumlarına göre spor taraftarlık puanları, amigolardan çok fazla etkilenirim (702,04) diyenler en yüksek puana sahip olduklarından spor taraftarlık düzeyleri en yüksek olan taraftar grubunu oluşturduğu tespit edilmiştir. Spor taraftarlığı açısından amigolardan çok fazla etkilenirim diyen ve taraftarlık düzeyi en üst seviyede olan taraftarları, amigolar beni (650,95) etkiler, amigolar beni kısmen (539,08) etkiler ve amigolardan hiç (474,88) etkilenmem diyenler şeklinde sıralanır. Bu sonuçlara göre amigolardan çok fazla etkilenenler en üst derecede spor taraftarlığına sahip taraftarlar, amigolardan hiç etkilenmeyen taraftarlar ise en düşük derecede taraftarlığa sahip taraftarlar olduğu belirlenmiştir(Tablo 26).

Araştırma kapsamına alınan taraftarlar spor taraftarlık düzeyleri ile spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri, takımın mağlubiyetinden etkilenme durumlarına göre incelendiğinde, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir(Tablo 27). Taraftarların, takımın mağlubiyetinden etkilenme durumlarına göre spor taraftarlık puanlarına bakıldığında, takımın mağlup olduğu gün yemek yiyemem (694,22) diyenler en yüksek puana sahiptirler. Takımın mağlubiyeti beni etkilemez (460,31) diyenler ise en düşük spor taraftarı puanına sahiptirler.

Taraftarların takımın mağlup olmasından etkilenme değişkenlerine göre, o gün yemek yiyemem (694,22) diyenler, alkol alırım (594,40) diyenlerden, alkol alırım diyenler, o gece uyuyamam (591,21) diyenlerden, o gece uyuyamam diyenler, iş verimim düşer (571,23) diyenlerden, iş verimim düşer diyenler, o hafta olumsuz etkilenirim (537,30) diyenlerden, o hafta olumsuz etkilenirim diyenler, beni etkilemez (460,31) diyenlerden daha sıkı taraftar oldukları belirlenmiştir(Tablo 28).

Taraftarların, takımın mağlubiyetinden etkilenme durumlarına göre taraftar özdeşleşme puanlarına bakıldığında, takım mağlup olduğunda o hafta olumsuz etkilenirim (4,235) diyenler en yüksek puana sahiptirler. Takımın mağlubiyeti beni etkilemez (3,717) diyenler ise en düşük taraftar özdeşleşme puanına sahip taraftarlardır. Takımın mağlup olmasından etkilenme değişkenlerine göre taraftarların takımlarıyla özdeşleşme düzeyleri incelendiğinde, o hafta olumsuz etkilenirim (4,235)diyenler, alkol alırım (4,062) diyenlerden, alkol alırım diyenler, o gece uyuyamam (4,021) diyenlerden, o gece uyuyamam diyenler, iş verimim düşer (3,903) diyenlerden, iş verimim düşer diyenler, o gün yemek yiyemem (3,830) diyenlerden, o gün yemek yiyemem diyenler, beni etkilemez (3,717) diyenlerden daha yüksek seviyede takımlarıyla özdeşleştikleri belirlenmiştir(Tablo 28).

Taraftarlar, müsabakalarda sergiledikleri davranış değişkenlerine göre spor taraftarlık düzeyleri ile spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri açısından incelendiğinde, birimler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir(Tablo 29). Taraftarların, müsabakalarda sergiledikleri davranış değişkenlerine göre spor taraftarlık puanları açısından, müsabakalarda saldırgan (670,32) ve kavgacı (670,31) bir davranış sergileyen taraftarlar en yüksek puana sahip, sakin (415,10) bir davranış sergileyen taraftarlar ise en düşük puana sahip oldukları belirlenmiştir. Müsabaka izlerken sergilenen davranış değişkenlerinden elde edilen puanlara göre, saldırgan ve kavgacı bir davranış sergileyen

tarafklar, keyifli-neşeli (617,59) davranış sergileyen taraftarlardan, keyifli-neşeli davranış sergileyen taraftarlar, hırçın (605,76) davranış sergileyen taraftarlardan, hırçın davranış sergileyen taraftarlar, öfkeli (557,03) davranış sergileyen taraftarlardan, öfkeli davranış sergileyen taraftarlar, uyumlu (521,18) davranış sergileyen taraftarlardan, uyumlu davranış sergileyen taraftarlar ise sakin (415,10) davranış sergileyen taraftarlardan daha sıkı taraftar oldukları tespit edilmiştir(Tablo 30).

Taraftarların, müsabakalarda sergiledikleri davranışlara göre özdeşleşme puanları açısından, müsabakalarda saldırgan (4,237) ve hırçın (4,235) bir davranış sergileyen taraftarlar en yüksek puana, sakin (3,728) bir davranış sergileyen taraftarlar ise en düşük puana sahip oldukları belirlenmiştir. Müsabaka davranış değişkenlerinden elde edilen puanlara göre, saldırgan (4,237) ve hırçın (4,235) olan taraftarlar, öfkeli (4,072) olan taraftarlardan, öfkeli olan taraftarlar, uyumlu (3,975) davranış sergileyen taraftarlardan, uyumlu davranış sergileyen taraftarlar, kavgacı (3,936) olan taraftarlardan, kavgacı olan taraftarlar, keyifli-neşeli (3,897) davranış sergileyen taraftarlardan, keyifli-neşeli davranış sergileyen taraftarlar da sakin (3,728) davranış sergileyen taraftarlardan takımlarıyla daha fazla özdeşleştikleri tespit edilmiştir(Tablo 30).

Araştırma grubunun, günlük davranışları ile müsabakalarda sergiledikleri davranış değişkenlerine göre spor taraftarlıkları ile spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri açısından, birimler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir(Tablo 31). Taraftarların, günlük davranışları ile müsabakalarda sergiledikleri davranış değişkenlerine göre spor taraftarlık puanları açısından, günlük davranışları ile müsabakalardaki davranışları kısmen aynı (361,86) olanlar en yüksek puana, aynı olmayanlar (317,94) ise en düşük puana sahip taraftar grupları olduğu görülmektedir. Günlük davranış ile müsabaka esnasındaki davranışlardan elde edilen puanlara göre, kısmen aynı (361,86) diyenler, evet (320,63)

diyenlerden, evet diyenler ise hayır (317,94) diyenlerden daha yüksek düzeyde taraftar oldukları tespit edilmiştir (Tablo 32).

Çalışmaya katılan taraftarlar, günlük davranışları ile müsabakalarda sergiledikleri davranış farklılıklarına göre özdeşleşme puanları açısından, günlük davranışları ile müsabakalardaki davranışları tamamen farklı (4,093) olanlar en yüksek puana, kısmen aynı (3,846) olanlar ise en düşük puana sahip taraftarlar olduğu görülmektedir. Günlük davranış ile müsabaka esnasındaki davranışlardan elde edilen puanlara göre, davranışları aynı olmayanlar (4,093), aynı olanlardan (3,868), aynı olanlar, kısmen aynı (3,846) olanlardan daha yüksek düzeyde takımlarıyla özdeşleştikleri tespit edilmiştir (Tablo 32).

Galip gelmek için her yol denenmelimi değişkenine göre spor taraftarlıkları ile taraftar özdeşleşme düzeyleri açısından, birimler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (Tablo 33). Taraftarların, galip gelmek için her yol denenmelimi değişkenine göre taraftarlık puanları açısından, kısmen denenmeli (589,83) diyenler en yüksek puana, hayır denenmeli (493,93) diyenler ise en düşük puana sahip taraftarlar olduğu görülmektedir. Elde edilen puanlara göre, kısmen denenmeli (589,83) diyenler, evet (582,89) diyenlerden, evet diyenler ise hayır galip gelmek için her yol denenmemeli (493,93) diyenlerden daha yüksek düzeyde taraftar oldukları tespit edilmiştir (Tablo 34).

Taraftarların takımlarıyla özdeşleşme seviyelerine göre galip gelmek için her yol denenmelimi değişkeninden elde ettikleri puanlar açısından, evet denenmeli (4,088) diyenler en yüksek puana, hayır denenmemeli (3,766) diyenler ise en düşük puana sahip taraftarlar olduğu görülmektedir. Elde edilen puanlara göre, evet denenmeli (4,088) diyenler, kısmen (3,859) diyenlerden, kısmen diyenler ise hayır denenmemeli (3,766) diyenlerden daha yüksek düzeyde takımlarıyla özdeşleştikleri tespit edilmiştir (Tablo 34).

Araştırma grubunun, müsabakaya geldikleri gruplara göre spor taraftarlıkları ve spor taraftarı özdeşleşme düzeyleri açısından, birimler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Tablo 35). Taraftarların, müsabakaya geldikleri gruplara göre spor taraftarlık puanları açısından, taraftar grubuyla (613,78) müsabakalara gelenler en yüksek puana, yalnız (380,08) gelenler ise en düşük puana sahip taraftarlar olduğu görülmektedir. Taraftarların müsabakalara geldikleri gruplara göre aldıkları puanlar açısından değerlendirildiğinde, taraftar grubuyla (613,78) gelenler, okul arkadaşlarıyla (610,72) gelenlerden, okul arkadaşlarıyla gelenler, aileleriyle (504,38) gelenlerden, aileleriyle gelenler, iş arkadaşlarıyla (456,44) gelenlerden, iş arkadaşlarıyla gelenler ise yalnız (380,08) gelenlerden daha yüksek düzeyde taraftar oldukları tespit edilmiştir (Tablo 36).

Taraftarların, müsabakaya geldikleri gruplara göre takımlarıyla özdeşleşme puanları açısından, taraftar gruplarıyla (4,071) müsabakalara gelenler en yüksek puana, yalnız (3,676) gelenler ise en düşük puana sahip taraftarlar olduğu görülmektedir. Taraftarların müsabakalara geldikleri gruplara göre aldıkları puanlar açısından, taraftar grubuyla (4,071) gelenler, okul arkadaşlarıyla (3,826) gelenlerden, okul arkadaşlarıyla gelenler, aileleriyle (3,799) gelenlerden, aileleriyle gelenler, iş arkadaşlarıyla (3,771) gelenlerden, iş arkadaşlarıyla gelenler ise yalnız (3,676) gelenlerden alınan puanlar açısından takımlarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleştikleri tespit edilmiştir (Tablo 36).

6. SONUÇ

Trabzonspor taraftarlarının, spor taraftarlığı ve takımla özdeşleşmelerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Çalışmaya katılan taraftarların cinsiyetlerine göre spor taraftarlığı ve takımlarıyla özdeşleşme düzeyleri açısından herhangi bir fark olmadığı, spor taraftarlığı açısından eğitim seviyeleri arasında herhangi bir fark olmadığı, takımlarıyla özdeşleşmeleri açısından ise taraftarların eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir fark olduğu, gelir seviyeleri açısından taraftarlar arasında gerek taraftarlık gerekse özdeşleşme açısından anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre Trabzonspor taraftarlarının taraftar derneklerine üye olanlarla olmayanlar arasında, spor taraftarlığı ve özdeşleşme açısından bir fark olmadığı, müsabakaları bir taraftar grubuyla izleyip izlememe durumları açısından ise hem spor taraftarlığı, hemde takımla özdeşleşme bakımından anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların, farklı taraftar grupları açısından spor taraftarlığı ve özdeşleşmeleri açısından aralarında bir fark olmadığı, müsabakalara gitme sıklıkları bakımından ise taraftarlık ve özdeşleşme açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Trabzonspor taraftarlarının spor taraftarlığı açısından, yaş grupları arasında spor taraftarlık puanları en yüksek olan taraftarların 23-26 yaş grubu, meslek grupları açısından öğrencilerin, müsabakalara gitme sıklıkları açısından iç ve dış sahadaki her maça gidenler, maçlara gitme nedenleri açısından küfretmek için gidenler, müsabakalarda amigolardan çok fazla etkilenenler, takımın mağlup olduğu gün yemek yiyemeyenler, müsabaka izlerken saldırgan ve kavgacı bir tavır sergileyenler, müsabakalara taraftar gruplarıyla ve okul arkadaşlarıyla gelenlerin olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların Spor taraftarı özdeşleşmeleri açısından, yaş grupları arasında spor taraftarı özdeşleşme puanları açısından en yüksek olan taraftarların 15-18 yaş grubu, lise ve lisans üstü mezunları, öğrenciler, spor ve müzik eğlence programları izleyenler, iç ve dış sahadaki her maça gidenler, müsabakalara kavga etmek ve takımı desteklemek için gidenler, takım mağlup olduğunda hafta boyunca olumsuz etkilenenler, müsabakalarda saldırgan ve hırçın tavır sergileyenler, müsabakalarda günlük davranışlardan farklı davranış sergileyenler, galip gelmek için her yol denenmelidir diyenler ve müsabakalara bir taraftar gruplarıyla gelenlerin olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; Trabzonspor futbol taraftarlarının spor taraftarlıkları ile takımlarıyla özdeşleşmeleri yüksek düzeydedir. Özellikle taraftar gruplarıyla beraber hareket eden taraftarlar takımlarını kendi yaşamlarının bir uzantısı olarak görürler. Bu sebepten dolayı takımın mağlup olması veya galip gelmesi günlük yaşamlarını çok fazla etkilemektedir.

Öneriler:

Spor kulüpleri, taraftarları için dernekler oluşturulmasını özendirilmeli, örgütlenmelerine destek vererek, informal taraftar gruplarının bu derneklere üye olmalarını sağlamalıdır.

Farklı taraftar gruplarının her türlü davranışları yönlendirilip, kontrol edilebilmek üzere Taraftar Derneklerinin üstünde onları ortak hareket ettirecek ve bilinçli bir şekilde yönlendirilebilecek farklı taraftar dernekleri temsilcilerinin oluşturduğu "Taraftar Dernekleri Birliği" kurulmalı, bu Birlik hem taraftar dernekleri arasında koordinasyonu hem de Kulüple işbirliğini ve ahengi sağlamalıdır.

Taraftar dernekleri vasıtası ile sosyal bir ihtiyaç olarak taraftarların kimlik edinme ve aidiyet duygularının geliştirilmesi ile kulüple

tarafklar arasinda karşılıklı iyi niyet, kabul ve işbirliği sağlanıp sürdürülmelidir.

Ayrıca taraftarı olduğu halde kulübün müsabakalarına gitmeyen evren üzerinde de araştırmalar yapılarak tribüne gelmeme nedenleri ile eldeki çalışmanın bağlantısı kurulmalıdır.

7. ÖZET

Araştırmanın amacı, Trabzonspor taraftarlarının spor taraftarlığı ve takımlarıyla özdeşleşmelerinin incelenmesidir.

Çalışmanın evrenini Trabzonspor taraftar grupları, örneklemini ise Trabzon'daki taraftar gruplarından random yöntemle seçilen 1127 taraftar oluşturmaktadır. Taraftar grup liderleriyle yüz yüze yapılan görüşmelere göre taraftar gruplarının yaklaşık 5300 üyesi olduğu tespit edilmiştir. Örneklem grubu taraftar gruplarının üye sayısının %22,09'unu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, Trabzonspor taraftarlarının spor taraftarlığı ve takımlarıyla özdeşleşmelerini tespit etmeye yönelik bir anket uygulanmıştır. Anket, konu uzman görüş ve önerileri dikkate alınarak hazırlanmış, 100 kişilik bir ön gruba uygulanmıştır. Ön uygulama anketlerinden elde edilen veriler yardımıyla anket maddelerinin güvenilirlik analizi yapılmış, spor taraftar ölçeğinde yer alan 20 maddenin güvenilirlik katsayısı $\alpha:0,87$ ve spor taraftarı özdeşleşme ölçeğinde yer alan 15 maddenin güvenilirlik katsayısı $\alpha:0,89$ olarak bulunmuş ve ankete son şekli verilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır.

Değerlendirme sırasında araştırma verilerinin frekans ve yüzdeleri alınmıştır. Kolmogorov smirnov testine göre spor taraftar ölçeği $P<0.05$ anlamlılık düzeyine göre normal olarak dağılmamış verilere ilişkin testlerde iki'li gruplar için Mann-Whintney U; iki'den fazla gruplar için Kruskal Wallis Testleri uygulanmış, normal olarak dağılmış verilere ilişkin testlerde iki'li gruplar için T-Testi (Independent Samples T-Test); iki'den fazla gruplar için Tek Faktörlü Varyans analizi (One-Way Anova) testleri uygulanarak elde edilen veriler tablolatırılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, taraftarların büyük çoğunluğunun erkek, öğrenci ve serbest meslek sahibi, orta bir gelir ile lise

düzeyinde bir eğitim, kendi sahalarındaki ve müsait olduklarında, takımı desteklemek için maça gittikleri, takımın mağlubiyetinden etkilendikleri, günlük davranışlarıyla müsabakalardaki davranışlarının farklı olduğu, galip gelmek için her yolun denenmesi gerektiği, spor taraftarlık ve takımlarıyla özdeşleşme düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

8. SUMMARY

The aim of this study was to determine the partiality of the fans of Trabzonspor and their identifying with their team.

The population of the research consisted of the fans of Trabzonspor and the samples consisted of 1127 fans selected randomly from the fans of Trabzonspor. According to the interview made with the leaders of the fans, there were 5300 fans of this team. The group selected as samples consisted 21,26 % of the total number of fans.

In this research, a questionnaire was conducted for determining of the fans of Trabzonspor, their partiality level and their identification level with their team. The questionnaire was prepared by considering the viewpoints and recommendations of the experts on the issue and it was applied on a pre-groups constituted of 100 persons. Depending on the data obtained from the pre-application questionnaire, the reliability analysis of the questionnaire was made. As a result, the reliability of 20 question in the category of fans was determined to be $\alpha:0,87$ and the reliability of 15 questions taking part in the category of fans' identifying with their team was determined to be $\alpha:0,89$, and than the questionnaire was put in its last form based on this information.

During the assessment, the frequency and percentage of the research data were taken. According to Kolmogorov smirnirov test applied for the tests, the meaningfulness of which was not at the $P<0.05$ level, Mann-Whintney U test was applied for binary groups and Kruskal Wallis test was applied for those more than 2 groups. In the normally distributed tests, T-Test (Independent Samples T-Test) was applied for binary groups and One-Way Anova applied for those consisting of more than 2 groups. The data were collected and a table was made. The error performance of this study was determined as 0,05.

Based on the findings of the research, it was reported that a great number of fans were men, students, self-employed, were middle income level, were high school education; they supported the team in their home soccer field when and they had appropriate time, they were affected when their team was beaten, their daily behaviours and behaviours during match are different, and they thought that every method should be applied for winning and that their partiality level and the level of identifying with their team was high.

9. KAYNAKLAR

1. Yıldırım İ. "Sporda Fair Play Kavramının Tarihsel Boyutları". Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi 2. Ulusal Kongre Bildirileri, Kasım 1992; Yayın No.3: s.174–179.
2. Acet M. "**Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler**". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. 2001.
3. Arıkan A N. "**Farklı Branşlardaki Spor Seyircilerinin Sosyo-Kültürel Profili ve İzleyicilik Durumları Üzerine Bir Araştırma**". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. 2000.
4. Fişek K. "**Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**". 2. Baskı. Ankara: 1998; Bağırğan Yapımevi.
5. Doğan İ. "**Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu ve Şiddet**". Düşünen Siyaset Dergisi, 1999 Mart, Yıl 1, Sayı: 2, s.73–85.
6. Horak R, Reiter W, Bora T, "**Futbol ve Kültürü, Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler**". İletişim Yayınları, 3.Baskı, 2001; Sayı 5: s. 241–247, İstanbul.
7. James J D, Ridinger L L, "**Female And Male Sports Fans**". A Comparison Of Sport Consumption Motives, Journal of Sport Behavior; Academic Research Library, 25: 260, 2002; September.
8. Wann DL, Melnick MJ, "**Sports Fans:Psychology And Social Impact Of Spectators**". 246, Roulledge, 2001; Newyork.
9. Jacobson B, "**The Social Psychology Of The Creation Of A Sports Fan Identity**". A Theoretical Review Of The Literature, Athletic Insight The Online Journal Of Psychology, 5, 2- 2003; June.
10. Başer E, "**Uygulamalı Spor Psikolojisi Performans Sporunda Psikolojinin Rolü**". Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 1985, Ankara.

11. Kuper S, **“Futbol Asla Sadece Futbol Değildir”**. Çev: Gürtunca S, Sabah Kitapları, Başkan Ofset, 1996, İstanbul.
12. Fredman J. L, Sears D. O, Carlsmith J. M, **“Sosyal Psikoloji”**. Çev: Dönmez A, 3. Baskı, İmge Kitapevi, 1998, İstanbul.
13. Moralı S, Acar M F, **“Futbol’da Şiddetin Toplumbilimsel Boyutları”**. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1998, 5, 1, s.22 -26.
14. Renkikurt T, **“Kirli Futbol”**. Akşam Gazetesi, 18.12.1999.
15. Apaydın A, **“Futbola Giriş”**. 1.Baskı, 2000, Bursa, Akmat Akınoğlu Matbaacılık.
16. Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul, Tercüman Spor Ansiklopedisi, **“Çağımızın Oyunu Futbol”**. Cilt 1, 1981.
17. Taşgın Ö, **“Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Profili”**. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 2000.
18. Hiçyılmaz E, Kızılet A, **“Futbol”**. 2. Baskı, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, Orhan Ofset, 1997.
19. Özküçük M. **“Sevgili Futbol Sever”**. T.F.F. Yayınları, 2, 1999, İstanbul.
20. Turgut M. **“Fenerbahçe Spor kulübü Örgütlü Taraftarlarının Taraftarlık Anlayışları Üzerine Bir Araştırma”**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi; Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 2006.
21. **“Spor Sözlüğü Terimler ve Açıklamaları”**. 1. Baskı, İstanbul, Remzi Kitapevi; 1985. s. 7-57.
22. Afyon Y. A., **“Futbol’da Öğrenme ve Öğretme”**. Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul: M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1994.
23. Urartu Ü, **“Futbol, Teknik, Taktik, Kondisyon”**. 1.Baskı. İstanbul: İnkılâp yayınları; 1994. s. 29–32.
24. Yüksel O, **“Sporda Erdemlilik ve Cassandra Çaresizliği”**. 1. Baskı, İzmir. İleri Kitapevi; 1994.
25. Türkmen H N, **“Çağımızda Bacasız Sanayi, Futbol”**. T.F.F. Yayınları, Sayı: 1, İstanbul, 1998.

26. Bilgili A, "Vanspor Olgusunun Sosyolojik Boyutu". 100. Yıl Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1999; Cilt 1, Sayı 2: s. 33–43.
27. Mutlu K, "**Sporda Anarşi ve Şiddet**". Türk Alman Diyaloğunda Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar, 1. Baskı. İstanbul: 1991.
28. Kıvanç H, Der: Soley Ş. "**Futbol, Futbol... Niçin Hep Futbol**". Spor Yıllığı, İstanbul: Yenilik Basımevi; 1965.
29. Toker H., Helvacıoğlu E, "Futbolun Sırrı". Bilim ve Ütopya Dergisi, 2000 – Haziran; Sayı: 72.
30. Güven Ö. "Futbol Topu İle Oynamanın Bazı Kùltürlerdeki Benzer Görünümleri ve Tarihsel Gelişimine Ait Bilgiler". Düşünen Siyaset Dergisi, 1999 - Mart; Sayı:2.
31. Stemmler T, Çev: Akça N. "**Futbolun Kısa Tarihi**". Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2000.
32. Galeano E, Çev: Önal E Necati K M. "**Gölgede ve Güneşte Futbol**". İstanbul: Can Yayınları; 1997.
33. Alpman C. "**Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi**". Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı Yayını. 2001.
34. Sert M. "**Gol Atan Galip**". Futbola Sosyolojik Bir Bakış. İstanbul: Bağlam Yayınları; 2000.
35. Trifonas P P, Çev: Kömürcü D. "**Umberto Eco ve Futbol**", İstanbul: Everest Yayınları; 2004.
36. Tunçkol M, "**Profesyonel Futbolcuların Futbolu Bırakma Yaşantılarını Algılamaları Üzerine Bir Araştırma**". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı; 2007.
37. Hiçyılmaz E. "**Çağdaş Yaklaşım Futbol**". İstanbul: Doyuran Matbaası; 1975.
38. Gençlik Spor Genel Müdürlüğü "Türk Spor Tarihine Genel Bakış". Ankara: Spor Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları; 1990.

39. Kahraman Â. “Osmanlı Devleti’nde Spor”. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları; Başvuru Kitapları Dizisi 27; 1995.
40. Akın Y. “Ana Hatları ile Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikaları”. Toplum ve Bilim Dergisi 2005; Sayı,103: s. 53–93.
41. Kayaoğlu I G, Ö Ciravoğlu, C Akalın, “**Bir Tutkudur Trabzon**”. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş; 1997.
42. Kuğu M R, “**Trabzon Sporunun Başlangıç Günleri ve Gelişmesi**”. Sabah Postası Gazetesi, 1963.
43. Öymen H R, “**Trabzon’da Sporun Kuruluşu ve gelişmesi**”. cilt.22. İstanbul: Eğitim Hareketleri; 1977. sayı: 258–259.
44. Kulaçoğlu H, “**Fırtına, İhtilal, Efsane Trabzonspor**”. 3. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları; 2004. s. 23–24–352–354,
45. Lermioğlu M, “**Akçaabat-Akçaabat Tarihi**”. İstanbul, 1949. Atilla Alp Bölükbaşı Özel Arşivi. Ocak 2008 Trabzon.
46. Özel S, “**Milli Mücadele’de Trabzon**”. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994.
47. Tarakcıoğlu M R, “**Trabzon’un Yakın Tarihi**”. KTÜ Yayınları, 1986.
48. İstikbal Gazetesi, “**İdmanocağı Kulübünün İlk nizamnamesidir**”. 18 Şubat 1921 Cuma, Sayı: 229. Atilla Alp Bölükbaşı Özel Arşivi.
49. İstikbal Gazetesi, **28 Ocak 1921 Cuma**. Sayı: 211. Atilla Alp Bölükbaşı Özel Arşivi.
50. Bölükbaşı A A, “**Akçaabat Spor Tarihi**”. Trabzon, 1994.
51. Albayrak H, “**Trabzon’daki İlk Spor Kulüplerinin Tarihçeleri**”. <http://www.oflular.com/yazi-182-trabzondaki-ilk-spor-kuluplerinin-tarihceleri.html>,adresinden Erişim: 20.03. 2007
52. Subaşı İ, “**Trabzonspor Tarihi**”. Doyuran Matbaası, 1977. Atilla Alp Bölükbaşı Özel Arşivi.
53. Öztürk M E, “**Trabzonspor Kulüp Tarihi**”. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı; 1998.
54. Demir M, “**Trabzonspor Arşivi**”. Trabzon: 1997.

55. Altay Ö, “**Trabzonspor Efsanesi**”. Sportif Yayıncılık, İstanbul, 1997.http://www.netbul.com/superstar/ozeldosyalar/trabzonspor_spor_kulubu/trabzonspor_kurulus.asp 19.01.2008.
56. Bilgin N, “**Sosyal Bilimler Kavşağında Kimlik Sorunu**”. 1.Baskı. İzmir: Ege Yayınları; 1994. s.20–35.
57. Backman Carl W, “**Secord Paul F Social Psycholgy**”. 2nd Ed. Tokyo: Mc Graw Hill Ltd; 1974. s.118-120.
58. Kocacık F, “Üniversite Gençliğinde Kimlik Bunalımı: Farklılaşma ve Özdeşleşme”. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Araştırmaları Dergisi: 2003 – Eylül; Sayı: 1, s. 10.
59. Odabaşı Y, “**Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşmesi**”. 1. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 1999. s. 57–77.
60. Saney E, “**Genel Sosyoloji Dersleri**”. Ankara: G.Ü. Basın Yayın Y.O.Yayınları, 1985.
61. Cebeci D, “**Manzum İfadelerin Savaşta ve Spordaki Gücü-II**”. Türk Yurdu Dergisi, 1995; Cilt No: 15. 96, s. 22–30. Ankara.
62. Şerif M, Şerif C W, Çev: Atakay M, Yavuz A. “**Sosyal Psikolojiye Giriş**”. 1. Cilt, İstanbul: Sosyal Yayınlar; 1996.
63. Sloan LR, “**The Function And Impact Of Sports For Fans**”. Review Of Theory And Contemporary Research, İn J.H.Goldstein,(Ed.), Sports, Games And Play: Social And Psychological Viewpoints, Hillsdale, Nj: 1979, Laurence Erlbaum Associates.
64. Gutmann A, “**Sport Spectators**”. 87, 1986. Columbia University Pres, New York.
65. “**Türkçe Sözlük**”. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi; 1988.
66. Trail G T, James J D, “**The Moti-Vation Scale For Sport Consumption**”. Assessment Of The Scale’s Psycho-Metric Propeties, 2001, Journal Of Sport Behavior, 24(1), 108 – 127.
67. Günay M, Tiryaki Ş, “**Spor Taraftarı Özdeşleşme (STÖÖ) Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması**”. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, 2003: Cilt No: 14, Sayı:1.

68. Sezen Y, “**Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar**”. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul. 1990: s.25.
69. Gustave L B, Çev. S. Demirkan, “**Kitleler Psikolojisi**”. s.153–154, İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1991.
70. Genç D A, “**Spor Hukuku**”. 1. Baskı, İstanbul: Alfa Basım; 1998.
71. Şahin H M, “**Spor da Şiddet ve Saldırganlık**”. Gaziantep spor Kulübü Eğitim Yayınları, Yayın No:5, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2003.
72. Jones I, “**The Origin and Maintenance of Sports Fan Identification**”. A Response to Wann, Perceptual and Motor Skills, 1997. 85, .257–258.
73. Wann D L, Branscombe N R, “**Die-Hard And Fair-Weather Fans**”. Effects Of Identification On Birging And Corfing Tendencies, Journal of Sport and Social Issues, 1990. 14, 103–117.
74. Sutton W A, Mcdonald M A, “**Milne G R, Creating And Fostering Fan Identification İn Professional Sports**”. Sport Marketing Quarterly, Volüme. 6, No. 1, 22, 1997.
75. <http://www.sirc.org>, “**Cross-National Variations in Football Violence in Europe**”. 12.06.2004 tarihinde www.sirc.org/publik/fvcross.html adresinden alınmıştır.
76. Giulianotti R, “**Supporters, Followers, Fans, And Flaneurs, A Taxonomy Of Spectator Identities İn Footballi**”. Journal Of Sport & Social Issues, Volume 26, No. 1, 25–46, February, 2002.
77. Warren H, “**Oxford Türkiye Sözlüğü İngilizce-Türkçe**”. İstanbul: Turhan Kitapevi; 1999.
78. Fişek K, “**İç Barışın Bütün Şartları Mevcut**”. Hürriyet Gazetesi, 18 Kasım, 1997.
79. Kucur R, “**Kimlik aşırılıktır**”. Aksiyon Dergisi, 1995: 2. 55: s. 23–32.
80. Kayaoğlu A G, “**Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet**”. Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı; 2000.

81. Erkal M, Güven Ö, Ayan D, “**Sosyolojik Açıdan Spor**”. 3. Baskı. İstanbul: Der Yayınları; s.147–179, 1998.
82. Gümüş A, “**Holiganizm Anlaşılabilir mi?**”. Radikal Gazetesi, 02 Temmuz, 2000.
83. Voigt D, “**Spor Sosyolojisi**”, Çev. Atalay A, 5.Cilt. İstanbul: Alkım Yayınları; 1998.
84. Dutton J. Dukerich J. ve Harquail C V. “**Organizational Images And Membership Commitment**”, Administrative Science Quarterly, 34, 239–263. 1994.
85. Ashforth B E. ve Mael F. “**Social Identity Theory and the Organizations**”, Academy of Management Review, 14, p. 20–39. 1989.
86. Pratt M G. “**To be or not to be**”: **Central Question in Organizational Identification**”. D.A. Whetten and P.C. Godfrey (Eds). *Identity in Organizations: Building Theory Through Conversation*, 171–208. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 1998.
87. Kreiner G E, Ashforth B E. “**Evidence Toward an Expanded Model of Organizational Identification**”. Journal of Organizational Behavior, 25, 1. 2001.
88. Tompkins P K, Cheney G. “**Communication and Unobtrusive Control in Contemporary Organizations**”. R.D. McPhee ve P.K. Tompkins (eds). *Organizational Communication: Traditional Themes and New Directions*, Beverly Hills, CA: Sage, 179–210. 1985.
89. Shamir B. “**Calculations, values and Identities: The Sources of Collectivist Work Motivation**”. Human Relations, 43, p. 313–332. 1990.
90. Tajfel H. “**Differentiation between Social Groups. Study In Social Psychology Of Intergroup Relations. London**”. Academic Press. 1982
“Social Psychology of Intergroup Relations”, Annual Review of Psychology, 33, 1–39. 1978.
91. Van Dick R, Wagner U, Stellmacher J. ve diğerleri, “**The Utility Of A Broader Conceptualization Organizational Identification: Which Aspect Really Matter?**”. Journal of Occupational and Organizational

Psychology, 77: 171-191. 2005.

92. Tajfel H, Turner J C. **“The Social Identity Theory Of Intergroup Behavior”**. In S.Worchel ve W.G. Austin (Eds.), *The Psychology of Intergroup Relations*, 2, 7–24, Chicago: Nelson Hall. 1985.

93. Mael F, Ashforth B. **“Loyal from day one: Biodata organizational identification, and turnover among newcomers”**. *Personnel Psychology*, 48, 309–333. 1995.

94. Halsam S A, Eggins R A, Reynolds K J. **“The ASPIRe Model: Actualizing Social and Personal Identity”**. *Resources to Enhance Organizational Outcomes, Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 76:1. 2003.

95. Bruner J S. **“On Perceptual Readiness”**. *Psychological Review*, 64. 123–152. 1995.

96. Oakes P J. **“The Salience of social categories”**. J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S.D. Reicher ve M.S. Wetherel (Eds), **“Rediscovering The Social Group”** 117-141. Oxford: Blackwell. 1987.

97. Albert S, Ashorth B E, Dutton J E. **“Organizational Identity and Identification: Charting New Waters and Building New Bridges”**. *Academy of Management Journal*, 25, Special Issue. 2000.

98. Ravasi D, Van Rekom J. **“Key Issues In Organizational Identity And Identification Theory”**. *Corporate Reputation Review*, 6:2, 118–132. 2003.

99. Dukerich J M, Golden B, Shortell S M. **“Beauty Is In The Eye Of The Beholder: The Impact Of Organizational Identification, Identity And Image On Physician Cooperative Behavior”**. *Administrative Science Quarterly*, 47:3. 2002.

100. Scott C R, Corman S R, Cheney G. **“Development of Strucurational Model of Identification in the Organization”**. *Communication Theory*, 8, 3, 298–336. 1998.

101. Sass J S, Canary J D. **“Organizational Commitment and Identification: An Examination of Conceptual and Operational**

- Convergence**". Western Journal of Speech Communication, 55, 275–293. 1991.
- 102.** Cherim S. "**Influencing Organizational Identification During Major Change: A Communication based Perspective**", Human Relations, 55, 1117- 1137. 2002.
- 103.** Cheney G. Tompkins P K. "**Coming to Terms with Organizational Identification and Commitment**". Central States Speech Journal, 38:1, 1–15. 1987.
- 104.** Ashforth B E. "**Role Transitions in Organizational Life: An Identity Based Perspective**". Mahwah, N J: Erlbaum. 2001.
- 105.** Cheney G. "**On The Various And Changing Meaning Of Organizational Membership: A Field Study Of Organizational Identification**". Communication Monographs, 50, 342–362. 1983.
- 106.** Tüzün İ K, "**Örgütsel Güven, Örgütsel Kimlik ve Örgütsel Özdeşleşme İlişkisi**". Uygulamalı Bir Çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2006.
- 107.** Scott S G, Lane V R. "**A stakeholder approach to organizational identity**". Academy of Management Review, 25: 1, 43–62. 2000.
- 108.** Elsbach K, Bhattacharya C B. "**Defining Who You are by What You are not: Organizational Dis-identification and the National Rifle Association**". Organization Science, 12, 393–413. 2001.
- 109.** Giddens A. "**The Constitutions of Society, Berkeley**". University of California Press. 1984.
- 110.** Mael F, Ashforth B. "**Alumni And Their Alma Mater: A Partial Test Of The Reformulated Model Of Organizational Identification**". Journal Of Organizational Behavior , 13; 103–123. 1992.
- 111.** Ashforth B E, Humprey R H. "**Emotional Labor in Service Roles: The influence of Identity**". Academy of Management Review,18, 88–115. 1993.
- 112.** Abrams D, Brown R. "**Self-Consciousness and Social Identity:**

Self Regulations As A Group Member", Social Psychology Quarterly, 52, 311–318, 1989.

113. Öcalan M, "**Sporda Fanatizm**". Futbol Seyircileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı; 2003.

114. Smith G J et. Al, "**A Profile of The Deeply Committed Sports Fan**". Arena Review, 5, 26–65, 1981.

115. Erdoğan N, "**Yaşasın Futbol- Galatasaray'ın Avrupa'yı Fethi**". İstanbul: Birikim Yayınları; 1993.

116. Branscombe N R, Wann D L, "**Role of Identification With a Group**". Arousal, Categorization, Processes and Self-esteem in Sport Spectator Aggression, Human Relations, 45, 10, 1013 -1033. 1992a.

117. Smith G J, Petterson B, Williams T, Hogg J, "**A profile of The Deeply Committed Sports Fan**". Arena Review, 5, 26–44, 1981.

118. Wakefield K L, "**The Pervasive Effects of Social Influence on Sporting Event Attendance**". Journal of Sport and social Issues, 19, s. 335–351, 1995.

119. Wann D L, Branscombe N R, "**Influence Level of Identification With a Group and Physiological Arousal on Perceived Intergroup Complexity**". British Journal of Social Psychology, 34, s. 223–235, 1995a.

120. Wann D L, Branscombe N R, "**Influence of Identification With a Sports Team on Objective Knowledge and Subjective Beliefs**". International Journal of Sport Psychology, 26, s. 551–567, 1995b.

121. Wann D L, Dolan T J, "**Attributions of Highly Identified Sport Spectators**". The Journal of Social Psychology, 134, s. 783–792, 1994.

122. Erkan D, "**Futbol Fanatizminin Bazı Benlik Değişkenleri Yönünden İncelenmesi**". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı; 2003.

123. Branscombe N R, Wann D L, "**Coolective Self-Esteem Consequences of Outgroup Derogation When a Valued-Social**

Identity is on Trial". European Journal of Social Psychology, 24, s.641–657, 1994.

124. Freud S, Çev. Şipal K , "**Kitle Psikolojisi**". İstanbul: Cem Yayınevi; 1996. s. 53–70.

125. Uluğ M, "**Niçin Oyun, Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi**". İstanbul: Göçebe Yayınları; 1997. s .24,25.

126. Selçuk Z. "**Eğitim Psikolojisi, Atlas Kitabevi**". 4. Baskı, Ankara: 1996. s. 59-60.

127. Sanay E. "**Genel Sosyoloji Dersleri**", Ankara: Gazi Üniversitesi Basım Yayım Yüksekokulu Matbaası; 1991. s.176–185.

128. Hoffer E, Çev. Günnur E. "**Kesin İnançlılar**". 7. Baskı, İstanbul: İmge Yayın Tasarım, 1998.

129. Sutton W A, Mcdonald M A, Milne G R, "**Creating And Fostering Fan Identification İn Professional Sports**". Sport Marketing Quarterly, Vol. 6, No. 1, 22, 1997.

130. Yetim A, "**Sosyoloji ve Spor**". 1. Baskı. Ankara: Toprak Matbaacılık; 2000. s. 36–198.

131. Finn G, "**Sporting Symbols, Sporting Identities**". Soccer And İnter-Group Conflict İn Scotland And Northern Ireland, İn İ.S. Wood (Ed), Scotland And Ulster, 37, Edinburgh: Mercat Pres, 1994.

132. Aksel A G, "**Finali Oynayamadık Ama Kupaların En Büyüğünü Kazandık**". 18.06.2004 tarihinde <http://www.organel.com.tr/olimpiyat.htm> adresinden alınmıştır.

133. Sırmacı E, Tanyeri Y, Saraçoğlu N, "Varoşların Futbol Tutkusu". Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 1. Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitapçığı, 1998: Erzurum, s. 84.

134. Özbaydar S, "**İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi**". 5. İstanbul: Altın Kitabevi; 1983. s. 211–212.

135. Gençay S, "**Üniversite Öğrencilerinin Spor Taraftarlığıyla İlgili Davranışları Üzerine Bir Araştırma**". Yayınlanmamış Doktora Tezi,

Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı; 2004.

136. Maltepe Üniversitesi, “**Davranış**”. 25.07.2004 tarihinde www.maltepe.edu.tr/haberler/seminer/sunular/MEF%20PROJE%20

ÖRNEKLERİ.ppt adresinden alınmıştır.

137. Kağıtçıbaşı Ç, “**İnsan ve İnsanlar**”. 6.Baskı, İstanbul, 1985: s. 223.

138. Dönmezler S, “**Sosyoloji**”. Savaş Yayınları, Ankara, 1984. s.187.

139. Karaküçük S, “**Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme**”. 2. Baskı, Seren Ofset Matbaacılık, Ankara: 1997; s. 73-74.

140. www.sporbilim.com, “**Toplumsal Grup ve Spor**”. 12.06.2004 tarihinde www.sporbilim.com/t_hareketlilik.html adresinden alınmıştır.

141. Köknel Ö, “**İnsanı Anlamak**”. 6.Basım, Altın Kitapları Yayınevi, İstanbul: 1997; s.134 – 356 – 359.

142. Tiryaki Ş, “**Sporda Şiddetin Ortaya Çıkışı**”. 7.Uluslararası Spor Bilimleri Kongre Kitabı, 2002-Ekim; s.114–118, 27–29 – Antalya.

143. Kılıçgil E, “Süper Ligde Oynayan Bir Futbol Takımı Taraftarlarının Futbol Maçlarını Televizyondan İzleme Yerine Bizzat Stadyumdan Canlı İzleme Tercihleri Üzerine Bir Araştırma”. Sim Matbaacılık. Ankara: Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Kongre Kitabı, 2003-Ekim; s. 471.

144. Uztuğ F, Gösterişli E, Katırcı H, “Değişen Taraftar Kimliği ve Taraftar Web Siteleri”. Antalya, 7.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Seminer Kitabı, 2002- Ekim; s. 45.

145. Toklucu M, “**Taraftarın Senle**”. 1.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları; 2001.

146. Cialdini R B, Borden R J, “**Basking in Reflected Glory: Three (Football) Field Studies**”. Journal of Personality and Social Psychology, 34, (3), 366- 375, 1976.

147. Fredman J L, Sears D O, Carlsmith J M, Çev: Dönmez A. “**Sosyal Psikoloji**”, 3. Baskı, İstanbul: İmge Kitapevi; 1998. s.191–195.

- 147.** Acet M. “**Futbol Seyircisinin Sosyokültürel Yapısının Şiddet Eylemine Etkisi**”, Voleybol ve Basketbol Seyircileri İle Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, MÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, s. 10,14, İstanbul, 1997.
- 148.** Karagözoğlu C, Ay S M. “**Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğilimleri**” İstanbul Örneği, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Hacettepe Üniversitesi, Yıl: 6, 3, s. 27-31, Ankara, 1999.
- 149.** Arslan C, Bingölbali A, “Futbol Seyircisini Fanatik Olmaya Yönelten Motivasyonel ve Psikolojik Etkenler”, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Hacettepe Üniversitesi, Yıl, 6, s. 3-10, Ankara, 1997.
- 150.** Doğan B, Moralı S. “Futbol’da Seyirci Taşkınılıkları ve Bunun Altında Yatan Psiko-sosyal Nedenler” Futbol Bilim Dergisi, Hacettepe Üniversitesi, Yıl, 6, S. 2, s. 16-20, Ankara, 1999.
- 151.** Bozdemir M. “**Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açidan Tahlili**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul, 1998.
- 152.** Merçil İ Akyol F. “Türk futbol taraftarlarının kulüpleriyle ahlaki ve duygusal özdeşleşmeleri”, Galatasaray Üniversitesi, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ve Centre International d’Etudes du Sport, Adalet, Etik ve Spor Semineri, İstanbul, 16 Nisan 2004.
- 153.** Acet M. “**Sporda Saldırganlık ve Şiddet**” Morpa Kültür Yayıncılık, Yaylacık Matbaası, s.103, İstanbul, 2005.
- 154.** Yaman E. “**Sporda Taraftarlığın Farklı Toplumsal Gruplara Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sivas, 1999.
- 155.** Özden T. “**Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo- Ekonomik Profili Üzerine Bir Araştırma**” Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2000.

- 156.** Küçük V. “**Sporda Yönlendirmenin Yeri ve  nemi, Futbol  rneği**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, s. 30-42, İstanbul,1999.
- 157.** Erdinç C “**Futbol sen bizim her şeyimizsin**” Sabah Aktüel Pazar, 5 Aralık 2004.
- 158.** Arda E. “**Suç İşleyen Gençlerin Gereksinim ve öfke örüntülerinin incelenmesi**” Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Adli Tıp Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.
- 159.** Kayaoğlu A G. “**Futbol Fanatizmi Sosyal Kimlik ve şiddet**” Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Bir  alışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2000,

10.EKLER

ANKET FORMU

Sevgili taraftarlar,

Bu ölçekten elde edilecek veriler "Futbolda taraftar ve takım özdeşleşmesi" başlıklı bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Vereceğiniz cevaplar araştırmamızın amacı dışında kullanılmayacaktır. İsim yazmanıza gerek yoktur.

Ölçekteki soruları dikkatle okuyarak, size uygun seçeneği, yanındaki boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Arş. Gör. Mustafa BAŞ

Gazi Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

- 1.Cinsiyetiniz?** Erkek () Kadın ()
- 2.Yaşınız?** 15–18 () 19–22 () 23–26 () 27 ve üzeri ()
- 3.Medeni Durumunuz?** Evli () Bekâr ()
- 4.Evli iseniz çocuk sayısı?** 1 () 2 () 3 () 4 ve üzeri ()
- 5.Eğitim durumunuz?**
İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
- 6.Mesleğiniz?**
Serbest () Memur () İşçi () Öğrenci ()
Emekli ()
- 7.Gelir düzeyiniz?**
Çok Kötü () Kötü () Orta () İyi () Çok İyi ()
- 8.İkamet ettiğiniz yer?**
Köy () Belde () İlçe () Şehir ()
- 9.Ne tür müzik dinlersiniz?**
Hafif Batı Müziği () Türk Sanat Müziği () Arabesk () Pop Müziği ()
Türk Halk Müziği () Rock Müziği ()
- 10.Ne tür film izlersiniz?**
Savaş Filmleri () Aksiyon-Macera Filmleri () Komedi Filmleri ()
Çizgi Film () Romantik Filmler ()
- 11.En sık izlediğiniz TV programı hangisidir?**
Haber () Dizi () Film () Müzik Eğlence () Spor () Belgesel ()
- 12. Trabzonspor taraftarlar derneğine üye misiniz?**
Evet () Hayır ()

13. Müsabakaları bir taraftar grubu içinde mi izliyorsunuz?

Evet () Hayır ()

14. Cevabınız EVET ise taraftar grubunuzun ismini belirtiniz.

Fan Kulüp () Çılgınlar () Farozlular () Affetmezler () Erdoğanlılar ()

15. Müsabakalara hangi sıklıkla gidersiniz?

Nadiren giderim () Müsait olduğum sürece giderim ()

Sadece takımımın FB- GS- BJK maçlarına giderim ()

Kendi sahamızdaki her maça giderim ()

Deplasmandaki her maça giderim ()

Takımımın bütün iç ve dış sahalardaki her maçına giderim ()

16. Müsabaka izlemeye niçin gidersiniz?

Serbest zamanlarımı değerlendirmek için () Deşarj olmak için ()

Takımımı desteklemek için () Küfretmek için () Kavga etmek için ()

17. Amigoların sizi etkileme düzeyleri nasıldır?

Hiç etkilemez () Kısmen etkiler () Etkiler () Çok fazla etkiler ()

18. Takımınızın mağlup olması sizi nasıl etkiler?

Beni etkilemez () O gün yemek yiyemem () O gece uyuyamam ()

Alkol alırım () İş verimim düşer () O hafta olumsuz etkilenirim ()

19. Müsabaka izlerken genellikle nasıl bir davranış sergilersiniz?

Sakin () Kavgacı () Keyifli / Neşeli ()

Hırçın () Uyumlu () Saldırgan () Öfkeli ()

20. Günlük davranışlarınız ile müsabakalardaki davranışlarınız aynı mı?

Evet () Kısmen () Hayır ()

21. Sizce galip gelmek için her yol denenmeli midir?

Evet () Kısmen () Hayır ()

22. Müsabaka izlemeye kiminle gelirsiniz?

Ailemle () Okul arkadaşlarımla () Yalnız ()

İş arkadaşlarımla () Taraftar grubuyla ()

SPOR TARAFTARI ÖLÇEĞİ

YÖNERGE: Her soruda size göre uygun olan ifadenin üzerine **X** işareti koyarak belirtiniz.

	İFADELER	Hiç Uygun Değil	Biraz Uygun	Kararsızım	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
1	Ekonomik sıkıntılarımı unutturduğu için maç izlerim					
2	Spor ortamındaki davranışları analiz etmek için maç izlerim					
3	Farklı bir ortamı olduğu için maç izlerim					
4	Arkadaşlarımla birlikte olmak için maç izlerim					
5	Sıkıntılarımdan dolayı öfkemi rakip oyuncular ve taraftarlara yansıtabildiğim için maç izlerim					
6	Heyecan yaşamak hoşuma gittiği için maç izlerim					
7	Kendimi, değerli olduğumu düşündüğüm bir camianın parçası olarak hissetmek için maç izlerim					
8	Can sıkıntısından kurtulmak için maç izlerim					
9	Takımındaki bazı oyuncuları tanıdığım için maç izlerim					
10	Ünlü sporcuların becerilerini görmek için maç izlerim					
11	Takımımın diğer taraftarlarıyla coşkulu marşlar (sloganlar) söylemek için maç izlerim					
12	Takımımın başarısını kendi başarıma gibi gördüğüm için maç izlerim					
13	Geçici olarak yaşamın sıkıntılarından uzaklaşmak için maç izlerim					
14	Taraftarların davranışlarını görebilmek için maç izlerim					
15	Üzüntü, kızgınlık, sevinç gibi farklı duygular yaşamak hoşuma gittiği için maç izlerim					
16	Tehlikeli, sert ve riskli ortamları görmek hoşuma gittiği için maç izlerim					
17	İşimin yoğunluğundan bir süre uzaklaşmak için maç izlerim					
18	Yapacak daha eğlenceli bir etkinliğim olmadığından dolayı maç izlerim					
19	Taraftarların oluşturduğu atmosfer hoşuma gittiği için maç izlerim					
20	Küfretmek, bağırarak gibi normalde yapamadıklarımı rahatça yapabilmek/ söyleyebilmek için maç izlerim					

SPOR TARAFTARI ÖZDEŞLEŞME ÖLÇEĞİ

YÖNERGE: Her soruda size göre uygun olan ifadenin üzerine **X** işareti koyarak belirtiniz.

	İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Tuttuğum takımın kazanması benim için önemlidir.					
2.	Kendimi tuttuğum takımın güçlü bir taraftarı olarak görürüm.					
3.	Arkadaşlarım beni tuttuğum takımın güçlü bir taraftarı olarak görür.					
4.	Sezon boyunca tuttuğum takımı, maça giderek ya da televizyondan, radyodan, televizyon haberlerinden ya da gazeteden herhangi biri aracılığıyla izlerim.					
5.	Tuttuğum takımın taraftarı olmak benim için önemlidir.					
6.	Tuttuğum takımın ezeli rakiplerinden nefret ederim.					
7.	Tuttuğum takımın adını ya da armasını işyerimde, yaşadığım yerde ya da kıyafetlerimde taşıırım.					
8.	Tuttuğum takımın galibiyeti günlük yaşamımı olumlu etkiler.					
9.	Tuttuğum takımın mağlubiyeti günlük yaşamımı olumsuz etkiler.					
10.	Taraftarı olduğum takımın aldığı sonuçlar, iş performansımı etkiler.					
11.	Arkadaş çevremde tuttuğum takımla ilgili eleştiriler yapılırsa tepki gösteririm.					
12.	Tuttuğum takım; izlediğim spor programında eleştirilirse kanal değiştiririm.					
13.	Taraftarı olduğum takımın başarısı beni mutlu eder.					
14.	Taraftarı olduğum takımın başarısız sonuçlar alması beni takımıma olan bağlılığımdan vazgeçirmez.					
15.	Taraftarı olduğum takımın maçı TV den naklen yayınlansa bile maçı tribünden seyretmeyi tercih ederim.					

11. ÖZGEÇMİŞ

ADI SOYADI : Mustafa BAŞ

DOGUM YERİ ve TARİHİ : Trabzon 01.07.1970

EĞİTİM : 1975-1986 İlk ve Orta Öğrenimini Akçaabat'ta tamamladı.

1990-1994 Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği

1995-1998 Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

2005-2008 Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Doktora Programı

YABANCI DİL : İngilizce